

Sv. Toma Akvinski

**O ČLANCIMA VJERE
I SAKRAMENTIMA CRKVE**

U V O D

„Quemadmodum igitur olim Aegyptiis in summa annonae caritate dictum est *Ite ad Joseph*, a quo sibi ad alendum corpus frumenti suppeditaretur copia, ita iis, quotquot nunc sunt in desiderio veritatis, *Ite ad Thomam* Nos dicimus, ut ab eo sanae doctrinae pabulum, quo affluit, in sempiternam suorum animorum vitam petant.“

(„Kao što je, dakle, nekoć rečeno Egipćanima na vrhuncu oskudice ljetine: *Idite k Josipu*, od kojega bi dobili obilje žita za prehranu tijela, tako Mi sada kažemo onima koji se nalaze u žudnji za istinom: *Idite k Tomi*, kako bi od njega tražili hranu zdravog nauka, kojom obiluje, radi vječnog života svojih duša.“)

Papa Pio XI. (*Studiorum Ducem*, 29. VI. 1923.)

Sv. Toma Akvinski (1225. – 1274.), najveći skolastički filozof i teolog, zbog svoje učenosti i sposobnosti da prodre u najdublje tajne kršćanske vjere, nazvan je *Andeoskim učiteljem* (*Doctor Angelicus*).

Rođen je mjestu Roccasecca, nedaleko od Aquina, na području tadašnje Kraljevine Sicilije, koja je obuhvaćala cijelu južnu Italiju. Već u petoj godini počinje svoje obrazovanje u čuvenom benediktinskom samostanu Monte Cassino. Obrazovanje nastavlja u Napulju gdje se susreće s dominikanskim redom. Njegova želja da se pridruži Redu propovjednika naišla je na protivljenje obitelji. No, pobožni mladić nadvladao je sve prepreke i iskušenja koja su stajala na putu njegovoj svetoj odluci.

Prepoznavši Tominu darovitost, dominikanci ga šalju u središte tadašnjeg intelektualnog života: sveučilište u Parizu. Ovdje pod vodstvom sv. Alberta Velikog napreduje u svim znanostima i postaje najučenijom osobom svojega vremena. Prati sv. Alberta na njegovu novom učitelj-

skom položaju u Kölnu 1248. godine, gdje i sam počinje poučavati studente. Vraća se u Pariz 1252. godine, gdje pored ostalih svojih dužnosti, piše veliki komentar *Sententia Petra Lombardskoga* pod nazivom *Scriptum super libros Sententiarum*, djelo iznimno velike teološke vrijednosti. U Parizu počinje pisati i znamenito djelo *Summa contra Gentiles* (*Summa protiv pogana*), koje će dovršiti 1265. godine.

Toma se vratio u Napulj 1259. godine, a zatim 1261. prelazi u Orvieto gdje mu je povjerena briga za pouku mladih redovnika. Kad je papa Urban IV. ustanovio blagdan Tijelova 1264. godine, povjerio je sv. Tomi da sastavi obrazac mise i časoslova za taj blagdan. Tom je prigodom sv. Toma napisao slavne euharistijske himne, koji se i danas rado pjevaju: *Lauda, Sion, Salvatorem (Hvali, Sione, Spasitelja)*, *Verbum supernum (Riječ svevišnja)* sa završetkom *O salutaris hostia (O hostijo spasonosna)*, *Pange lingua (Usta moja uzdižite)* sa završetkom *Tantum ergo (Divnoj dakle)*. Osobna pobožnost sv. Tome prema Presvetom Oltarskom Sakramentu posebno je došla do izražaja u njegovu himnu *Adoro te devote (Klanjam ti se smjerno)*.

Novoizabrani papa Klement IV. pozvao je sv. Tomu u Rim, 1265. godine. U središtu kršćanstva, dobiva i novu službu na učilištu tamošnjeg dominikanskog konventa. U Rimu sv. Toma započinje pisanje svojeg najpoznatijeg djela *Summa theologiae*.

Pozvan je opet u Pariz 1268., gdje će ostati do 1272. godine. Posljednje godine sv. Toma provodi u Napulju, držeći teološka predavanja i propovijedajući puku.

U međuvremenu, papa bl. Grgur X. sazvao je Drugi lionski koncil, koji je trebao početi u svibnju 1274. godine. Sv. Toma je pozvan na koncil, ali je umro na putu prema Lyonu, u opatiji Fossanova 7. ožujka 1274.

Brojna filozofska i teološka djela, koja je sv. Toma napisao tijekom svojeg života, šire se kršćanskim svijetom i nakon njegove smrti, donoseći mu veliki ugled u Crkvi. Papa Ivan XXII. proglašio ga je

svetim 1323. godine, a papa sv. Pio V. proglašio ga je crkvenim naučiteljem 1567. godine.

Stoljećima su pape preporučivali i tražili da se teološka i filozofska pouka uskladi s naukom sv. Tome. To je naročito došlo do izražaja od sredine 19. stoljeća, kad su vrhovni svećenici prepoznali u nauku sv. Tome moćno oružje za suprotstavljanje modernim zabludama. Tako papa Leon XIII. u enciklici *Aeterni Patris* (4. kolovoza 1879.) piše svim biskupima svijeta: „...sve vas, časna braćo, najusrdnije potičemo da na obranu i ures katoličke vjere, na dobro društva, na rast svih znanosti, obnovite zlatnu mudrost svetoga Tome i što je moguće više proširite.“

Kao što je već istaknuto, sv. Toma Akvinski pisac je brojnih djela filozofske i teološke tematike. Predstavljamo čitateljima jedno od njegovih manjih djela, ali koje je u kasnijim stoljećima imalo vrlo velik utjecaj.

Rasprava *De articulis fidei et Ecclesiae sacramentis* (*O člancima vjere i sakramentima Crkve*) napisana je na zamolbu Leonarda de Comitibus, nadbiskupa sicilijanskog grada Palerma, oko 1261.-1262. godine. U ovom djelu sv. Toma iznosi i tumači pojedine članke vjere prema redoslijedu u Apostolskom vjerovanju. Kod svakog članka vjere navodi zablude i krivovjerja (hereze), koje su tijekom povijesti ustajale protiv vjerskih istina. Svaku od tih zabluda sv. Toma pobija argumentima iz Svetog pisma, kojima dokazuje istinitost katoličkog nauka.

Drugi dio rasprave, koji govori o sakramentima, imao je posebno velik utjecaj u nadolazećim stoljećima. Čuveni dekret Firentinskog koncila *Exultate Deo* (22. studenoga 1439.), u dijelu koji govori o sakramentima, na mnogim mjestima doslovno ponavlja riječi sv. Tome.

Kako bi se čitatelj mogao sam uvjeriti u tu činjenicu, nakon Tomine rasprave navodimo cijeli tekst dekreta *Exultate Deo*.

To smatramo važnim iz više razloga. Moglo bi se reći da je Firentinski

koncil bio nastavak Drugog lionskog koncila na kojem je i sv. Toma trebao sudjelovati, ali ga je u tome spriječila smrt. Najvažniji cilj obaju koncila bio je povratak crkvenom jedinstvu odvojenih istočnih zajednica, koje su stoljetni raskoli, ali i razna krivovjerja, odvojili od Katoličke Crkve.

Pod vodstvom pape Eugena IV. na Firentinskom koncilu sklopljena je unija s Grcima dekretom *Laetentur caeli* (6. srpnja 1439.), a zatim i s drugim odvojenim istočnim zajednicama. Nažalost, unija nije dugo potrajala, jer su Turci osvojili Carigrad 1453. godine, te stoljećima postavljali ili podržavali svoje ljude na stolici carigradskih patrijarha – mahom protivnike Rima.

Unatoč tome, dokumenti Firentinskog koncila ostaju trajan glas crkvenog učiteljstva, koji vrlo jasno iznosi mnoge istine koje je svaki kršćanin dužan vjerovati. Dakako, dokumenti ovog koncila posebno su važni za one koji se vraćaju u Katoličku Crkvu iz nesjedinjenih istočnih zajednica, jer im precizno objašnjavaju koje su zablude dužni odbaciti, a koje istine prihvatići.

Dekretom *Exultate Deo* sklopljena je unija s Armencima. Razumljivo je, stoga, da taj dokument prvenstveno razjašnjava istine o kojima Armenci nisu imali ispravno vjerovanje.

Naime, u ovom dekreту Katolička Crkva traži od Armenaca da prihvate osam stvari:

- 1) Nicejsko-carigradsko vjerovanje s dodatkom *Filioque*;
- 2) definiciju Kalcedonskog koncila o dvije naravi u jednoj božanskoj Kristovoj osobi;
- 3) definiciju Trećeg carigradskog koncila o dvije Kristove volje i dva djelovanja;
- 4) da papu Leona Velikog štuju kao sveca i stup vjere, te da prihvate sve ostale koncile koji su zakonito održani pod vlašću rimskog prvosvećenika;

- 5) crkveni nauk o sakramentima;
- 6) Atanazijevo vjerovanje (*Quicumque vult salvus esse – Tko god želi biti spašen...*);
- 7) dekret o uniji s Grcima *Laetentur caeli* (donosi se u cijelosti prijepis tog dokumenta);
- 8) da usklade datume pojedinih većih blagdana s običajima sveopće Crkve.

Nauk sv. Tome najviše je vidljiv u petom dijelu koji govori o sakramentima. Slično će se ponoviti i u 16. stoljeću na Tridentskom koncilu.

No, doprinos sv. Tome nije ograničen samo na područje sakramenata. Na svim područjima crkvenog nauka Andeoski učitelj ostavio je dubok trag. Tako je i papa sv. Pio X. u motupropriju *Doctoris Angelici* (29. VI. 1914.) mogao ustvrditi: „Naime, nakon blaženog prelaska svetog Naučitelja, nije održan nijedan koncil Crkve na kojem on nije sudjelovao pomoćima svojeg nauka.“

Kako bismo što bolje upoznali nauk sv. Tome, nije dovoljno samo čitati njegova djela, već se trebamo i moliti ovom velikom sveću. Stoga, u trećem dijelu ovog rada, donosimo dvije molitve sv. Tomi iz riznice katoličke tradicije, te dvije molitve koje je sam sv. Toma molio prije učenja, čitanja i propovijedanja.

Na kraju ovog uvoda, spomenimo i izvore prema kojima donosimo latinske tekstove. Osnovu latinskog teksta djela *De articulis fidei et Ecclesiae sacramentis* donosimo prema: *S. Thomae Aquinatis Opuscula selecta* (vol. I., Ratisbonae, 1879., p. 139.-176.). Gdje je bilo potrebno, tekst je poboljšan prema novijim izdanjima, koja slijede izdanja Tominih djela prema nalogu pape Leona XIII. (*Editio Leonina*). Naslovi i podnaslovi dodani su radi lakšeg čitanja.

Dekret Firentinskog koncila *Exultate Deo* donosimo prema: Alexander Balgy, *Historia doctrinae catholicae inter Armenos unionisque eorum cum Ecclesia Romana in Concilio Florentino* (Viennae, 1878., p. 102.-127.).

Kao što je čitatelj već mogao uvidjeti, struktura ovog rada sastoji se od tri dijela:

1. Rasprava sv. Tome *De articulis fidei et Ecclesiae sacramentis*, kako bi se vidjelo što je veliki crkveni naučitelj pisao.
2. Dekret Firentinskog koncila *Exultate Deo*, kako bi se video konkretan primjer utjecaja sv. Tome na crkveno učiteljstvo.
3. Molitve sv. Tomi, kako bi se pomoću zagovora ovog velikog sveca obnovila katolička teologija i kako bi kršćanski puk zadobio potrebne kreposti i prosvjetljenje uma.

Sva tri dijela čine jedinstvenu cjelinu katoličke baštine, jer očituju neraskidivu povezanost teologije, crkvenog učiteljstva i molitvenog života vjernika. Nadamo se da će čitatelju pomoći da bolje upozna istine katoličke vjere.

Incepit summa edita a sancto Thoma de aquino
De articulis fidei et ecclesie sacramentis.

Distulat a me vera dilectio / ut de articulis
fidei et ecclesie sacramentis: aliqua vob co-
pendiose per memoriali transcriberem cum du-
bitatibus que circa hec possunt moueri.
Vez cum omne theologoz studiu vsete cir-
ca dubitatones contingentes circa articulos fidei et eccl-
sie sacramenta. si ad plenius vestre paternitati satisfacere
vellem: oporteret me totius theologie summati comprehen-
dere difficiles questiones. **N**uod quod sit onerosum ut cre-
do aduertit vestra prudetia / unde ad prius vobis suffi-
ciat / si articulos fidei et ecclesie sacramenta breuiter vob
distingua: et que errores sunt circa quemlibet eorum vitan-
di. **I**n primis igitur vos scire oportet: quod tota fides
christiana circa diuinitatem et humanitatem christi versatur. unde
christus voce hominis loquens ait Creditis mihi deum: et in
me credite. Circa utrumque autem hoc, a quibusdam sex: a qua-
busdam septem articuli distinguuntur. et sic omnes articuli
secundum quosdam duodecim: secundum quosdam quatuorde-
cim esse dicuntur. **P**rimo igitur sex articulos sic distin-
guunt circa fidem diuinitatis. Sunt enim circa diuinita-
tem tria consideranda: scilicet unitas diuine essentie. trinitas
personarum. et effectus diuine virtutis. **P**rimus ar-
ticulus est. ut credamus essentie diuine unitatem: secundus
illud deus. vi. Audi istrahel dominus deus tuus unus est.
Circa hunc autem articulum plures errores evitadi o-
currunt. Primo quidem gentiliu siue paganoz ponen-
tium plures deos. Contra quos dicitur ergo. xx. Non
habebis deos alienos eorum me. Secundus est error
manicheoz qui ponunt duo prima principia esse. unius
a quo sunt omnia bona: aliud a quo sunt omnia mala.
Contra quos dicitur ipsa. xlvi. Ego dominus et non est alter.

Prva stranica rasprave sv. Tome De articulis fidei u izdanju iz 1474. godine *

* Bostonška javna knjižnica (Boston Public Library) – Odjel za rijetke knjige (Rare Books Department).
PRESLIKA: <https://archive.org/details/incipitsummaedit00thom/page/n3/mode/2up>

Sancti Thomae de Aquino

**De articulis fidei
et Ecclesiae sacramentis**

ad archiepiscopum
Panormitanum

Postulat a me vestra dilectio, ut de articulis fidei et Ecclesiae Sacramentis aliqua vobis compendiose pro memoriali transcriberem cum dubitationibus, quae circa haec moveri possent.

Verum cum omne theologorum studium versetur circa dubietates contingentes articulos fidei et Ecclesiae Sacraenta, si ad plenum vestrae petitioni satisfacere vellem, oporteret totius theologiae comprehendere summatim difficultates: quod quantum sit operosum, advertit vestra prudentia. Unde ad praesens vobis sufficiat, si articulos fidei et Ecclesiae Sacraenta breviter vobis distinguam, et qui errores sunt circa quemlibet eorum vitandi.

Sveti Toma Akvinski

**O člancima vjere
i sakramentima Crkve**

nadbiskupu Palerma

Vaša ljubaznost traži od mene da vam za spomen napišem nešto jezgrovito o člancima vjere i sakramentima Crkve, uz dvojbe koje se mogu pojaviti glede toga.

Budući da se doista svako pročavanje teologa kreće oko dvojbenih pitanja koja se tiču članaka vjere i sakramenata Crkve, kad bih u potpunosti htio udovoljiti vašoj molbi, trebalo bi ukratko obuhvatiti sve teškoće čitave teologije: koliko je to tegotno, dobro primjećuje vaša razboritost. Stoga, neka vam za sada bude dovoljno da vam ukratko razložim članke vjere i sakramente Crkve, kao i zablude koje treba izbjegavati glede pojedinih od njih.

Imprimis igitur vos scire oportet, quod tota fides christiana circa divinitatem et humanitatem Christi versatur. Unde Christus voce S. Joannis loquens ait (Joan. 14, 1): *Creditis in Deum, et in me credite.*

Circa utrumque autem horum a quibusdam sex, a quibusdam septem articuli distinguuntur, et sic omnes articuli secundum quosdam 12 secundum quosdam 14 esse dicuntur.

Primo igitur sex articulos sic distinguunt circa fidem divinitatis. Sunt enim circa divinitatem tria consideranda, scilicet unitas divinae essentiae, Trinitas personarum, et effectus divinae virtutis.

Prije svega trebate znati da se čitava kršćanska vjera kreće oko Kristova božanstva i čovještva. Zato je Krist rekao glasom sv. Ivana (Iv 14, 1): *Vjerujte u Boga i u mene vjerujte.*

Glede pak obojega neki razlikuju šest, a neki sedam članaka, pa tako neki kažu da je ukupno 12 članaka, a neki da ih je 14.

Prvo, dakle, razlikuje se tako šest članaka glede vjere u božanstvo. Naime, glede božanstva treba razmotriti troje, to jest: jedinstvo božanske biti, Trojstvo osoba i učinak božanske snage.

Pars I.

De articulis fidei

De divinitate Christi

1. De essentiae divinae unitate

Primus igitur articulus est, ut credamus essentiae divinae unitatem, secundum illud Deut. 6, 4: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est.*

Contra hunc autem articulum plures errores vitandi occurunt. Primo quidem quorundam gentilium sive paganorum, ponentium plures Deos, contra quos dicitur Exod. 20, 3: *Non habebis Deos alienos coram me.*

Secundus est error Manichaeorum, qui ponunt, duo principia esse: unum, a quo sunt omnia bona, aliud, a quo sunt omnia mala; contra quos dicitur Is. 25, 6: *Ego Dominus, non est alter formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum:* quia ipse secundum suam justitiam infligit malum poenae, cum esse conspicit in sua creatura malum culpae.

Dio I.

O člancima vjere

O Kristovu božanstvu

1. O jedinstvu božanske biti

Prvi je, dakle, članak da vjerujemo u jedinstvo božanske biti, prema onoj Pnz 6, 4: Slušaj, Izraele: *Gospodin Bog tvoj, jedan je Bog.*

Treba izbjegavati mnoge zablude koje se javljaju protiv ovog članka. Naime, prvo zabludu nekih neznabožaca ili pogana, koji tvrde da postoji više bogova, protiv kojih se govori Izl 20, 3: *Nemaj drugih bogova pred mnom.*

Druga je zabluda manihejaca koji tvrde da postoje dva počela: jedno od kojega su sva dobra, a drugo od kojega su sva zla; protiv njih se govori Iz 45, 6: *Ja sam Gospodin i nema drugoga tko tvori svjetlost i stvara tamu, čineći mir i stvarajući зло:* jer on prema svojoj pravednosti nanosi зло kazne kad opazi u svojem stvorenju зло krivnje [grijeha].

Tertius est error Anthropomorphitarum ponentium unum Deum, sed dicentium eum corporeum, et ad modum humani corporis formatum; contra quos dicitur Joan. 4, 24: *Spiritus est Deus; et Is. 40, 18: Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?*

Quartus est error Epicureorum ponentium, quod Deus non habet providentiam et scientiam de rebus humanis; contra quos dicitur 1. Petr. ult., 7: *Omnem sollicitudinem projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.*

Quintus error est quorundam gentilium Philosophorum dicentium, Deum non esse omnipotentem, sed quod solum potest ea quae naturaliter fiunt; contra quos dicitur in Psalmo 134, 6: *Omnia, quae cumque voluit, Dominus fecit.*

Omnes igitur hi derogant unitati divinae essentiae, vel perfectioni; unde contra omnes ponitur in Symbolo: *Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem.*

Treća je zabluda antropomorfta koji navode da je jedan Bog, ali govore da je tjelesan i oblikovan poput ljudskog tijela; protiv njih se govori Iv 4, 24: *Bog je duh;* i Iz 40, 18: *S kime Ćete usporediti Boga, ili kakvu Ćete mu sliku postaviti?*

Četvrta je zabluda epikurejaca koji tvrde da Bog nema providnost i znanje o ljudskim stvarima; protiv njih se govori 1 Pt 5, 7: *Svu svoju brigu povjerite njemu, jer on se brine za vas.*

Peta je zabluda nekih poganskih filozofa koji govore da Bog nije svemoguć, nego da može samo ono što se naravno događa; protiv njih se govori u Psalmu 134, 6: *Sve što god je htio, Gospodin je učinio.*

Svi ovi, dakle, omalovažavaju jedinstvo božanske biti ili savršenstva; zato protiv svih njih stoji u Vjerovanju: *Vjerujem u jednoga Boga, Oca svemogućega.*

2. De Trinitate personarum in una essentia

Secundus articulus est, quod sunt tres personae divinae in una essentia, secundum illud 1. Joan. ult., 7: *Tres sunt, qui testimonium dant in coelo: Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt.*

Contra hunc autem articulum sunt plures errores. Primus fuit Sabellii, qui posuit unam essentiam, sed Trinitatem personarum negavit, dicens, quod una persona quandoque dicitur Pater, quandoque Filius, quandoque Spiritus Sanctus.

Secundus est error Arii, qui posuit tres personas, sed negavit unitatem essentiae, dicens Filium esse alterius substantiae a Patre, et esse creaturam, et minorem Patre, et sibi non coaequalem, nec coaeternum, sed quod incepit esse postquam non fuerat; et contra hos duos errores dicit Dominus (Joan. 10, 30): *Ego et Pater unum sumus,* quia ut dicit Augustinus: „Quod dicit *unum*, liberat te ab Ario: quod dicit *sumus*, pluraliter, liberat te a Sabellio.”

2. O Trojstvu osoba u jednoj biti

Drugi je članak da postoje tri božanske osobe u jednoj biti, prema onom 1 Iv 5, 7: *Trojica su koji daju svjedočanstvo na nebu: Otac, Riječ i Duh Sveti: i ova su trojica jedno.*

No, postoje mnoge zablude protiv ovog članka. Prva je Sabelijeva, koji je priznavao jednu bit, ali je negirao Trojstvo osoba, govoreći da se jedna osoba ponekad naziva Otac, ponekad Sin, a ponekad Duh Sveti.

Druga je zabluda Arijeva, koji je priznavao tri osobe, ali je negirao jedinstvo biti, govoreći da je Sin druge supstancije od Oca, i da je stvorenje, i da je manji od Oca, te da mu nije jednak i suvječan, nego da je počeo bivstvovati nakon što ga nije bilo; a protiv ove dvije zablude govorи Gospodin (Iv 10, 30): *Ja i Otac jedno smo*, jer kako kaže Augustin: „To što kaže jedno, oslobađa te od Arija; a što kaže *smo* u množini, oslobađa te od Sabelija.”

Tertius est error Eunomii, qui posuit Filium dissimilem Patri; contra quem dicitur Coloss. 1, 15: *Qui est imago Dei invisibilis.*

Quartus est error Macedonii, qui posuit, Spiritum Sanctum esse creaturam; contra quem dicitur 2. Corinth. 3, 17: *Dominus autem Spiritus est.*

Quintus est error Graecorum, qui dicunt, Spiritum Sanctum procedere a Patre, sed non a Filio; contra quos dicitur Joan. 14, 26: *Paraclitus autem, Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, quia scilicet eum mittit Pater, tanquam Spiritum Filii, et a Filio procedentem, et Joan. 16, 14 dicitur: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet:*

Treća je zabluda Eunomijeva, koji je tvrdio da je Sin različit od Oca; protiv njega se govori Kol 1, 15: *On je slika Boga nevidljivoga.*

Četvrta je zabluda Macedonijeva, koji je tvrdio da je Duh Sveti stvorenje; protiv njega se govori 2 Kor 3, 17: *Gospodin je, naime, Duh.*

Peta je zabluda Grka, koji kažu da Duh Sveti izlazi od Oca, ali ne od Sina; protiv njih se govori Iv 14, 26: *A Tješitelj Duh Sveti, koga će Otac poslati u moje ime: jer će ga, naime, Otac poslati kao Duha Sina i koji izlazi od Sina, pa se kaže Iv 16, 14: On će mene proslavljati, jer će od mojega uzimati.*¹

---

¹ Drugi lionski koncil 1274. godine, na kojem je trebao sudjelovati i sv. Toma, ali ga je u tome spriječila smrt, definirao je što su svi vjernici dužni vjerovati:

„Fideli ac devota professione fatemur, quod Spiritus Sanctus aeternaliter ex Patre et Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit: hoc professa est hactenus, praedicavit et docuit, hoc firmiter tenet, praedicat, profitetur et docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium et magistra...”

(„Ispovijedamo vjernom i pobožnom ispoviješću da Duh Sveti odvijeka izlazi od Oca i Sina, ne kao iz dvaju počela, nego kao iz jednog počela, ne dvama nadisanjima, nego jednim nadisanjem. Ovo je i dosada ispovijedala, propovijedala i naučavala, ovo čvrsto drži, propovijeda, ispovijeda i naučava presveta Rimska Crkva, majka i učiteljica svih vjernika...”)

et contra hos omnes errores in Symbolo dicitur: *Credo in Deum Patrem,... et in Filium ejus unigenitum, non factum, consubstantialem Patri,... et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit.*

3. De creatione rerum

Alii vero quatuor articuli divinitatis pertinent ad effectus divinae virtutis, quorum primus, qui est tertius, pertinet ad creationem rerum in esse naturae, secundum illud [Psal. 148, 5]: *Dixit et facta sunt.*

Contra hunc articulum primo quidem erravit Democritus et Epicurus, ponentes, quod nec materia mundi, nec ipsa mundi compositio est a Deo, sed quod mundus est casu factus per concursum corporum indivisibilium, quae rerum principia aestimabant. Contra quos dicitur in Psalmo. 32, 6: *Verbo Domini caeli firmati sunt, id est secundum rationem aeternam, non autem casu.*

I protiv svih navedenih zabluda u Vjerovanju se kaže: *Vjerujem u Boga Oca,... i u Sina njegova jedinorođenoga, nestvorenoga, istobitna s Ocem,... i u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca, koji izlazi od Oca i Sina.*

3. O stvaranju

Druga pak četiri članka o božanstvu odnose se na učinak božanske snage, od kojih se prvi, koji je treći članak, odnosi na stvaranje stvari u bitku naravi, prema onom Psal. 148, 5: *Rekao je i stvorene su.*

Protiv ovog članka prvo su pali u zabludu Demokrit i Epikur, koji su tvrdili da ni materija svijeta ni samo sastavljanje svijeta nije od Boga, nego da je svijet slučajno nastao sudarom nedjeljivih tijela, koja su smatrali počelima stvari. Protiv njih govori se u Psalmu 32, 6: *Riječju Gospodnjom učvršćena su nebesa, to jest, prema vječnom razumu, a ne slučajno.*

Secundus est error Platonis et Anaxagorae, qui posuerunt mundum factum a Deo, sed ex materia praejacenti, contra quos dicitur in Psalmo 148, 5: *Mandavit, et creata sunt*, id est ex nihilo facta.

Tertius est error Aristotelis, qui posuit, mundum a Deo factum non esse, sed ab aeterno fuisse, contra quod dicitur Gen. 1, 1: *In principio creavit Deus coelum et terram*.

Quartus est error Manichaeorum, qui posuerunt Deum factorem invisibilium, sed visibilia a diabolo facta; contra quos dicitur Hebr. 11, 3: *Fide intelligimus aptata esse saecula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent*.

Quintus est error Simonis Magi et Menandri, ejus discipuli, et multorum aliorum haereticorum eos sequentium, qui creationem mundi non Deo, sed Angelis attribuunt; contra quos dicit S. Paulus (Act. 17, 24): *Deus, qui fecit mundum, et omnia, quae in eo sunt*.

Druga je zabluda Platona i Anaksagore, koji su smatrali da je Bog načinio svijet, ali od materije koja je prethodno postojala; protiv njih se govori u Psalmu 148, 5: *Zapovjedio je i stvorene su*, to jest, stvorene ni iz čega [ex nihilo].

Treća je zabluda Aristotela, koji je tvrdio da Bog nije stvorio svijet, nego da svijet postoji oduvijek, protiv čega se kaže Post 1, 1: *U početku stvorio je Bog nebo i zemlju*.

Četvrta je zabluda manihejaca, koji su tvrdili da je Bog stvorio nevidljivi svijet, ali da je vidljivi svijet stvorio đavao; protiv njih se govori Heb 11, 3: *Vjerom razumijemo da su svjetovi uređeni riječju Božjom, da iz nevidljivoga postanu vidljivi*.

Peta je zabluda Šimuna Čarobnjaka i njegova učenika Menandra, i mnogih drugih krivovjerača koji ih slijede, a koji stvaranje svijeta ne pripisuju Bogu, nego andelima; protiv njih kaže sv. Pavao (Dj 17, 24): *Bog je stvorio svijet i sve što je unjemu*.

Sextus est error eorum, qui posuerunt, Deum per seipsum non gubernare mundum, sed per quasdam potestates sibi subjectas; contra quos dicitur Job. 34, 13: *Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem quem fabricatus est?*

Et contra hos errores dicitur in Symbolo: *Factorem, vel creatorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium.*

4. De effectibus gratiae

Quartus articulus pertinet ad effectum gratiae per quam vivificatur Ecclesia a Deo, secundum illud Rom. 3, 24: *Justificati gratis per gratiam ipsius, scilicet Dei.* Et sub articulo isto comprehenduntur omnia Sacraenta Ecclesiae, et quaecumque pertinent ad Ecclesiae unitatem, et dona Spiritus Sancti, et justitia hominum. Et quia de sacramentis Ecclesiae posterius est tractandum, de his interim supersedeamus, et alios errores contra hunc articulum exponamus.

Šesta je zabluda onih koji su tvrdili da Bog ne upravlja svjetom sam po sebi, nego po nekim vlastima koje su mu podložne; protiv njih se govori Job 34, 13: *Koga je drugoga postavio nad zemljom ili koga je stavio nad svjetom koji je sazdao?*

I protiv ovih zabluda govori se u Vjerovanju: *Tvorca ili stvoritelja neba i zemlje, svega vidljivoga i nevidljivoga.*

4. O učincima milosti

Četvrti članak tiče se učinka milosti kojom Bog oživljuje Crkvu, prema onom Rim 3, 24: *Opravdani besplatno njegovom milošću,* to jest, Božjom milošću. I u tom su članku obuhvaćeni svi sakramenti Crkve i sve ono što se tiče jedinstva Crkve, i darova Duha Svetoga, i čovjekova opravdanja. I budući da ćemo o sakramentima Crkve kasnije raspravljati, odgodit ćemo za sada to izlaganje i izložit ćemo druge zablude protiv ovog članka.

Quorum primus est Cerinthi et Ebionis, et etiam Nazaraeorum, qui dixerunt, gratiam Christi non sufficienter ad salutem operari, nisi aliquis circumcisionem et alia legis mandata custodiat; contra quos dicitur Rom. 3, 28: *Arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis.*

Secundus est error Donatistarum, qui posuerunt, gratiam Christi solum in Africa remansisse, quia scilicet totus aliis mundus communicabat Caeciliiano Carthaginensi Episcopo, quem ipsi condemnaverunt; et in hoc negabant unitatem Ecclesiae; contra quos dicitur ad Coloss. 3, 11: *In Christo Jesu non est Gentilis et Judaeus, circumcisione et praeputium, Barbarus et Scytha, servus et liber, sed omnia in omnibus Christus.*

Tertius est error Pelagianorum, qui quidem primo negaverunt, peccatum originale esse in parvulis, contra id, quod dicit Apostolus (Rom. 5, 12): *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Et in Psalmo. 50, 7 dicitur: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum.*

Od njih je prva zabluda Cerinta i Ebiona, kao i nazarenaca, koji su govorili da Kristova milost nije dovoljna kako bi spasonosno djelovala, ako netko ne čuva obrezanje i ostale zapovijedi [Starog] zakona; protiv njih se govori Rim 3, 28: *Smatramo da se čovjek opravdava vjerom bez djela zakona.*

Druga je zabluda donatista, koji su tvrdili da je Kristova milost ostala samo u Africi, jer je sav ostali svijet bio u zajedništvu s Cecilijanom, kartaškim biskupom, kojega su oni osudili i u tome negirali jedinstvo Crkve; protiv njih se govori Kol 3, 11: *U Kristu Isusu nema pogani i Židov, obrezanje i neobrezanje, barbar i Skit, rob i slobodnjak; nego sve u svima Krist.*

Treća je zabluda pelagijanaca, koji su prvo zanijekali da je istočni grijeh u djeci, protiv onoga što govori apostol (Rim 5, 12): *Po jednom je čovjeku grijeh ušao u ovaj svijet, i po grijehu smrt: tako je i na sve ljude prešla smrt, u kojem su svi sagriješili.* I u Psalmu 50, 7 govori se: *Evo, začet sam u bezakonjima.*

Secundo dicunt, quod principium boni operis inest homini a seipso, sed consummatio est a Deo, contra id, quod dicit Apostolus (Philipp. 2, 13): *Deus est qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate.*

Tertio dicunt, gratiam dari homini secundum sua merita, contra id, quod dicitur Rom. 11, 6: *Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non esset gratia.*

Quartus error est Origenis, qui posuit omnes animas creatas cum Angelis simul, et pro diversitate eorum, quae ibi egerunt, quosdam homines vocari a Deo per gratiam, quosdam vero in infidelitate relinqu; contra quod dicit Apostolus (Rom. 9, 11): *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret), non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: quia major serviet minori.*

Quintus error est Katafrygarum, id est, Montani, Priscae et Maximillae, qui dicunt, Prophetas quasi arreptitios fuisse, et quod non prophetaverunt per Spiritum Sanctum; contra quos dicitur 2. Petr. 1, 21: *Non enim voluntate*

Drug, govore da počelo dobrog djela pripada čovjeku samom od sebe, ali da je dovršenje od Boga, protiv onoga što kaže apostol (Fil 2, 13): *Bog je onaj tko čini u vama i da hoćete i da izvršite, prema dobroj volji.*

Treće, kažu da se milost daje čovjeku prema njegovim zaslugama, protiv onoga što se kaže Rim 11, 6: *Ako je pak po milosti, onda nije više iz djela; inače milost ne bi više bila milost.*

Četvrta je zabluda Origena, koji je tvrdio da su sve duše stvorene zajedno s anđelima, i prema raznolikosti onoga što su ondje činile, neke ljude Bog poziva po milosti, a neke ostavlja u nevjeri, protiv onoga što kaže apostol (Rim 9, 11): *Dok još nisu bili rođeni, ili učinili dobra ili zla (da ostane Božja odluka po izboru) ne zbog djela, nego zbog onoga tko poziva, rečeno joj je da će stariji služiti mlađemu.*

Peta je zabluda katafrigijanaca, to jest, Montana, Priske i Maksimile, koji kažu da su proroci bili kao obuzeti i da nisu prorokovali prema Duhu Svetomu; protiv njih se govori 2 Pt 1, 21: *Naime, nikada proroštvo nije bilo done-*

humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.

Sextus est error Cerdonis, qui primo dixit, Deum legis et Prophetarum non esse Patrem Christi, nec bonum Deum esse, sed injustum: Patrem vero Christi bonum esse, quem etiam Manichaei secuti sunt legem reprobantes; contra quos dicitur Rom. 7, 12: *Lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum et bonum;* et Rom. 1, 2, dicitur: *Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo.*

Septimus error est eorum, qui quaedam, quae ad perfectionem vitae pertinent, asserunt esse ad necessitatem salutis. Quorum quidam fuerunt, qui se arrogantissime Apostolos vocaverunt, qui nullam spem putant habere salutis eos qui conjugibus utuntur, et propria possident. Alii vero, scilicet Tatiani, non vescuntur carnibus, et eas omnino abominantur, secundum illud Apostoli (1 Tim. 4, 1-3): *In novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiri-*

seno ljudskom voljom, nego su govorili Duhom Svetim nadahnuti Božji ljudi.

Šesta je zabluda Cerdona, koji je prvo rekao da Bog Zakona i proroka nije Otac Kristov, niti da je dobar, nego nepravedan: a da je Otac Kristov dobar; njega su slijedili i manihejci odbacujući Zakon: protiv njih govori se Rim 7, 12: *Zakon je, naime, svet, i zapovijed je sveta, i pravedna, i dobra:* i u Rim 1, 2: [Evangelje] *koje je Bog unaprijed obećavao po svojim prorocima u Svetim pismima o svojem Sinu.*

Sedma je zabluda onih koji su tvrdili da su za spasenje nužne stvari koje se tiču savršenstva života. Među njima bilo je i onih koji su se vrlo drsko nazivali apostolima, koji su smatrali da nikakvu nadu spasenja nemaju oni koji koriste ženidbu i posjeduju vlastite stvari. Drugi pak, to jest, tacijanci, ne jedu meso i u potpunosti ga odbacuju s gađenjem, prema onoj apostolovoj (1 Tim 4, 1-3): *U posljednja vremena neki će otpasti od vjere, priklanjajući se duhovima zablju-*

tibus erroris et doctrinis daemoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, et abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, et his qui cognoverunt veritatem.

Dicunt enim, quod promissio de adventu Spiritus Sancti non fuit in Apostolis completa, sed in eis, contra illud, quod dicitur Act. 2.

Eutychiani etiam dicunt, homines non posse salvari, nisi continue orent, propter illud, quod Dominus dicit (Luc. 18, 1): *Oportet semper orare, et non deficere*, quod sic accipitur, secundum S. Augustinum, ut nullum diem praetermittant circa orandi opera.

Alii vero, qui Passalonitae dicuntur, in tantum silentio student, ut naribus et labiis digitum apponant. Passalos enim graece dicitur palus, et ranchos nasus.

de i demonskim naucima, koji u licemjerju govore laž i čija je savjest otupjela, koji zabranjuju ženiti se i nameću uzdržavanje od jela, koja je Bog stvorio da ih sa zahvalnošću uzimaju vjernici i oni koji su spoznali istinu.

Naime, govore da obećanje o dolasku Duha Svetoga nije bilo dovršeno u apostolima, nego u njima, protiv onoga što se kaže u Djel. apost. 2.

Eutihijsanci također govore da se ljudi ne mogu spasiti ako neprekidno ne mole, zbog onog što je Gospodin rekao Lk 18, 1: *Treba uvijek moliti i nikada ne posustati*: što se tako uzima, prema sv. Augustinu, da ne propuste nijedan dan bez djela molitve.

Drugi pak, koji se nazivaju passalonitima, toliko nastoje oko tišine da stavljaju prst na nos i usne. Naime, *passalos* na grčkom znači kolac, a *ranchos* [grč. ρύγχος - rynchos] nos.

Quidam etiam dicunt, quod homines non possunt salvari, nisi semper nudis pedibus ambulent; contra quos omnes dicit Apostolus (1. Cor. 10, 22): *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt;* ex quibus datur intelligi, quod licet aliqua a sanctis viris assumantur tanquam expedientia, non tamen propter hoc opposita redduntur illicita.

Octavus error est eorum, qui dicunt e contrario, opera perfectionis non esse praferenda communi vitae fidelium, sicut Jovinianus posuit quod virginitas non praefertur conjugio, contra illud quod dicitur (1. Cor. 7, 38): *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; et qui non jungit, melius facit;* et sicut Vigilantius, qui aequavit statum divitias possidentium statui paupertatis propter Christum assumptae; contra quem dicit Dominus (Math. 19, 21): *Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo, et veni, sequere me.*

Neki također govore da se ljudi ne mogu spasiti ako ne hodaju uvijek bosih nogu: protiv svih ovih govori apostol u 1 Kor 10, 22: *Sve mi je dopušteno, ali sve ne koristi,* iz čega se može shvatiti da iako sveti ljudi neke stvari čine kao korisne, ipak, zbog toga suprotno ne postaje nedopušteno.

Osma je zabluda onih koji, na protiv, govore da djela savršenstva ne trebaju imati prednost pred običnim životom vjernika, kao što je Jovinjan tvrdio da djevičanstvo nema prednost pred ženidbom, protivno onome što se kaže u 1 Kor 7, 38: *Tko se oženi svojom djevicom, dobro čini, a tko se ne oženi, bolje čini;* i kao Vigilancije, koji je izjednačio stalež onih koji posjeduju bogatstvo sa staležom siromaštva prihvaćenog radi Krista; protiv njega govori Gospodin (Mt 19, 21): *Ako želiš biti savršen, podji, prodaj što imaš, i podaj siromasima, i imat ćeš blago na nebu; i dodji, slijedi me.*

Nonus error est negantium liberum arbitrium, sicut quidam negavit, dicens: Animas, quae sunt malae creationis, non posse non peccare; contra quos dicitur 1. Joan. 2, 1: *Haec scribo vobis, ut non peccetis.*

Decimus error est Priscianistarum, et etiam Mathematicorum dicentium, homines fatalibus stellis obligatos, ita scilicet quod eorum opera sunt necessitati stellarum subjecta; contra quos dicitur Jer. 10, 2: *A signis coeli nolite metuere, quae timent gentes.*

Undecimus error est dicentium, quod homines Dei gratiam et charitatem habentes, peccare non possunt; ita quod asserunt eos, qui aliquando peccaverunt, nunquam charitatem habuisse; contra quos dicitur Apoc. 2, 4-5: *Charitatem tuam primam reliquisti: memor esto itaque unde excideris.*

Duodecimus error est eorum, qui ea quae ab Ecclesia Dei universaliter sunt statuta, dicunt, non esse observanda, sicut A(e)riani, qui dicunt statuta jejunia non esse solemniter celebranda; sed cum quis voluerit, jejunet, ne videatur esse sub lege.

Deveta je zabluda onih koji negiraju slobodnu volju, kao što je jedan zanijekao govoreći: Duše, koje su zlog stvorenja, ne mogu ne grijesiti; protiv njih se govori 1 Iv 2, 1: *Ovo vam pišem da ne grijesite.*

Deseta je zabluda priscijanista i također matematika, koji govore da su ljudi sudbonosno vezani za zvijezde, to jest, tako da su njihova djela podložna nužnosti prema zvijezdama; protiv njih se govori Jer 10, 2: *Nemojte se bojati znakova neba kojih se boje narodi.*

Jedanaesta je zabluda onih koji govore da ljudi, koji imaju Božju milost i ljubav, ne mogu sagrijesiti, tako da tvrde da oni koji su jednom sagrijeli, nikada nisu imali ljubav; protiv njih se govori Otk 2, 4-5: *Ostavio si svoju prvu ljubav: spomeni se, stoga, odakle si pao.*

Dvanaesta je zabluda onih koji kažu da ne treba obdržavati ono što je općenito ustanovljeno od Crkve Božje, kao aerijanci koji kažu da ne treba svečano obdržavati ustanovljene postove, nego kad netko želi postiti, neka posti, kako ne bi izgledalo da je pod Zakonom.

Et sicut Texerarecochitae, id est Quartodecumani, qui dicunt, quartadecima luna Pascha esse celebrandum, quocumque die septimanae occurreret: et eadem ratio est de quibuscunque ab Ecclesia statutis.

Et contra omnes istos errores in Symbolo Apostolorum dicitur: *sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum.* Et in Symbolo Patrum dicitur: *Qui locutus est per Prophetas, et unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum.*

5. De resurrectione mortuorum

Quintus articulus est de resurrectione mortuorum, de quo dicitur 1. Cor. 15, 51: *Omnes quidem resurgemus; contra quem etiam sunt plures errores, quorum primus est error Valentini, qui carnis resurrectionem negavit, quem etiam plures haeretici sunt secuti, contra quem dicitur 1. Cor. 15, 12: Si Christus praedicatur, quod resurrexit a mortuis: quomodo quidam dicunt in vobis: quoniam resurrectio mortuorum non est?*

I kao teseradekatiti, to jest, četrnaestodanci [Quartodecumani], koji kažu da Uskrs treba slaviti četrnaestoga dana u mjesecu bez obzira na to u koji dan u tjednu dođe, a na isti način treba razmisljati o svemu što je Crkva ustavila.

I protiv svih ovih zabluda u Apostolskom vjerovanju govori se: *svetu Crkvu katoličku, općinstvo svetih, oproštenje grijeha.* I u Vjerovanju otaca govori se: *Koji je govorio po prorocima, i jednu svetu katoličku i apostolsku Crkvu. Ispovijedam jedno krštenje na otpuštenje grijeha.*

5. O uskrsnuću mrtvih

Peti je članak o uskrsnuću mrtvih o kojem se govori u 1 Kor 15, 51: *Svi ćemo, doduše, uskrsnuti;* protiv kojeg također ima mnogo zabluda. Od njih je prva zabluda Valentina, koji je zanijekao uskrsnuće tijela, a koga su slijedili mnogi krivovjerci: protiv njega se govori u 1 Kor 15, 12: *Ako se propovijeda da je Krist uskrsnuo od mrtvih, kako neki među vama govore da nema uskrsnuća mrtvih?*

Secundus est error Hymenaei et Phileti, contra quos dicit Apostolus (2. Tim. 2) quod *a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem jam factam*, vel quia non credebant nisi resurrectionem spiritualem, vel quia non credebant alios resurrecturos, nisi illos, qui cum Christo resurrexerunt.

Tertius est error quorundam haereticorum modernorum, qui dicunt resurrectionem futuram, non tamen eorundem corporum, sed quod animae resument quedam corpora coelestia, contra quos Apostolus dicit (1 Cor. 15, 53): *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.*

Quartus est error Eutychii, Patriarchae Constantinopolitani, qui posuit corpora nostra in resurrectione aeri, vel vento similari, quod S. Gregorius narrat in 14. moralium; contra quem est quod Dominus post resurrectionem suam corpus suum discipulis palpandum praebuit dicens (Luc. ult., 39): *Palpate, et videte;* cum tamen Apostolus dicat (Philip. 3, 21), quod *reformabit corpus*

Druga je zabluda Himeneja i Fileta, protiv kojih govori apostol (2 Tim 2), kako su *zastranili od istine* govoreći da je uskrsnuće već bilo: ili zato što nisu vjerovali u drugo nego u duhovno uskrsnuće, ili zato što nisu vjerovali da će drugi uskrasnuti, nego samo oni koji su s Kristom uskrasnuli.

Treća je zabluda nekih suvremenih krivovjeraca, koji kažu da će se dogoditi uskrsnuće, ali ne istih tijela, nego da će duše uzeti neka nebeska tijela; protiv njih govori apostol (1 Kor 15, 53): *Ovo raspadljivo treba se zaodjenuti neraspadljivošću i ovo smrtno treba se zaodjenuti besmrtnošću.*

Četvrta je zabluda Eutihija, carigradskog patrijarha, koji je tvrdio da će naša tijela biti slična zraku ili vjetru, o čemu pripovijeda sv. Grgur u 14. knjizi *Moralia*; protiv njega je to što je Gospodin nakon svojega uskrsnuća pružio svoje tijelo učenicima da ga opipaju, govoreći (Lk 24, 39): *Opipajte me i vidite,* jer ipak apostol kaže (Fil 3, 21) da će *preobraziti ovo naše bijedno*

*humilitatis nostrae, configura-
tum corpori claritatis suaे.*

Quintus error est dicentium, quod corpora humana in resurrectione vertentur in spiritum; contra quos dicitur Luc. ult., v. 39: *Spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.*

Sextus error est Cerinthi, qui mille annos post resurrectionem in terreno regno fabulatur futuros, in quibus homines carnales ventris ac libidinis voluptates habebunt; contra quem dicitur Matth. 22, 30: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur.*

tijelo suobličivši ga svojem slavnom tijelu.²

Peta je zabluda onih koji govore da će se ljudska tijela u uskrsnuću pretvoriti u duh; protiv njih se govori Lk 24, 39: *Duh nema tijelo i kosti kao što vidite da ja imam.*

Šesta je zabluda Cerinta, koji je pričao da će ljudi tisuću godina nakon uskrsnuća boraviti u zemaljskom kraljevstvu u kojem će imati putene naslade trbuha i pohote; protiv njega se govori Mt 22, 30: *U uskrsnuću niti se žene niti udaju.*

---

² Napominjemo da je Eutihije na samrti povukao svoju zabludu i ispovijedio ispravnu vjeru u uskrsnuće tijela. Njegovu ispovijest opisao je papa sv. Grgur Veliki sljedećim riječima (*Moralia in Job*, lib. XIV., cap. 56. – PL 75, 1079):

"...quicunque noti mei ad eum salutationis gratia pergebant, ut eorum relatione cognovi, ante eorum oculos pellem manus suaē tenebat dicens: *Confiteor quia omnes in hac carne resurgent.*"

("...pred očima mojih poznanika, koji su ga god pohađali da ga pozdrave, kako sam doznao iz njihova kazivanja, držao je kožu svoje ruke govoreći: *Ispovijedam da ćemo svi uskrsnuti u ovom tijelu.*")

Eutihije se štuje kao svetac u bizantskoj tradiciji, gdje mu je spomendan 6. travnja.

Quidam dixerunt etiam, quod post resurrectionem mortuorum in eodem statu, in quo nunc est, mundus manebit; contra quos dicitur Apoc. 21, 1: *Vidi coelum novum, et terram novam;* et Apostolus dicit (Rom. 8, 21), *quod ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei.*

Et contra omnes hos errores dicitur: *Carnis resurrectionem;* et in alio Symbolo: *Exspecto resurrectionem mortuorum.*

6. De remunerazione bonorum et punitione malorum

Sextus articulus pertinet ad ultimum effectum divinitatis, qui est remuneratio bonorum, et punitio malorum, secundum illud Psalm. 61, 12: *Tu redes unicuique juxta opera sua.*

Et circa hunc etiam fuerunt multi errores, quorum primus est dicentium, quod anima moritur cum corpore, sicut Arabs asserit, vel etiam post modicum intervallum, sicut Zeno dixit, ut recitatur in libro de ecclesiasticis dogmatibus; contra quod est

Neki su također govorili da će nakon uskrsnuća mrtvih svijet ostati u istom stanju u kojem je sada; protiv njih se govori Otk 21, 1: *Vidjeh novo nebo i novu zemlju;* i apostol govorи (Rim 8, 21) da će se *samo stvorene oslobođiti robovanja pokvarljivosti na slobodu slave djece Božje.*

I protiv svih ovih zabluda kaže se: *Uskrsnuće tijela;* i u drugom Vjerovanju: *Iščekujem uskrsnuće mrtvih.*

6. O nagrađivanju dobrih i kažnjavanju zlih

Šesti članak tiče se posljednjeg učinka božanstva, a to je nagrađivanje dobrih i kažnjavanje zlih, prema onom Psal. 61, 12: *Ti ćeš uzvratiti svakomu prema njegovim djelima.*

I glede ovog postojale se mnoge zablude, od kojih je prva zabluda onih koji govore da duša umire s tijelom, kao što je tvrdio Arabs [Aratus], ili također nakon kratkog vremena, kao što je Zenon rekao, kako se navodi u knjizi *De ecclesiasticis dogma-*

quod Apostolus dicit (Philipp. 1, 23): *Desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo;* et Apoc. 6, 9: *Vidi subtus altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei.*

Secundus error est Origenis, qui posuit, homines et daemones damnatos iterum posse purgari, et redire in gloriam, et Angelos sanctos, et homines beatos iterum posse deduci ad mala; quod est contra auctoritatem Domini (Matth. 25, 46): *Ibunt hi in supplicium aeternum: justi autem in vitam aeternam.*

Tertius est error dicentium, omnes poenas et omnia praemia malorum et bonorum futuras esse aequales; contra quorum primum dicitur 1. Cor. 15, 41: *Stella a stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum.* Contra secundum, quod dicitur Matth. 11, 22: *Tyro et Sidoni remissius erit in die judicii quam vobis.*

Quartus error est dicentium animas malorum non statim post mortem descendere ad infernum, nec aliquas Sanctorum animas Paradisum intrare ante diem

tibus; protiv toga je ono što apostol govori (Fil 1, 23): *Imam želju umrijeti i biti s Kristom,* i Otk 6, 9: *Vidio sam pod žrtvenikom Božjim duše ubijenih zbog riječi Božje.*

Druga je zabluda Origena, koji je tvrdio da se ljudi i demoni, osuđeni [u paklu], mogu opet očistiti i vratiti u slavu: i da sveti anđeli i blaženi ljudi mogu opet pasti u зло; a to je protiv autoriteta Gospodina (Mt 25, 46): *Otići će ovi u vječnu muku; a pravednici u vječni život.*

Treća je zabluda onih koji govorile da će sve kazne i sve nagrade zlih i dobrih biti jednake; protiv prve tvrdnje kaže se 1 Kor 15, 41: *Zvijezda se od zvijezde razlikuje u sjaju: tako i uskrsnuće mrtvih.* Protiv druge tvrdnje jest ono što se kaže Mt 11, 22: *Tiru i Sidonu bit će lakše na Sudnji dan nego vama.*

Četvrta je zabluda onih koji kažu da duše zlih ne silaze u pakao odmah nakon smrti, niti da duše svetih ulaze u raj prije Sudnjeg dana; protiv njih se govori Lk 16,

judicii; contra quos dicitur Luc. 18, 22, quod *mortuus est dives, et sepultus est in inferno*; et 2. Cor. 5, 1, dicitur: *Scimus enim, quoniam, si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, sed aeternam in coelis.*

Quintus est error dicentium, non esse Purgatorium animarum post mortem, eorum scilicet, qui in caritate decesserunt, sed aliquid purgabile habent; contra quos dicitur 1. Cor. 3, 12: *Si quis aedificaverit supra fundamentum, scilicet fidei per dilectionem operantis, ligna, foenum, stipulam,... detrimentum patietur, ipse autem salvus erit: sic tamen quasi per ignem.*

Et contra hos errores dicitur in Symbolo: *Vitam aeternam. Amen.*

Alii vero, qui septem articulos circa fidem divinitatis assignant, eos sic distinguunt: ut primus sit de essentiae unitate; secundus de persona Patris; tertius de persona Filii; quartus de persona Spiritus Sancti; quintus de effectu creati-

22, da je umro bogataš i pokopan je u paklu; i kaže se 2 Kor 5, 1: *Znamo, naime, ako se razruši naš zemaljski dom ovog boravka, ona zgrada koju imamo od Boga, dom nerukotvoren, nego vječan na nebesima.*

Peta je zabluda onih koji kažu da nema čistilišta za duše nakon smrti, to jest, za one koji su umrli u ljubavi, ali imaju nešto što treba očistiti; protiv njih se govori u 1 Kor 3, 12: *Ako netko naziđuje na temelju, to jest, vjere koja djeluje po ljubavi, drva, sijeno, slamu,... pretrpjjet će štetu; ipak, on će se sam spasiti, ali kao kroz oganj.*

I protiv svih ovih zabluda kaže se u Vjerovanju: *Život vječni. Amen.*

Drugi pak koji pripisuju sedam članaka glede vjere u božanstvo, razlikuju ih ovako: da prvi govorí o jedinstvu biti; drugi o osobi Oca; treći o osobi Sina; četvrti o osobi Duha Svetoga; peti o učinku stvaranja; šesti o učinku

onis; sextus de effectu justificationis; septimus de effectu remunerationis, sub quo comprehendunt resurrectionem et vitam aeternam.

Et sic dum praedictorum sex articulorum secundum dividunt in tres, quintum vero et sextum compingunt in unum, fiunt secundum eos septem articuli. Nec refert quantum ad veritatem fidei vel errorum vitationem, qualiter distinguantur.

opravdanja; sedmi o učinku užvraćanja [nagrade i kazne], pod kojim obuhvaćaju uskrsnuće i život vječni.

I tako dok od prije rečenih šest članaka, drugi članak dijele na tri, a peti i šesti sabiru u jedan, prema njima nastaje sedam članaka. Što se tiče istina vjere ili izbjegavanja zablude, nije važno kako se razlikuju.

De humanitate Christi

1. De conceptione et nativitate Christi

Nunc restat considerare articulos qui pertinent ad humanitatem Christi, circa quam sex articulos distinguunt, quorum primus est circa conceptionem et nativitatem Christi, secundum quod dicitur Isaias, et introducitur Matth. 1, 23: *Ecce Virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel.*

O Kristovu čovještvu

1. O Kristovu začeću i rođenju

Sada preostaje razmotriti članke koji se tiču Kristova čovještva, glede kojeg se razlikuje šest članaka; od kojih je prvi glede Kristova začeća i rođenja, prema onome što kaže Izajia i uvodi Mt 1, 23: *Evo, Djevica će začeti i roditi sina i nadjenut će mu se ime Emanuel.*

Et circa hunc multi fuerunt errores, quorum primus fuit dicentium Christum fuisse purum hominem, et quod non semper fuit, sed a Maria sumpsit exordium. Et iste est error Carpocratis, et Cerinthi, et Ebionis, et Pauli Samosateni, et Photini; contra quos dicitur Rom. 9, 5: *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula.*

Secundus error est Manichaeorum dicentium, quod Christus non habuit verum corpus, sed phantasticum; contra quod est quod Dominus Luc. ult., reprehendit errorem discipulorum suorum, qui conturbati et perterriti, existimabant se spiritum videre; et Matth. 14, 26: *Videntes eum supra mare ambularem, turbati sunt dicentes: Quia phantasma est. Et prae timore clamaverunt;* quorum opinionem Dominus removit, dicens: *Habete fiduciam. Ego sum: nolite timere.*

Tertius error est Valentini, qui dicit, Christum coeleste corpus attulisse, nihilque de Virgine assumpsisse, sed per ipsam tanquam per rivum aut fistulam sine

I glede ovog bilo je mnogo zabluda, od kojih je prva zabluda onih koji govore da je Krist bio čisti čovjek i da nije bio oduvijek, nego da je uzeo početak od Marije. I ovo je zabluda Karpo-krata, i Cerinta, i Ebiona, i Pavla Samosatskoga, i Fotina; protiv kojih se govori Rim 9, 5: *Od njih je Krist po tijelu, koji je iznad svega Bog blagoslovjen u vjekove.*

Druga je zabluda manihejaca koji govore da Krist nije imao pravo tijelo nego prividno [fantastično]; protiv čega je ono što je Gospodin, Lk 24., prekorio zabludu svojih učenika koji su *uznemireni i uplašeni mislili da vide duha;* i Mt 14, 26: *Ugledavši ga kako hoda po moru, prestrašeni rekoše da je utvara.* I zavapili su od straha; njihovo je mišljenje otklonio Gospodin, govoreći: *Imajte pouzdanje. Ja sam: ne bojte se.*

Treća je zabluda Valentina, koji je rekao da je Krist uzeo nebesko tijelo i da ništa nije uzeo od Djevice, nego da je prošao kroz nju kao kroz potok ili cijev, a da

ulla de illa assumpta carne transisse; contra quod dicitur Gal. 4, 4: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere.*

Quartus est error Apollinaris, qui dixit, aliquid Verbi in carnem fuisse conversum, aut transmutatum, non autem carnem de Mariae carne susceptam. Propter illud enim quod dicitur Joan. 1, 14: *Verbum caro factum est*, intelligit quod Verbum sit in carnem conversum; contra quod statim ibidem subditur: *Et habitavit in nobis.* Non autem in nostra natura integre habitasset, si fuisset in carnem conversum. Unde intelligendum est: *Verbum caro factum est*, id est, Verbum factum est homo. Sic enim frequenter caro sumitur in Scripturis, secundum illud Is. 40, 5: *Videbit omnis caro pariter, quod os Domini locutum est.*

Quintus error est Arii, qui posuit, Christum humanam animam non habuisse, sed Verbum fuisse loco animae, contra quod dicitur Joan. X, 17: *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso.*

nije od nje uzeo nikakvo tijelo; protiv toga se govori Gal 4, 4: *Poslao je Bog svojega Sina, koji je postao od žene.*

Četvrta je zabluda Apolinara koji je rekao da je nešto od Riječi pretvoreno ili preobraženo u tijelo, a da tijelo nije uzeto od Marijina tijela. Naime, zbog onog što se kaže Iv 1, 14: *Riječ je tijelom postala*, shvatio je to kao da je Riječ pretvorena u tijelo, protiv čega se odmah na istom mjestu dodaje: *I prebivala među nama.* Naime, ne bi u našoj naravi cjelovito prebivala da je bila pretvorena u tijelo. Stoga, treba razumjeti: *Riječ je tijelom postala*, to jest, Riječ je postala čovjekom. Naime, u tom se smislu često uzima izraz tijelo u Pismima, prema onom Iz 40, 5: *Svako će tijelo jednako vidjeti da su usta Gospodnja govorila.*

Peta je zabluda Arijeva, koji je tvrdio da Krist nije imao ljudsku dušu, nego da je Riječ bila umjesto duše, protiv čega se govori Iv 10, 17: *Ja polažem svoju dušu, da je opet uzmam. Nitko je ne oduzima od mene, nego je ja sam od sebe polažem.*

Sextus error est Apollinaris, qui cum praedicto testimonio et aliis convinceretur humanam animam Christum habuisse, posuit, quod Christus non habuit intellectum humanum, sed Verbum Dei fuit ei loco intellectus; contra quod est quod Dominus se hominem esse confitetur. Joan. VIII, 40: *Quaeritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis.* Non autem fuisset homo, si anima rationali caruisset.

Septimus est error Eutychis, qui posuit in Christo unam naturam compositam ex divinitate et humanitate, contra quod Apostolus dicit: *Qui, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo* (Phil. 2, 6), manifeste distinguens in eo duas naturas, divinam et humanam.

Octavus error est Monothelitarum, ponentium in Christo unam scientiam, operationem et voluntatem, contra quos Dominus dicit (Matth. 26, 39): *Non sicut ego volo, sed sicut tu.* Ubi manifeste in Christo ponitur alia voluntas

Šesta je zabluda Apolinara, pošto se spomenutim svjedočanstvom i drugima uvjerio da je Krist imao ljudsku dušu, počeo je tvrditi da Krist nije imao ljudski razum, nego da mu je Riječ Božja bila umjesto razuma, protiv čega je ono što se Gospodin priznao čovjekom. Iv 8, 40: *Tražite da me ubijete, čovjeka koji sam vam rekao istinu.* A ne bi bio čovjek da nije imao razumnu dušu.

Sedma je zabluda Eutiha, koji je tvrdio da je u Kristu jedna narav sastavljena od božanstva i čovještva, protiv čega apostol govori: *On, kad je bio u obličju Božjem, nije držao za otimačinu da bude jednak Bogu; nego je sam sebe opljenio uzevši obliče sluge, i postao je sličan ljudima i vanjštinom je bio nađen kao čovjek* (Fil 2, 6), očigledno razlikujući u njemu dvije naravi: božansku i ljudsku.

Osma je zabluda monotelita, koji tvrde da je u Kristu jedno znanje, djelovanje i volja; protiv njih Gospodin govori (Mt 26, 39): *Ne kako ja hoću, nego kako ti hoćeš.* Ovdje se otvoreno u Kristu postavlja i ljudska volja i božanska

humana, alia divina, quae est communis Patri et Filio.

Nonus error est Nestorii, qui posuit Christum Deum perfectum, et hominem perfectum, et tamen aliam dixit, esse personam Dei, aliam hominis: et quod non est facta unio Dei et hominis in una persona Christi, sed solum secundum gratiae inhabitacionem; ita quod negat Beatam Virginem esse Matrem Dei, sed dicit, eam esse matrem hominis Christi; contra quod dicitur Luc. 1, 35: *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.*

Decimus error est Carpocratis, qui hominem Christum de utroque natum putasse perhibetur, contra quod dicitur Matth. 1, 18: *Antequam convenienter, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.*

Undecimus error est Helvidii dicentis, quod postquam beata Virgo peperit filium Christum, ex Joseph plures filios genuit; contra quod dicitur Ezech. 44, 2: *Porta haec clausa erit, et non aperietur, et vir non transbit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi.*

volja, koja je zajednička Ocu i Sinu.

Deveta je zabluda Nestorija, koji je priznavao da je Krist savršeni Bog i savršeni čovjek, ali je rekao da je jedna osoba Božja, a druga osoba čovjeka, i da nije nastalo [hipostatsko] sjedinjenje Boga i čovjeka u jednoj Kristovoj osobi, nego samo prema prebivanju milosti, tako da je zanijekao da je Blažena Djevica Majka Božja, nego je govorio da je ona majka čovjeka Krista, protiv čega se kaže Lk 1, 35: *Ono Sвето, које ће се родити од теbe, зват ће се Син Božji.*

Deseta je zabluda Karpokrata, koji je, kako se smatra, mislio da je čovjek Krist rođen od obaju [roditelja], protiv čega se govori Mt 1, 18: *Prije nego се састадоše нађе се трудна по Духу Светому.*

Jedanaesta je zabluda Helvidija, koji je govorio da je Blažena Djevica nakon porođenja sina Krista, rodila Josipu više djece, protiv čega se govori Ez 44, 2: *Ova ће врата бити затворена, и нека се не отварају, и нека мушкарци улази кроз њих: јер је Господин Бог Израелов кроз њих прошао, и бит ће затворена владару.*

Et contra omnes hos errores in Symbolo Apostolorum dicitur: *conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.* Et in Symbolo Patrum: *Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis, et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est.*

2. De passione et morte Christi

Secundus articulus est de passione et morte Christi, secundum quod ipse Dominus praedixit, Matth. 20, 18: *Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et Scribis: et condemnabunt eum morte, et tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum et crucifigendum.*

Et circa hunc articulum primus quidem est error Manichaeorum, qui sicut corpus Christi esse phantasticum asserunt, ita passionem Christi non in veritate, sed in phantasia esse arbitrantur; contra quod dicitur Is. 53, 4: *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit; et iterum: Tamquam ovis ad occisionem ductus est;* quod etiam inducitur Act. 8, 32.

I protiv svih ovih zabluda u Apostolskom se vjerovanju kaže: *Začet je po Duhu Svetomu, rođen od Marije Djevice.* I u Vjerovanju otaca: *Koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa, i utjelovio se po Duhu Svetomu od Marije Djevice, i postao čovjekom.*

2. O muci i smrti Kristovoj

Drugi je članak o muci i smrti Kristovoj, prema onome što je sam Gospodin prorekao, Mt 20, 18: *Evo, uzlazimo u Jeruzalem i Sin Čovječji bit će predan svećeničkim poglavarima i pismoznancima: i osudit će ga na smrt, i predat će ga poganim da ga izrugaju i izbičuju i razapnu.*

I glede ovog članka, prva je, naime, zabluda manihejaca, koji, kao što su tvrdili da je Kristovo tijelo prividno [phantasticum], smatrali su da Kristova muka nije u istini, nego u fantaziji, protiv čega se govori Iz 53, 4: *Uistinu, on je ponio naše bolesti, i naše je boli on nosio;* i opet: *Odveden je kao ovca na klanje:* što se također uvodi u Djel. 8, 32.

Secundus est error Galani [Gajani], qui in Christo unam naturam posuit, sed incorporealem et immortalem; contra quod dicitur 1. Petr. 3, 18: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est.* Et contra hos errores ponitur in Symbolo: *Crucifixus, mortuus et sepultus.*

3. De resurrectione Christi

Tertius articulus est de resurrectione Christi, secundum quod ipse dicit Matth. XX, 19: *Tertia die resurget.* Et circa hunc articulum primo quidem erravit Cerinthus, asserens, Christum non surrexisse, sed resurrectum esse, contra quod dicitur 1. Cor. 15, 4: *Resurrexit tertia die secundum Scripturas.*

Secundus error est, qui imponitur Origeni, quod sit iterum pro salute hominum et daemonum passurus; contra quod dicitur Rom. 6, 9: *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.*

Druga je zabluda Gajana, koji je tvrdio da je u Kristu jedna narav, ali netjelesna i besmrtna; protiv toga se govori 1 Pt 3, 18: *Krist je jednom umro za naše grijeha.* I protiv ovih zabluda govori se u Vjerovanju: *Raspet, umro i pokopan.*

3. O Kristovu uskrsnuću

Treći je članak o Kristovu uskrsnuću, prema onom što je on sam rekao Mt 20, 19: *Trećega će danu uskrasnuti.* I glede tog članka prvi je, naime, zabludio Cerint tvrdeći da Krist nije uskrsnuo, nego da tek treba uskrsnuti, protiv čega se govori 1 Kor 15, 4: *Uskrsnuo je treći dan prema Pismima.*

Druga je zabluda, koja se pripisuje Origenu, da će ponovno pretprjeti muku za spasenje ljudi i demona; protiv čega se govori Rim 6, 9: *Krist uskrsnuvši od mrtvih, više ne umire, smrt njime više neće gospodovati. Jer što umrije grijehu, umrije jedanput; a što živi, Bogu živi.*

Et contra hos errores dicitur in Symbolo: *Tertia die resurrexit a mortuis.*

4. De descensu ad inferos

Quartus articulus est de descensu ad inferos. Credimus enim animam Christi descendisse ad inferos, corpore jacente in sepulchro. Ephes. IV, 9: *Descendit primum in inferiores partes terrae.* Unde in Symbolo dicitur: *Descendit ad inferos*, quod est contra quosdam, qui posuerunt, Christum non descendisse per seipsum ad inferos, cum tamen Petrus dicat (Act. 2, 24), quod *non est derelictus in inferno.*

5. De ascensione Christi in coelum

Quintus articulus est de ascensione Christi in coelum, de quo ipse dicit (Joan. 20, 17): *Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum.* Circa quae errant Seleuciani, qui negant, Salvatorem in carne sedere ad dexteram Dei Patris, sed quod eam exuit, et in sole posuit.

I protiv svih ovih zabluda kaže se u Vjerovanju: *Trećega je dana uskrsnuo od mrtvih.*

4. O silasku nad pakao

Četvrti je članak o silasku nad pakao. Naime, vjerujemo da je Kristova duša sišla nad pakao, dok je tijelo ležalo u grobu. Ef 4, 9: *Najprije je sišao u donje dijelove zemlje.* Zato se u Vjerovanju kaže: *Sašao nad pakao;* a to je protiv nekih koji su tvrdili da sam Krist nije po sebi sišao nad pakao, dok ipak Petar kaže (Dj 2, 24) da *nije ostavljen u podzemlju.*

5. O Kristovu uzašašću na nebo

Peti je članak o Kristovu uzašašću na nebo, o kojemu sam kaže (Iv 20, 17): *Uzlazim Ocu svojemu i Ocu vašemu, Bogu svojemu i Bogu vašemu.* Glede ovog zabludjeli su seleucijanci, koji negiraju da Spasitelj u tijelu sjedi uz desnu Boga Oca, nego da ga je svukao i postavio na sunce.

Circa quod dicitur Marc. ult., 19: *Dominus quidem Jesus, postquam locutus est eis, assumptus est in coelum, et sedet a dextris Dei.* Unde in Symbolo dicitur: *Ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris.*

6. De adventu ad judicium

Sextus articulus est de adventu ad judicium, de quo Dominus dicit (Matth. 25, 31): *Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli ejus cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suae.* Et Petrus dicit (Act. 10, 42): *Hic est, qui constitutus est a Deo judex vivorum et mortuorum, sive eorum, qui jam mortui sunt, et eorum, qui in adventu Christi vivi invenientur.*

Et circa hoc aliqui errant, de quibus dicitur 2. Petr. 3, 3: *Venient in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: Ubi est repromissio aut adventus ejus?* Contra quos dicitur Job. 19, 29: *Fugite a facie gladii, quoniam ulti iniquitatum gladius est, et scitote esse judicium.* Unde in Symbolo dicitur: *Qui venturus est, judicare vivos et mortuos.*

Glede toga, govori se Mk 16, 19: *Naime, Gospodin Isus, pošto im je to rekao, uznesen je na nebo i sjedi zdesna Bogu.* Zato se u Vjerovanju kaže: *Uzašao na nebo, sjedi s desne Ocu.*

6. O dolasku radi Suda

Šesti je članak o dolasku radi Suda, o kojem Gospodin govori (Mt 25, 31): *Kad Sin Čovječji dođe u svojem veličanstvu, i svi andeli njegovi s njime, tada će sjesti na prijestolje svojeg veličanstva.* I sv. Petar kaže (Dj 10, 42): *Ovo je onaj kojega je Bog postavio sucem živih i mrtvih, bilo onih koji su već umrli, i onih koji se nađu živima prigodom Kristova dolaska.*

I glede ovog neki su zabludjeli, o njima se govori 2 Pt 3, 3: *Doći će u posljednjim danima podrugljivci s prijevarom, koji hodaju prema vlastitim požudama, govoreći: Gdje je obećanje ili njegov dolazak?* Protiv njih govori se Job 19, 29: *Bježite od mača, jer je mač osvetnik bezakonja, i znajte da ima suda.* Zato se u Vjerovanju kaže: *Koji će doći suditi žive i mrtve.*

Illi autem, qui septem articulos humanitatis esse ponunt, distinguunt primum articulum in duos, ponentes scilicet sub alio articulo conceptionem Christi, et sub alio ejus nativitatem.

Pars II. De Ecclesiae sacramentis

De sacramentis in communi

Nunc restat considerare de Ecclesiae Sacramentis, quae tamen omnia comprehenduntur sub uno articulo, quia ad effectum gratiae pertinent. Sed quia specialem de sacramentis fecistis quaestionem, de his seorsum agendum est.

Est primo igitur sciendum, quod sicut S. Augustinus dicit in 10. libro de civitate Dei, Sacramentum est sacrum signum, vel sacrae rei signum.

Oni pak koji tvrde da ima sedam članaka o čovještvu, dijele prvi članak na dva, to jest, stavljajući pod jedan članak Kristovo začeće i pod drugi njegovo rođenje.

Dio II. O sakramentima Crkve

Općenito o sakramentima

Sada preostaje razmatrati o sakramentima Crkve, koji su pak svi obuhvaćeni pod jednim člankom, jer se tiču učinka milosti. No, jer ste postavili posebno pitanje o sakramentima, o njima treba napose raspravljati.

Stoga, treba prvo znati da, kao što kaže sv. Augustin u 10. knjizi *De civitate Dei*, sakrament je sveti znak ili znak svete stvari.

Fuerunt autem in veteri lege quaedam Sacraenta, id est, sacrae rei signa, sicut agnus paschalis, et alia Sacraenta legalia, quae quidem solum significabant Christi gratiam, non tamen eam causabant. Unde Apostolus (Gal. 4, 9) vocat ea egena et infirma elementa. Egena quidem, quia gratiam non continebant, et infirma, quia gratiam conferre non poterant.

Sacraenta vero novae legis continent et conferunt gratiam. In eis enim virtus Christi sub tegumento rerum visibilium secretius operatur salutem, ut dicit S. Augustinus. Et ideo Sacramentum novae legis est invisibilis gratiae visibilis forma, ut ejus similitudinem gerat, et causa existat. Sicut ablutio, quae fit in aqua Baptismatis, reprezentat interiorem mundationem, quae fit a peccatis per virtutem baptismi.

Sunt autem Sacraenta novae legis septem, scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Poenitentia, extrema Unctio, Ordo et Matrimonium: quorum prima quinque ordinantur ad perfectiōnem unius hominis in seipso, sed

Bilo je, međutim, u Starom zakonu nekih sakramenata, to jest, znakova svete stvari, kao pashalno janje i drugi zakonski sakramenti, koji su ipak samo označavali Kristovu milost, ali je nisu uzrokovali. Stoga, apostol (Gal 4, 9) naziva ih siromašnim i nemoćnim počelima. I to siromašnima, jer nisu sadržavali milost; i nemoćnima, jer nisu mogli podati milost.

Sakramenti pak Novoga zakona sadrže i podaju milost. Naime, u njima Kristova snaga pod ogrtačem vidljivih stvari potajno djeluje spasenje, kako kaže sv. Augustin. I zato je sakrament Novoga zakona: vidljivi znak nevidljive milosti, kako bi pokazivao njezinu sličnost i postao njezinim uzrokom. Kao što pranje, koje se čini u vodi krštenja, predstavlja unutarnje čišćenje od grijeha, koje se događa snagom krštenja.

Sedam je pak sakramenata novoga zakona; to jest, krštenje, potvrda, euharistija, pokora, posljednje pomazanje, red i ženidba: od njih je prvih pet usmjereni na usavršavanje jednoga čovjeka, a ostala dva –

alia duo, scilicet ordo et matrimonium, ordinantur ad perfectionem et multiplicationem totius Ecclesiae.

Vita enim spiritualis conformatur vitae corporali: in vita autem corporali perficitur homo primo per generationem, qua nascitur in hoc mundo: secundo per augmentum, quo perducitur ad quantitatem et virtutem perfectam: tertio per cibum, quo sustentatur hominis vita et virtutes. Et haec quidem sufficent, si nunquam eum infirmari contigeret, sed quia frequenter homo infirmatur, quarto indiget sanatione: sic est in vita spirituali. Primo enim indiget homo regeneratione, quae fit per Baptismum, secundum illud Joan. 3, 5: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Secundo oportet, quod homo accipiat perfectam virtutem, quasi quoddam spirituale augmentum, scilicet per Sacramentum confirmationis ad similitudinem Apostolorum, quos Spiritus Sanctus in eos veniens confirmavit. Unde Dominus dixit eis (Luc. ult., 49): *Vos sedete in civitate (Jerusalem), quo adusque induamini virtute ex alto.*

naime, red i ženidba – usmjereni su na umnažanje čitave Crkve.

Naime, duhovni život oblikuje se prema tjelesnom životu. A u tjelesnom životu čovjek se usavršava prvo po rođenju, kojim se rađa za ovaj svijet; drugo, po rastu, kojim dolazi do potpune veličine i snage; treće, po hrani, kojom se uzdržava čovjekov život i snage. I to bi bilo dovoljno kad nikada ne bi obolio, ali jer čovjek često obolijeva, kao četvrto mu je potrebno ozdravljenje. Tako je i u duhovnom životu.

Naime, čovjeku je prvo potrebno preporođenje, koje se događa po krštenju, prema onome Iv 3, 5: *Ako se tko ne rodi nanovo iz vode i Duha Svetoga, ne može ući u kraljevstvo Božje.*

Drugo, potrebno je da čovjek primi punu krepost, kao određeni duhovni rast, dakako, sakramentom potvrde po uzoru na apostole, koje je Duh Sveti potvrdio došavši u njih. Zato im je Gospodin rekao (Lk 24, 49): *Ostanite u gradu (Jeruzalemu) dok se ne obučete u Silu odozgor.*

Tertio oportet, quod homo spiritualiter nutriatur per Eucharistiae Sacramentum, secundum illud Joan. 6, 54: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Quarto oportet, quod homo sanetur spiritualiter per Sacramentum Poenitentiae, secundum illud Psalm. 40, 5: *Sana, Domine, animam meam, quia peccavi tibi.*

Quinto spiritualiter simul et corporaliter per Sacramentum extremae Unctionis sanatur, secundum illud Jac. ult., 14: *Infirmatur aliquis in vobis, inducat presbyteros ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, dimittentur ei.*

Quantum autem ad communem Ecclesiae utilitatem ordinantur duo sacramenta, scilicet Ordo et Matrimonium. Nam per Ordinem Ecclesia gubernatur et multiplicatur spiritualiter, et per Matrimonium multiplicatur corporaliter.

Treće, potrebno je da se čovjek duhovno hrani po sakramantu Euharistije, prema onome Iv 6, 54: *Ako ne budete jeli tijelo Sina Čovječjega i pili njegovu krv, nećete imati života u sebi.*

Četvrto, potrebno je da čovjek duhovno ozdravi po sakramantu pokore, prema onom Ps 40, 5: *Ozdravi, Gospodine, dušu moju, jer sam sagriješio tebi.*

Peto, duhovno, a istodobno i tjelesno ozdravlja po sakramantu posljednjega pomazanja, prema onom Jak 5, 14: *Boluje li tko među vama, neka dozove prezbitere Crkve, i neka mole nad njim, mažući ga uljem u ime Gospodinovo: i molitva vjere spasit će nemoćnika; i Gospodin će ga podići, i ako je u grijesima, otpustit će mu se.*

Što se tiče zajedničke koristi Crkve, određena su dva sakramenta, to jest, red i ženidba. Naime, po svetom se redu Crkva upravlja i duhovno umnožava, a po ženidbi se tjelesno umnožava.

Est autem considerandum, quod praedicta septem Sacra menta quaedam habent communia, et quaedam propria. Commune quidem est omnibus Sacramentis quod conferant gratiam, sicut dictum est. Commune etiam est omnibus, quod Sacramentum consistit in verbis et rebus corporalibus, sicut in Christo, qui est Sacmentorum auctor, est Verbum caro factum.

Et sicut caro Christi sanctificata est et virtutem sanctificandi habet per Verbum sibi unitum, ita et res Sacmentorum sanctificantur, et vim sanctificandi habent per verba, quae in his proferuntur. Unde S. Augustinus dicit super Joan.: „Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum.” Unde verba quibus sanctificantur Sacra menta, dicuntur sacramentorum formae: res autem sanctificatae dicuntur Sacmentorum materiae, sicut aqua est materia Baptismi et chrisma Confirmationis.

Requiritur etiam in quolibet Sacramento persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione conferendi et faciendi quod facit Ecclesia: quorum tri-

Treba promotriti da spomenutih sedam sakramenata imaju nešto zajedničko, a nešto vlastito. Zajedničko je svim sakramentima to što daju milost, kao što je rečeno. Zajedničko je također svima, da se sakrament sastoji od riječi i tjelesnih stvari, kao što je u Kristu, koji je utemeljitelj sakramenata, Riječ tijelom postala.

I kao što je tijelo Kristovo posvećeno i ima krepot posvećivanja po Riječi s kojom je sjedinjeno, tako se i tvari sakramenata posvećuju i imaju snagu posvećivanja po riječima koje se u njima izgovaraju. Stoga, sv. Augustin kaže u tumačenju Ivanova evanđelja: „Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum.” Zato se riječi kojima se posvećuju sakramenti nazivaju forma ma sakramenata; a posvećene tvari nazivaju se materijama sakramenata, kao što je voda materija krštenja i krizma materija potvrde.

Potrebna je također kod svakog sakramenta osoba poslužitelja, koji dijeli sakrament s nakanom da ga podijeli i učini ono što čini Crkva: ako od ovoga troje nešto

um, si aliquid desit, id est si non sit debita forma verborum, et si non sit debita materia, et si minister Sacramenti non intendit sacramentum conficere, non perficitur Sacramentum.

Impeditur etiam effectus Sacramenti per culpam recipientis, puta, si fictus accedat, et non corde parato ad suscipiendum Sacramentum. Talis enim licet Sacramentum suscipiat, effectum tamen Sacramenti, id est gratiam Spiritus Sancti non recipit, quia, ut dicitur Sap. 1, 5: *Spiritus Sanctus disciplinae effugiet fictum.*

E contrario autem sunt alii, qui nunquam recipiunt Sacramentum, qui tamen effectum Sacramenti suscipiunt propter devotionem, quam habent ad Sacramentum, quod habent in voto, sive desiderio.

Sunt autem et quaedam propria Sacramentis quibusdam. Nam quaedam horum imprimunt characterem, id est, spirituale quoddam signum distinctivum a ceteris, sicut in Sacramento Ordinis vel Sacramento Baptismi, et in Sacramento Confirmationis: et talia Sacraenta nunquam iterantur super eandem personam.

nedostaje – to jest, ako nema potrebne forme riječi, i ako nema potrebne materije, i ako djelitelj sakramenta nema nakanu podijeliti sakrament, ne tvori se sakrament.

Učinak sakramenta zaprječeće se i grijehom primatelja, primjerice, ako varljivo pristupa, a ne pripravnim srcem za primanje sakramenta. Naime, iako takav čovjek prima sakrament, ne prima učinak sakramenta, to jest, milost Duha Svetoga, jer kako se govori Mudr 1, 5: *Sveti Duh stege izbjegći će varalicu.*

S druge strane, ima drugih koji nikada ne primaju sakrament, ali koji primaju učinak sakramenta zbog pobožnosti koju imaju prema sakramentu, koji imaju u zavjetu ili želji.

Ima i onih obilježja koja su vlastita pojedinim sakramentima. Naime, neki od njih utiskuju biljeg, to jest, određeni duhovni znak koji ga razlikuje od ostalih, kao što je u sakramentu reda ili sakramentu krštenja, i u sakramentu potvrde: i takvi se sakramenti nikada ne ponavljaju na istoj osobi.

Nunquam enim ille qui est baptizatus, debet ulterius baptizari: neque confirmatus, iterum confirmari: neque ordinatus, iterum ordinari, quia character, qui in hujusmodi Sacramentis imprimitur, indelebilis est.

In aliis vero sacramentis non imprimitur character suscipienti ea, et ideo possunt iterari quantum ad personam suscipientem, non tamen quantum ad materiam. Potest enim unus homo frequenter poenitere, frequenter Eucharistiam sumere, frequenter extremam unctionem suscipere, frequenter matrimonium contrahere, non tamen eadem hostia debet frequenter consecrari, nec idem oleum infirmorum debet frequenter benedici.

Est etiam alia differentia, quia quaedam Sacra menta sunt de necessitate salutis, sicut Baptismus et Poenitentia, quibus non existentibus, non potest homo salvari. Alia vero sacramenta non sunt de necessitate salutis, quia sine eis potest esse salus, nisi propter contemptum Sacramenti.

Nikada se, naime, onaj koji je kršten ne bi smio opet krstiti, niti bi se potvrđen smio opet potvrditi, niti zaređen opet zarediti: jer je neizbrisiv biljeg koji se utiskuje takvim sakramentima.

U drugim se sakramentima ne utiskuje biljeg onomu koji ih prima, i zato se mogu ponoviti što se tiče osobe koja ih prima, ali ne što se tiče materije. Može, dakako, jedna osoba više puta primiti pokoru, više puta primiti Euharistiju, više puta primiti posljednje pomazanje, više puta sklopiti ženidbu, ali se ne bi smjela ista hostija više puta posvetiti, niti bi se bolesničko ulje smjelo više puta blagosloviti.

Postoji također još jedna razlika, jer neki su sakramenti nužni za spasenje, kao krštenje i pokora, bez kojih se čovjek ne može spasiti. A drugi sakramenti nisu nužni za spasenje, jer bez njih može doći do spasenja, osim ako bi prezreo sakrament.

1. De baptismo

His visis in communi circa Ecclesiae Sacra menta, oportet quaedam in speciali de singulis dicere.

Primo igitur circa Baptismum sciendum est, quod materia Baptismi est aqua vera et naturalis, nec differt, utrum sit frigida, vel calefacta. In aquis autem artifici alibus, sicut est aqua rosacea, et aliis hujusmodi, non potest baptizari. Forma autem Baptismi est ista: „Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti”.

Minister hujus Sacramenti proprius est sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In articulo tamen necessitatis, non solum diaconus, sed etiam laicus et mulier, immo paganus, etiam haereticus potest baptizare, dummodo servet formam Ecclesiae, et intendat facere, quod facit Ecclesia. Si vero extra articulum necessitatis aliquis a talibus baptizaretur, recipit quidem Sacramentum, et non debet iterum baptizari, non tamen recipit gratiam Sacramenti, quia facti deputantur utpote contra statutum Ecclesiae Sacramentum accipientes.

1. O krštenju

Nakon što smo ovo vidjeli općenito glede sakramenata Crkve, potrebno je reći nešto posebno o svakom pojedinom od njih.

Prvo, dakle, glede krštenja treba znati da je materija krštenja prava i prirodna voda, i nema razlike je li hladna ili ugrijana. U umjetnim vodama, kao što je ružina voda i druge slične, ne može se krstiti. A forma krštenja je ova: „Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.”

Djelitelj je ovog sakramenta navlastito svećenik, komu po službi pripada krstiti. No, u slučaju nužde može krstiti ne samo đakon, nego i laik i žena, štoviše, i poganin, pa i heretik može krstiti, dok god obdržava formu Crkve i ima nakanu činiti ono što čini Crkva. Međutim, ako izvan slučaja nužde netko bude kršten od takvih, prima doduše sakrament i ne treba se opet krstiti, ali ne prima milost sakramenta, jer se takvi smatraju varalicama, kao oni koji primaju sakrament protiv uredbe Crkve.

Effectus autem Baptismi est remissio culpae originalis et actualis, et etiam totius culpae et poenae, ita quod baptizatis non est aliqua satisfactio injungenda pro peccatis praeteritis, sed statim morientes post Baptismum introducuntur ad gloriam Dei. Unde effectus Baptismi ponitur apertio januae paradisi.

Circa hoc Sacramentum fuerunt aliqui errores. Primus quidem fuit Solentianorum, qui Baptismum in aqua non recipiunt, sed solum Baptismum spirituale; contra quos dicit Dominus (Joan. 3, 5): *Nisi quis renatus fuerit ex aqua* etc.

Secundus error fuit Donatistarum rebaptizantium eos qui sunt baptizati a catholicis; contra quos dicitur Ephes. IV, 5: *Una fides, unum baptisma*. Est autem alter error eorum: nam dicunt, quod homo in peccato existens, non potest baptizare, contra quos dicitur Joan. 1, 33: *Super quem videris Spiritum descendenter et manenter super eum, hic est, qui baptizat*, scilicet Christus. Unde non nocet homini malus minister, nec in hoc, nec in aliis Sacrementis: quia Christus est bonus, qui merito sua passionis perficit Sacramentum.

Učinak je krštenja, naime, otpuštenje istočnoga i aktualnoga grijeha, i također čitave krivnje i kazne, tako da krštenima ne treba nametati nikakvu zadowoljštinu za prošle grijehu, nego oni koji umru odmah nakon krštenja, uvode se u slavu Božju. Zato se kao učinak krštenja postavlja otvaranje vrata raja.

Glede ovog sakramento bilo je nekih zabluda. Prva je, naime, bila zabluda solencijanaca, koji nisu prihvaćali krštenje vodom, nego samo duhovno krštenje; protiv njih govori Gospodin (Iv 3, 5): *Ako se tko ne rodi nanovo iz vode* itd.

Druga je zabluda donatista, koji su ponovno krstili one koje su krstili katolici; protiv njih se govori Ef 4, 5: *Jedna vjera, jedno krštenje*. No, postoji i druga njihova zabluda: naime, kažu da čovjek, koji se nalazi u grijehu, ne može krstiti; protiv njih se govori Iv 1, 33: *Nad kime vidiš da Duh silazi i ostaje nad njim, to je onaj koji krsti*, to jest, Krist. Stoga, čovjeku ne šteti zli djelitelj, ni u ovom ni u drugim sakramentima, jer je dobar Krist, koji zaslugom svoje muke izvršava sakrament.

Quartus error est Pelagianorum, qui dicunt, pueros baptizari, ut regeneratione adoptati admittantur ad regnum Dei, de bono in melius translati, non ista regeneratione ab aliquo malo obligations veteris absoluti.

2. De confirmatione

Secundum sacramentum est Confirmationis, cuius materia est chrisma confectum ex oleo, quod significat nitorem conscientiae, et balsamo, quod significat odorem bonaे famae, per Episcopum benedicto. Forma autem hujus Sacramenti est talis: „Consigno te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.”

Minister autem hujus Sacramenti est solum Episcopus. Non enim licet sacerdoti, confirmandos chrismate in fronte inungere.

Effectus autem hujus Sacramenti est quod in eo datur Spiritus Sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut scilicet christianus audacter confiteatur nomen Christi.

Četvrta je zabluda pelagijanaca, koji kažu da se djeca krste kako bi se posvojena preporođenjem primila u kraljevstvo Božje, prenesena iz dobrog stanja u bolje stanje, a ne da bi preporođenjem bila odrješena od nekog zla stare sveze.

2. O potvrđi

Drugi je sakrament potvrde, čija je materija krizma načinjena od ulja, koje označava sjaj savjesti, i balzama, koji označava miris dobroga glasa, a koja je blagoslovljena po biskupu. Forma pak ovoga sakramenta jest ovakva: „Znamenujem te znakom križa i potvrđujem te krizmom spasenja u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.”

Djelitelj ovog sakramenta je samo biskup. Naime, nije dopušteno svećeniku potvrđenike mazati krizmom po čelu.

Učinak je, naime, ovoga sakramenta da se u njemu daje Duh Sveti za osnaženje, kao što je dan apostolima na dan Pedesetnice, kako bi kršćanin hrabro ispovijedao ime Kristovo.

Et ideo confirmandus in fronte ungitur, in qua est sedes verecundiae, ut scilicet nomen Christi confiteri non erubescat, et praecipue crucem ejus, quae est Judaeis scandalum, Gentibus autem stultitia; et propter hoc etiam signo crucis signantur.

Circa hoc Sacramentum est error quorundam Graecorum dicentium, quod sacerdos simplex hoc Sacramentum potest conferre; contra quos dicitur Act. 8, quod Apostoli miserunt Petrum et Joannem Apostolos, qui imponabant manus super eos, qui baptizati erant a Philippo diacono, et accipiebant Spiritum Sanctum. Episcopi autem sunt in Ecclesia loco Apostolorum, et loco illius manus impositionis datur in Ecclesia confirmatio.

3. De Eucharistia

Tertium Sacramentum est Eucharistiae, cuius materia est panis triticeus, et vinum de vite modica aqua permixtum, ita quod aqua transeat in vinum: nam aqua significat populum, qui incorporatur Christo. De alio autem pane quam tritici, et alio vino non potest hoc confici Sacramentum.

Izato se potvrđenika maže uljem po čelu, u kojem je sjedište sramežljivosti; naime, da se ne stidi isповиједати име Kristovo, i posebno njegov križ, koji je Židovima sablazan, a pogonima ludost [1 Kor 1, 23]: i zbog toga se također znamenuju znakom križa.

Glede ovog sakramento postoji zabluda nekih Grka koji kažu da običan svećenik može podijeliti ovaj sakramen: protiv njih se govori u Djel. apost. 8. kako su apostoli poslali apostole Petra i Ivana, koji su polagali ruke na one koje je krstio đakon Filip, i primali su Duha Svetoga. A biskupi su u Crkvi na mjestu apostola i namjesto ovog polaganja ruku, u Crkvi se dijeli potvrda.

3. O Euharistiji

Treći je sakrament Euharistije, čija je materija pšenični kruh i vino od loze, pomiješano s malo vode, tako da voda prelazi u vino: naime, voda označava narod, koji se pritjelovljuje Kristu. A od drugog kruha osim pšeničnoga i od drugoga vina ne može se tvoriti sakrament.

Forma autem hujus Sacramenti sunt ipsa verba Christi dicentis: „Hoc est corpus meum”; et: „Hic est calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum”: quia sacerdos in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum.

Minister autem Sacramenti hujus est sacerdos, neque aliquis aliis potest corpus Christi conficere.

Effectus autem hujus duplex est, quorum primus consistit in ipsa consecratione Sacramenti: nam virtute praedictorum verborum panis convertitur in corpus Christi, et vinum in sanguinem, ita tamen quod totus Christus continetur sub speciebus panis, quae remanent sine subjecto, et totus Christus continetur sub speciebus vini: et sub qualibet parte hostiae consecratae, vini consecrati, separatione facta, est totus Christus.

Alius vero effectus hujus Sacramenti, quem in anima digne sumentis facit, est adunatio hominis ad Christum, sicut ipse dicit (Joan. 6, 57): *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo.*

Forma ovoga sakramenta jesu same riječi Krista koji govori: „Ovo je Tijelo moje”; i: „Ovo je kalež krvi moje, novoga i vječnoga zavjeta, otajstvo vjere, koja će se proliti za vas i za mnoge na otpuštenje grijeha”: jer svećenik govoreći u osobi Krista tvori ovaj sakrament.

Poslužitelj ovoga sakramenta je svećenik, i nitko drugi ne može posvetiti Tijelo Kristovo.

Učinak je pak ovog sakramenta dvostruk: prvi od njih stoji u samom posvećenju sakramenta. Naime, snagom spomenutih riječi, kruh se pretvara u Tijelo Kristovo, a vino u Krv, ali tako da je cijeli Krist sadržan pod prilikama kruha, koje ostaju bez subjekta, i cijeli je Krist sadržan pod prilikama vina; i pod svakim je dijelom posvećene hostije i posvećenog vina, i kad se razdvajaju, cijeli Krist.

Drugi je pak učinak ovog sakramenta, koji čini u duši onoga tko ga dostoјno prima, sjedinjenje čovjeka s Kristom, kao što je sam rekao Iv 6, 57: *Tko jede moje Tijelo i pije moju Krv, ostaje u meni i ja u njemu.*

Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, et membris ejus unitur, dignum est, quod hoc Sacramentum sumentibus digne gratia augeatur.

Sic igitur in hoc Sacramento est aliquid, quod est Sacramentum tantum, scilicet ipsa species panis et vini, et aliquid, quod est res et Sacramentum, scilicet corpus Christi verum, et aliquid, quod est res tantum, scilicet unitas corporis mystici, id est Ecclesiae, quam hoc Sacramentum et significat et causat.

Fuerunt autem circa hoc Sacramentum multi errores, quorum primus est eorum, qui dicunt, quod in hoc Sacramento non est verum corpus Christi, sed tantum significative. Auctor erroris ejus dicitur fuisse Berengarius, contra quem dicitur Joan. 6, 56: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.*

Secundus est error Arrodonicarum [Artotyritarum], qui offerunt in Sacramento hoc panem et caseum, dicentes a primis hominibus oblationes de frugibus terrae et ovium celebratas fuisse;

I zato što se čovjek po milosti pritjelovljuje Kristu i ujedinjuje s njegovim udovima, dostoјno je da se ovim sakramentom povećava milost u onima koji ga dostoјno primaju.

Tako je, dakle, u ovom sakramentu nešto što je samo sakrament, to jest, same prilike kruha i vina; i nešto što je stvar i sakrament, to jest, pravo Tijelo Kristovo; i nešto što je samo stvar, to jest, jedinstvo otajstvenog tijela, to jest, Crkve, koje ovaj sakrament i naznačuje i uzrokuje.

Bilo je mnogo zabluda glede ovog sakramenta. Prva je od njih zabluda onih koji kažu da u ovom sakramentu nije pravo tijelo Kristovo, nego da ga samo naznačuje. Kaže se da je utemeljitelj ove zablude bio Berengarije, protiv kojega se kaže Iv 6, 56: *Tijelo moje uistinu je jelo i Krv moja uistinu je piće.*

Druga je zabluda artotirita, koji prinose u ovom sakramentu kruh i sir, govoreći da su prvi ljudi slavili prinose od plodova zemlje i ovaca: protiv toga je to što je Gospodin, ustanovitelj ovog

contra quod est quod Dominus hujus Sacramenti institutor, panem et vinum discipulis suis dedit.

Tertius est error Kataphrygarum et Praeputiatorum, qui de infantis sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctorum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, immiscentes eum farinae, panemque inde facientes, quod magis est simile sacrificiis demonum, quam sacrificiis Christi, secundum illud Psalm. 105, 38: *Effuderunt sanguinem innocenter, quem sacrificaverunt scuptilibus Canaan.*

Quartus est error Aquariorum, qui aquam solam in sacrificiis offerunt, cum tamen Prov. 9, 5, dicatur ex ore Sapientiae, qui est Christus: *Bibite vinum, quod miscui vobis.*

Quintus est error Ophitarum, qui serpentem Christum esse aestimantes, habent unum colubrum assuetum panes lingua lambere, atque ita eis velut Eucharistiam sanctificare.

sakamenta, dao kruh i vino svojim učenicima.

Treća je zabluda katafriga i prepucijaraca koji su od krvi djeteta, koju su izvukli opetovanim ubodima iz rana čitavoga njegova tijela, kako se priča, tvorili kao svoju euharistiju, miješajući je s brašnom, i izrađujući iz toga kruh, što je sličnije žrtvama demona nego Kristovim žrtvama, prema onoj Psal. 105, 38: *Prolili su nevinu krv, koju su žrtvovali kanaanskim likovima.*

Četvrta je zabluda akvarijaraca, koji prinose samo vodu u žrtvama, dok se, naprotiv, kaže Izr 9, 5 ustima Mudrosti, koja je Krist: *Pijte vino koje sam vam primijesao.*

Peta je zabluda ofitaraca koji, smatrajući da je Krist zmija, imaju jednu zmiju koja je navikla jezikom lizati kruhove, i tako ih njima posvećivati kao euharistiju.

Sextus est error Praeputiatorum, qui tantum dant mulieribus principatum, ut sacerdotio quoque apud eos honorentur.

Septimus est error Pauperum de Lugduno, qui dicunt, quemlibet justum hominem posse conficere hoc Sacramentum. Contra quos errores est quod Dominus Apostolis suis potestatem tradidit, hoc Sacramentum celebrandi: unde solum illi, qui quadam successione ab Apostolis acceperunt hanc potestatem, possunt hoc Sacramentum conficere.

Octavus est error quorundam, qui dicuntur Adamani, qui imitantes nuditatem Adae, nudi mares feminaeque conveniunt, nudi lectionem audiunt, nudi orant, Sacraenta nudi celebrant. Contra quos dicitur 1. Cor. 14, 40: *Omnia honeste et secundum ordinem fiant in vobis.*

Šesta je zabluda prepucijaraca koji daju toliko poglavarsvo ženama, da ih časte i svećeništvom.

Sedma je zabluda siromaha iz Lyona, koji kažu da svaki pravedan čovjek može posvetiti ovaj sakrament. Protiv tih zabluda stoji to što je Gospodin predao svojim apostolima vlast da slave ovaj sakrament: zato samo oni koji su određenim nasljedstvom od apostola primili ovu vlast, mogu posvetiti ovaj sakrament.

Osma je zabluda nekih koji se nazivaju adamanim, koji, oponašajući Adamovu golotinju, sastaju se kao goli muškarci i žene, goli slušaju čitanje, goli mole, goli slave sakramente. Protiv njih se govori 1 Kor 14, 40: *Sve među vama neka bude časno i prema redu.*

4. De poenitentia

Quartum sacramentum est Poenitentia, cuius quasi materia sunt actus poenitentis, qui dicuntur tres poenitentiae partes, quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, quod homo doleat de peccato commisso, et proponat, se de cetero non peccaturum.

Secunda pars est oris confessio, ad quam pertinet ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter, non dividens ea diversis sacerdotibus.

Tertia pars est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis, quae quidem praecipue fit per jejunium, et orationem, et eleemosynam.

Forma autem hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quae sacerdos profert, cum dicit: „Ego te abservo.”

Minister hujus Sacramenti est sacerdos, habens auctoritatem absolvendi vel ordinariam, vel ex commissione superioris.

Effectus hujus sacramenti est absolutio a peccato.

4. O pokori

Četvrti je sakrament pokora, čija su kvazimaterija čini pokornika, koji nose naziv: tri dijela pokore; od kojih je prvi kajanje srca, na što spada to da čovjek žali zbog počinjenog grijeha i odlučuje da više neće griješiti.

Drugi dio je isповijed ustima, na što spada da grešnik sve grijehe, kojih se sjeća, cjelovito isповједи svojem svećeniku, ne dijeleći ih za razne svećenike.

Treći je dio zadovoljština za grijehe prema odluci svećenika, a ona se naročito obavlja postom, i molitvom, i milostinjom.

Forma pak ovoga sakramenta jesu riječi odrješenja koje svećenik izgovara kad kaže: „Ja te odrješujem.”

Djelitelj ovoga sakramenta je svećenik koji ima vlast odriješiti, bilo redovitu, bilo povjerenu od poglavara.

Učinak ovog sakramenta jest odrješenje od grijeha.

Est autem contra hoc Sacramen-tum error Novatianorum, qui dicunt hominem post Baptis-mum peccantem non posse per poenitentiam veniam consequi. Contra quos dicitur Apoc. 2, 5: *Memor esto itaque, unde excide-ris, et age poenitentiam, et prima opera fac.*

5. De extrema unctione

Quintum sacramentum est extre-mae Unctionis, cuius materia est oleum olivae per Episcopum be-nictum.

Hoc autem Sacramentum non debet dari nisi infirmis, quando timetur de periculo mortis, qui debent inungi in locis quinque sensuum, videlicet in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum. Quidam autem inun-gunt in renibus, ubi viget libido.

Forma autem hujus Sacramenti est ista: „Per istam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum”, et similiter in aliis.

Protiv ovog sakramento postoji zabluda novacijanaca, koji kažu da čovjek koji sagriješi nakon krštenja ne može pokorom post-ići oproštenje. Protiv njih se kaže Otk 2, 5: *Spomeni se, stoga, oda-kle si pao i čini pokoru, i vrši prva djela.*

5. O posljednjem pomazanju

Peti je sakrament posljednjeg pomazanja, čija je materija ma-slinovo ulje blagoslovljeno od biskupa.

Ovaj pak sakrament ne treba dati drugima doli bolesnicima kada postoji strah o smrtnoj opasnosti; a treba se pomazati na mjestima pet osjetila, to jest, na očima zbog gledanja, na ušima zbog slušanja, na nosnicama zbog mi-risanja, na ustima zbog kušanja ili govora, na rukama zbog do-dira, na nogama zbog kretanja. A neki pomazuju na bokovima, gdje vlada pohota.

Forma je pak ovog sakramento ova: „Po ovom pomazanju i svo-jem preblagom milosrđu, opro-stio ti Gospodin što god si sa-griješio gledanjem”, a slično i kod drugih [osjetila].

Minister hujus Sacramenti est sacerdos; effectus autem hujus Sacramenti est sanatio mentis et corporis.

Contra hoc sacramentum est error Eraconitarum, qui feruntur suos morientes novo modo quasi redimere per oleum, et balsamum, et aquam, et invocationibus, quas hebraicis verbis dicunt super capita eorum; quod est contra formam a B. Jacobo traditam, ut supra dictum est.

Djelitelj ovog sakramento jest svećenik, a učinak ovog sakramento je ozdravljenje duše i tijela.

Protiv ovog sakramento postoji zabluda erakonita o kojima se pripovijeda kao da svoje mrtve novim načinom otkupljuju uljem i balzamom i vodom, i prizivima koje izgovaraju hebrejskim riječima nad njihovim glavama: što je protivno formi koju je predao bl. Jakov, kao što je gore rečeno.

6. De ordine

Sextum est Sacmentum Ordinis. Sunt autem septem Ordines, scilicet presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus, acolytatus, exorcistae, lectoris et ostiarii; clericatus autem non est ordo, sed quedam professio vitae dantium se divino ministerio. Episcopatus autem magis est dignitas quam ordo.

6. O redu

Šesti je sakment Reda. Postoji, naime, sedam redova, to jest: prezbiterat, đakonat, podđakonat, akolitat, red egzorcista, lektora i ostijarija. Klerikat pak nije red, nego određena isповijest života onih koji se predaju božanskoj službi. Episkopat je pak više dostojanstvo nego red.³

---

³ Među teologima stoljećima se raspravljalo o pitanju odnosa biskupstva i svećeništva, kao i o pitanju što je materija i forma sakramento svetog reda. Ova pitanja još nisu bila posve razriješena u vrijeme sv. Tome. Stoga, upućujemo čitatelja na apostolsku konstituciju pape Pija XII. *Sacmentum Ordinis* od 30. studenoga 1947., koju donosimo u dodatku na str. 108.

Materia autem hujus Sacramenti est illud materiale, per cuius traditionem confertur Ordo: sicut presbyteratus traditur per collationem calicis, et quilibet Ordo traditur per collationem illius rei, quae praecipue pertinet ad ministerium illius Ordinis.

Forma autem hujus Sacramenti est talis: „Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis et mortuis”; et idem est dicendum in consimilibus Ordinibus.

Minister hujus sacramenti est episcopus qui confert Ordines.

Effectus autem huius Sacramenti est augmentum gratiae ad hoc, quod aliquis sit idoneus minister Christi.

Contra hoc sacramentum fuit error Aerii, qui dicebat presbyterum ab Episcopo non debere discerni.

7. De matrimonio

Septimum Sacramentum est Matrimonium, quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiae.

Materija je pak ovog sakramento ono materijalno čijom se predajom podjeljuje red: kao što se prezbiterat predaje prijenosom kaleža, i svaki se red predaje prijenosom one stvari koja poglavito spada na službu tog reda.

Forma je pak ovog sakramento ova: „Primi vlast prinošenja žrtve u Crkvi za žive i mrtve”; a isto treba reći za slične redove.

Djelitelj ovog sakramento jest biskup koji podjeljuje redove.

Učinak je pak ovog sakramento povećanje milosti kako bi netko bio prikladan Kristov službenik.

Protiv ovog sakramento postojala je zabluda Aerija, koji je govorio da ne treba razlikovati svećenika od biskupa.

7. O ženidbi

Sedmi sakrament je ženidba, koji je znak sveze Krista i Crkve.

Causa autem efficiens Matrimonii est mutuus consensus per verba de praesenti expressus.

Est autem triplex bonum Matrimonii, quorum primum est proles suscipienda et educanda ad cultum Dei; secundum est fides quam unus conjugum alteri debet servare; tertium est Sacramentum, id est indivisibilitas Matrimonii, propter hoc quod significat indivisibilem conjunctionem Christi et Ecclesiae.

Est autem circa hoc Sacramentum multiplex error. Primus quidem est Tatianorum, qui nuptias damnant; contra quos est, quod dicitur 1. Kor. 7, 28: *Si nupserit virgo, non peccavit.*

Secundus est error Joviniani, qui nuptias aequavit virginitati, de quo supra dictum est.

Tertius est error Nicolitarum, qui indifferenter mutuis uxoribus utuntur. Fuerunt etiam multi alii haeretici turpia quaedam docentes et exercentes, contra id, quod dicitur Hebr. ult., 4: *Sit honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus.*

A tvorni uzrok [causa efficiens] ženidbe jest uzajamna privola po riječima izraženima u sadašnosti.

Trostruko je, naime, dobro ženidbe: od kojih je prvo prihvatanje i odgajanje djece za štovanje Boga; drugo je vjernost koju je jedan od supružnika dužan čuvati prema drugome; treće je sakrament, to jest, nerazrještivost ženidbe, zbog toga što označava nerazrješivu svezu Krista i Crkve.

A glede ovog sakramenta postoji mnogostruka zabluda. Prva je zabluda tacijanaca, koji osuđuju ženidbu: protiv njih je ono što se kaže 1 Kor 7, 28: *Ako se djevica uda, nije sagriješila.*

Druga je zabluda Jovinijana, koji je ženidbu izjednačio s djevičanstvom, o čemu je gore bilo riječi.

Treća je zabluda nikolaita, koji bezobzirno naizmjениčno koriste tuđe žene. Bilo je također mnogo drugih krivovjeraca, koji su naučavali i činili pojedine gadne stvari, protiv onoga što se kaže Heb 13, 4: *Neka ženidba bude u časti među svima i postelja neokaljana.*

[O budućoj slavi]

Horum autem virtute Sacramentorum homo perducitur ad futuram gloriam, quae consistet in septem dotibus: tribus animae, et quatuor corporis.

Prima dos animae est visio Dei per essentiam, secundum illud 1. Joan. 3, 2: *Videbimus eum, sicuti est.*

Secunda est comprehensio, qua scilicet Deum comprehendemus quasi meritorum mercedem, 1. Cor. 9, 24: *Sic currite, ut comprehendatis.*

Tertia est fruitio, qua in Deo delectabimur, secundum illud Job. 22, 26: *Tunc super Omnipotentem deliciis afflues, et elevabis ad Deum faciem tuam.*

Prima autem dos corporis est impassibilitas, secundum illud 1. Cor. 15, 53: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem.*

Secunda est claritas, secundum illud Matth. 13, 43: *Fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum.*

Krepošću pak ovih sakramenata čovjek se dovodi do buduće slave, koja će se sastojati od sedam osobina [darova]: tri osobine duše i četiri osobine tijela.

Prva je osobina duše gledanje Boga po biti, prema onom 1 Iv 3, 2: *Vidjet ćemo ga kao što jest.*

Druga je dostignuće cilja, to jest, kojim ćemo doći do Boga kao plaće za zasluge, 1 Kor 9, 24: *Tako trčite da dostignete.*

Treća je uživanje, kojim ćemo se radovati u Bogu, prema onoj Job 22, 26: *Tada ćeš u Svemogućemu obilovati uživanjima, i uzdignut ćeš do Boga svoje lice.*

Prva je pak osobina tijela neraspadljivost [besmrtnost], prema onom 1 Kor 15, 53: *Ovo raspadljivo treba se zaodjenuti neraspadljivošću.*

Druga je sjajnost, prema onom Mt 13, 43: *Zasjat će pravednici kao sunce u kraljevstvu Oca svojega.*

Tertia est agilitas, per quam cele-
riter adesse poterunt ubi volent.
Sap. 3, 7: *Tanquam scintillae in
arundineto discurrent.*

Quarta est subtilitas, per quam
poterunt quaecumque voluerint
penetrare, secundum illud 1.
Cor. 15, 44: *Seminatur corpus
animale, surget corpus spiritu-
ale.*

Ad quam nos perducat qui vivit
et regnat per omnia saecula
saeculorum. Amen.

Treća je agilnost, kojom će se
moći brzo pojaviti gdje god
požele. Mudr 3, 7: *Vrcat će kao
iskre u trstici.*

Četvrta je suptilnost, kojom će
moći prodrijeti kroz što god žele,
prema onom 1 Kor 15, 44: *Sije se
tijelo životinjsko, a ustati će tijelo
duhovno.*

Do čega neka nas dovede onaj
koji živi i kraljuje po sve vijke
vjekova. Amen.

II.

Dekret Firentinskog koncila *Exultate Deo*

GRČKI CAR PALEOLOG IVAN VIII. POZDRAVLJA PAPU KOD
DOLASKA NA FIRENTINSKI SABOR

ZASTUPNICI RAZLIČITIH ISTOČNIH CRKAVA POD VODSTVOM
OPATA ANDRIJE IZ EGIPTA PRIZNAVaju KATOLIČKO NAUČA-
VANJE VJERE NA FIRENTINSKOM SABORU
[Tri slike s vrata bazilike sv. Petra u Rimu]

Kad se 1939. godine obilježavala petstota godišnjica Firentinskog koncila, u katoličkom listu *Obitelj* (br. 25/26, 5. VII. 1939.) objavljen je članak „Jubilej sjedinjenja crkava“, iz kojeg prenosimo ove slike.

**DECRETUM ORIGINALE
UNIONIS ARMENORUM
CUM SANCTA
ROMANA ECCLESIA

PROMULGATUM**

**IN SACRO UNIVERSALI
CONCILIO FLORENTINO**

XXII. NOVEMBRIS 1439.

DEO LAUS. DEO GRATIAS.

**EUGENIUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI.
AD PERPETUAM REI
MEMORIAM.**

Exultate Deo salutari nostro, jubilate Deo Jacob omnes ubique, qui nomine censemini christiano; ecce enim iterum Dominus, recordatus misericordiae sua, alium dissidii lapidem, nongentis et amplius inveteratum annis, de ecclesia sua auferre dignatus est, et qui facit concordiam in sublimibus, et per quem in terra pax est hominibus bonae voluntatis, optatissimam Armenorum unionem, sua ineffabili miseracione concessit.

**ORIGINALNI DEKRET
UNIJE ARMENACA
SA SVETOM
RIMSKOM CRKVOM

PROGLAŠEN**

**NA SVETOM SVEOPĆEM
FIRENTINSKOM KONCILU**

22. STUDENOGA 1439.

SLAVA BOGU. HVALA BOGU.

**EUGEN BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH.
NA VJEĆNI SPOMEN.**

Kličite Bogu Spasitelju našemu, pjevajte Bogu Jakovljevu svi i svugdje, koji se god određujete kršćanskim imenom; jer, evo, još se jednom Gospodin, spomenuvši se svojega milosrđa, udstojaо ukloniti iz svoje Crkve drugi kamen razdora, star devetsto i više godina; i onaj koji čini slogu na visinama i po kojemu je mir na zemlji ljudima dobre volje, svojim je neizrecivim smilovanjem udijelio najpriželjkivaniju uniju Armenaca.

Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Intuens namque piissimus Dominus suam Ecclesiam, modo ab iis, qui foris sunt, modo ab iis, qui intra, non parvis agitari turbinibus, ut inter ipsas respirare angustias, et ad resistendum fortior assurgere valeat, multis eam modis quotidie consolari, et roborare dignatur.

Nam et pridem magnam illam Graecorum unionem, multas longe lateque continentium nationes et linguas: hodie vero hanc ipsam armenici populi, qui per Septemtrionem et Orientem in magna copia diffusus est, in eodem fidei et caritatis vinculum Sede Apostolica stabilivit.

Haec profecto tam magna et mira sunt divinae pietatis beneficia, ut non solum pro utroque, sed nequidem pro altero satis dignas suae maiestati referre gratias possit intellectus humanus.

Blagoslovjen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, Otac milosrđa i Bog svake utjehe, koji nas tješi u svakoj našoj nevolji. Gledajući, naime, premilostivi Gospodin svoju Crkvu: kako je nemalim metežom udaraju sad oni koji su vani, sad oni koji su unutra, udostojao se svakodnevno je tješiti i jačati na mnogo načina, kako bi odahnula u ovim tjeskobama i uzmogla još jača ustati za odupiranje.

Naime, prethodno je i onu veliku uniju s Grcima, koja nadaleko i naširoko obuhvaća mnoge narode i jezike, a danas ovu istu uniju armenskog naroda, koji je raširen u velikom mnoštvu po sjeveru i istoku, učvrstio u istoj svezi vjere i ljubavi s Apostolskom Stolicom.

Ovo su, svakako, toliko velika i čudesna dobročinstva božanske blagosti, tako da ljudski razum ne bi mogao iskazati dostoјne zahvale njegovu Veličanstvu, ne samo za obje unije, nego ni samo za jednu.

Quis non vehementer admiretur uno eodemque tam brevi tempore, duo sic praeclara, et tot saeculis desiderata opera in hoc sacro Concilio fuisse tam feliciter consummata? Vere a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.

Quae enim hominum prudentia vel industria, nisi gratia Dei et coepisset, et perfecisset, has tales et tantas res explorare potuisse?

Laudemus igitur, et toto corde benedicamus Dominum, qui fecit mirabilia magna solus, ipsique psallamus spiritu, psallamus et mente, oreque et opere, quantum sinit humana fragilitas, pro tantis muneribus gratias agamus, orantes et obsecrantes, ut quemadmodum ipsi Graeci atque Armeni unum cum Ecclesia Romana effecti sunt, ita fiant et ceterae nationes, praesertim Christi charactere insignitae, et totus denique populus Christianus, omnibus odiis bellisque extinctis, mutua invicem pace, ac fraterna charitate quiescat et gaudeat.

Tko se ne bi uvelike divio da su u jedno te isto vrijeme, tako kratko, dva tako sjajna i toliko stoljeća priželjkivana djela na ovom svetom Koncilu bila tako sretno dovršena? Uistinu, Gospodin je to učinio, i čudesno je u našim očima.

Koja bi, naime, ljudska razboritost ili nastojanje – da to nije Božja milost i započela i dovršila – mogla takve i tolike stvari izvršiti?

Hvalimo, stoga, i svim srcem blagoslivljajmo Gospodina, koji jedini čini velika čудesa, i njemu pjevajmo duhom, pjevajmo i umom, ustima i djelom, koliko dopušta ljudska krhkost, zahvaljujmo za tolike darove, moleći i proseći da, kao što su sami Grci i Armenci postali jedno s Rimskom Crkvom, tako postanu i drugi narodi, naročito oni koji su obilježeni Kristovim biljegom, i da napokon čitav kršćanski puk, prestankom svih mržnja i ratova, počine i raduje se među sobom uzajamnim mirom i bratskom ljubavlju.

Ipsos autem Armenos magnis laudum paeconii dignos esse merito censemus. Ut primum enim a nobis ad synodum accersiti sunt, tamquam Ecclesiasticae avidi unitatis, spectabiles, devotos et doctos oratores suos cum sufficienti mandato, de suscipiendo, videlicet, quidquid Spiritus Sanctus hanc sanctam synodum illustraverit, ex remotissimis regionibus, per multos labores marisque pericula ad nos, et hoc sacrum concilium destinarunt.

Nos vero tota mente, ut nostrum pastorale decebat officium, cupientes tam sanctum perficere opus, sepe cum ipsis oratoribus de hac sancta unione contulimus. Et ne vel parva huic sanctae rei dilatio fieret, deputavimus de omni statu hujus sacri concilii viros, juris divini et humani doctissimos, qui cum omni cura, studioque, et diligentia rem ipsam cum ipsis pertractarunt oratoribus, ab eis accurate inquirentes eorum fidem, tam circa divinae unitatem essentiae, et divinarum personarum Trinitatem, quam Domini nostri Jesu Christi humanitatem, et septem ecclesiae Sacraenta, et alia ad fidem orthodoxam, et ritus universalis ecclesiae pertinentia.

Smatramo da su i sami Armenci zasluženo dostojni velikih i slavnih pohvala. Naime, od prvog trenutka kad smo ih pozvali na sinodu, kao željni crkvenog jedinstva, poslali su nam svoje odlične, pobožne i učene glasnike s dostatnim mandatom da prihvate sve čime god Duh Sveti prosvijetli ovu svetu sinodu, i to iz vrlo dalekih zemalja, preko mnogih napora i opasnosti na moru.

Mi smo pak svom dušom, kako dolikuje našoj pastirskoj službi, priželjkujući izvršiti tako sveto djelo, često razgovarali s tim poslanicima o ovoj svetoj uniji. I da ne nastane, pa ni najmanje, odgađanje u ovoj svetoj stvari, povjerili smo muževima iz svakog staleža ovoga svetog koncila, naručenijima u božanskom i ljudskom pravu, koji su sa svom brižljivošću i trudom i pažljivošću razmotrili stvar s istim [armenskim] poslanicima, točno ih ispitavši o njihovoј vjeri, kako glede jedinstva božanske biti, i Trojstva božanskih osoba, tako i čovještva Isusa Krista, i sedam sakramenata Crkve, i drugoga što se tiče pravilne vjere i općih obreda Crkve.

Multis itaque adhibitis disputationibus, collationibus, et tractatibus, post non mediocrem testimoniorum inspectionem, quae ex Sanctis ecclesiae patribus et doctoribus deducta sunt, et earum, de quibus agebatur rerum discussionem, tandem expedire judicavimus, ne ulla in futurum de fidei veritate apud ipsos Armenos haesitatio esse valeat, atque idem per omnia sapiant cum Sede apostolica, unioque ipsa stabilis ac perpetua sine ullo scrupulo perseveret, ut sub quodam brevi compendio orthodoxae fidei veritatem, quam super praemissis romana profitetur ecclesia, per hoc decretum, sacro hoc approbante Florentino concilio, ipsis oratoribus, ad hoc etiam consentientibus, tradere-mus.

In primis ergo damus eis S. symbolum a centum quinquaginta Episcopis in oecumenico constantinopolitano Concilio editum, cum illa additione, *Filioque*, ipsi symbolo declarandae veritatis gratia, et urgente necessitate licite ac rationabiliter apposita, cuius tenor talis est:

Održavši, stoga, mnoge rasprave, usporedbe i izlaganja, nakon pregledavanja nemalog broja svjedočanstava, koja su izvedena od svetih crkvenih otaca i naučitelja, i onih o kojima se vodila rasprava, napokon smo prosudili da je korisno – kako nikada više u budućnosti ne bi moglo biti kod samih Armenaca oklijevanja o istini vjere, i kako bi u svemu imali isto stajalište kao Apostolska Stolica, i kako bi sama unija ostala čvrsta i trajna bez ikakvih skrupula – ovim dekretom, uz odobrenje ovog svetog Firentinskog koncila, predati istim poslanicima, koji su na to također pristali, u određenoj kratkoj zbirci istinu prave vjere, koju o izloženim pitanjima ispo-vijeda Rimska Crkva.

Na prvom mjestu, dakle, dajemo im sv. Vjerovanje izdano od stotedeset biskupa na ekumeniskom Carigradskom koncilu, uz onaj dodatak *Filioque [i Sina]*, koji je dopušteno i razumno do dan Vjerovanju radi razjašnjenja istine i prema nužnosti, a čiji je sadržaj ovakav:

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium, et invisibilium.

Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula.

*Deum de Deo, lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero. Genitum,
non factum, consubstantiale
alem Patri, per quem omnia
facta sunt.*

*Qui propter nos homines, et
propter nostram salutem descendit
de coelis, et incarnatus est de
Spiritu Sancto ex Maria Virgine,
et homo factus est.*

*Crucifixus etiam pro nobis sub
Pontio Pilato, passus et sepultus
est.*

*Et resurrexit tertia die secundum
Scripturas. Et ascendit in coelum,
sedet ad dexteram Patris.*

*Et iterum venturus est cum
gloria judicare vivos et mortuos,
cujus regni non erit finis.*

*Et in Spiritum Sanctum, Domi-
num, et vivificantem, qui ex
Patre Filioque procedit. Qui
cum Patre et Filio simul adora-
tur, et conglorificatur, qui locu-
tus est per prophetas:*

*Vjerujem u jednoga Boga Oca
svemogućega, stvoritelja neba i
zemlje, svega vidljivoga i nevid-
ljivoga.*

*I u jednoga Gospodina Isusa
Krista, jedinorođenoga Sina
Božjega, i rođenog od Oca prije
svih vjekova.*

*Boga od Boga, svjetlo od svjetla,
pravoga Boga od pravoga Boga.
Rođena, ne stvorena, istobitna s
Ocem, po kome je sve stvoreno.*

*Koji je radi nas ljudi i radi na-
šega spasenja sišao s nebesa. I
utjelovio se po Duhu Svetomu od
Marije Djevice: i postao čovje-
kom.*

*Raspet također za nas: pod Pon-
cijem Pilatom mučen i pokopan.*

*I uskrsnuo treći dan, po Svetom
Pismu. I uzašao na nebo: sjedi s
desne Ocu.*

*I opet će doći u slavi suditi žive i
mrtve, i njegovu kraljevstvu neće
biti kraja.*

*I u Duha Svetoga, Gospodina i
životvorca; koji izlazi od Oca i
Sina. Koji se s Ocem i Sinom
skupa časti i zajedno slavi, koji
je govorio po prorocima:*

Et unam Sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam.

Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et exspecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi saeculi. Amen.

Hoc autem sanctum symbolum, sicut apud latinos mos est, ita decernimus per omnes armenorum ecclesias intra missarum solemnia singulis saltem diebus dominicis, et majoribus festivitatibus decantari vel legi.

Secundo tradimus eis diffinitiōnem quarti universalis Concilii calcedonensis, in quinto postea et sexto universalibus conciliis renovatam, de duabus naturis in una Christi persona, cuius tenor talis est:

Sufficeret quidem sapiens hoc, et salutare divinae gratiae symbolum ad plenam cognitionem, et confirmationem pietatis, de Patre enim, et Filio, et Spiritu Sancto perfectionem docet, et Domini humanationem fideliter accipientibus repraesentat.

I jednu svetu katoličku i apostolsku Crkvu.

Ispovijedam jedno krštenje za oproštenje grijeha. I iščekujem uskrsnuće mrtvih. I život budućega vijeka. Amen.

Ovo pak sveto Vjerovanje, kao što je običaj kod Latina, tako određujemo da se po svim armenskim crkvama pjeva ili čita unutar misnih slavlja barem na sve nedjelje i veče blagdane.

Drugo, predajemo im definiciju četvrtog sveopćeg Kalcedonskog koncila, koja je kasnije obnovljena na petom i šestom sveopćem koncilu, o dvije naravi u jednoj Kristovoj osobi, a čiji je sadržaj ovakav:

Ovo bi mudro i spasonosno Vjerovanje božanske milosti bilo dovoljno, doduše, za punu spoznaju i potvrdu pobožnosti, jer naučava savršenost o Ocu i Sinu i Duhu Svetomu i predočuje Gospodnje učovječenje onima koji ga vjerno primaju.

Sed quoniam hi, qui conantur reprobare praedicationem veritatis, per proprias haereses novas voces genuerunt; et hi quidem praesumentes corrumpere mysterium dispensationis Domini, quae propter nos facta est, alii vero introducentes confusionem permixtionemque, et stulte confingentes, unam esse naturam carnis et deitatis, et portentose dicentes passibilem Unigeniti divinam naturam, ob hoc volens claudere illis omnem machinationem contra veritatem, praesens nunc nostra sancta et magna atque universalis synodus praedicationem hanc docens, ab initio immobilem, decrevit ante omnia fidem trecentorum decem et octo Sanctorum patrum manere irrecusabilem,

et posteriore tempore propter illos quidem, qui pugnant adversus Sanctum Spiritum, corroboret doctrinam de substantia Spiritus, traditam a Patribus centum quinquaginta apud Constantinopolim congregatis, quam illi omnibus notam fecerunt, non quasi inferentes, quod aliquid minus esset a praecedentibus, sed eorum intellectum de Sancto Spiritu scripturarum testimoniis declarantes adversus eos, qui dominationem ejus respuere tentaverunt;

No, jer su oni, koji pokušavaju odbaciti propovijedanje istine, po vlastitim krivovjerjima porodili nove glasove; i oni usuđujući se iskvariti otajstvo rasporedbe Gospodinove, koja je radi nas učinjena, a drugi uvodeći zabunu i miješanje, i ludo izmišljajući da je jedna narav tijela i božanstva, i naduto su govorili da je božanska narav Jedinorođenca podložna trpljenju; zbog toga, želeći im zatvoriti put do svakog rovarenja protiv istine, ovaj naš sada prisutni sveti i veliki i sveopći sabor, naučavajući ovo propovijedanje, koje se od početka ne može pomaknuti, odredio je prije svega da vjera tristo i osamnaest svetih otaca ostaje neopozivom,

i u kasnijem vremenu zbog onih koji se bore protiv Duha Svetoga, potvrđuje učenje o biti Duha, koje je predano od sto pedeset otaca okupljenih u Carigradu, koje su oni svima obznanili, ne kao da uvode nešto što je manjkalo prethodnicima, nego razjašnjavajući svjedočanstvima Pisama njihovo shvaćanje o Duhu Svetomu protiv onih koji su pokušali osporiti njegovo gospodstvo;

propter illos autem, qui moluntur corrumpere dispensationis mysterium, et impudenter delirant dicentes, purum hominem esse illum, qui ex Sancta virgine Maria natus est, suscepit epistolas synodicas beati Cyrilli quondam praesulis ecclesiae alexandrinae ad Nestorium et ad orientales, congruas existentes ad convincendas Nestorii vesanias et ad interpretationem eorum, qui salutaris symboli mentem pio zelo nosse desiderant, quibus etiam consequentissime epistolam coaptavit magnae et senioris Urbis Romae praesulis, beatissimi ac sanctissimi Leonis Papae, quae scripta est ad sanctae memoriae Archiepiscopum Flavianum, ad perimendam Eutychis malam intelligentiam, utpote congruentem illius magni Petri confessioni, et existentem nobis communem quandam columnam adversus prava dogmata, et ad confirmationem rectorum dogmatum:

his namque, qui in duos filios dispensationis divinae mysterium diserpere nituntur, obstit, et illos, qui passibilem deitatem Unigeniti ausi sunt dicere, a sacro coetu expellit,

a zbog onih koji rovare kako bi iskvarili rasporedbu otajstva i besramno luduju govoreći da je samo čisti čovjek onaj koji je rođen od Svetе Djevice Marije, uzeo je saborska pisma blaženoga Ćirila, nekoć nadstojnika Aleksandrijske Crkve, upućena Nestoriju i istočnjacima, koja su prikladna da pobiju Nestorijeve ludosti i za tumačenje onima koji pobožnom revnošću žele znati misao Vjerovanja, kojima je također najdosljednije pridružio pismo preblaženog i presvetog Leona Pape, nadstojnika velikog i starog Grada Rima, koje je pisano nadbiskupu Flavijanu svete uspomene, da pobije Euthihovo zlo shvaćanje, te tako dje luje sasvim u skladu sa ispo viješću velikog Petra i stojeći kao određeni zajednički stup protiv opakih nauka i za potvrdu ispravnih nauka [dogma]:

naime, suprotstavlja se onima koji nastoje razderati rasporedbu božanskog otajstva na dva sina; i izbacuje iz svetog zabora one koji se usuđuju reći da je božanstvo Jedinorođenca podložno trpljenju;

et his, qui in duabus naturis Christi temperamentum, aut confusione exquirunt, resistit, et eos qui dicunt servi formam, quam ex nobis assumpsit, coelestem esse, aut alterius alicujus substantiae, ut dementes abigit, et qui duas quidem ante unitiōnem naturas Domini fabulantur, unam vero post unionem confingunt, anathematizat.

Sequentes igitur sanctos patres, unum eundemque confiteri Filium Dominum nostrum Jesum Christum consonanter omnes docemus eundem perfectum in deitate, eundem perfectum in humanitate, Deum vere, et hominem vere, eundem ex anima rationali et corpore, consubstantialem Patri secundum deitatem, et consubstantialem nobis eundem secundum humanitatem, per omnia nobis similem absque peccato, ante saecula quidem de Patre genitum secundum deitatem, in novissimis autem diebus eundem propter nos, et propter salutem nostram, ex Maria virgine Dei Genitrice secundum humanitatem,

i odupire se onima koji u dvije Kristove naravi traže odmjernost ili pomiješanje; i kao bezumne tjera one koji kažu da je obliče sluge, koje je od nas uzeo, nebesko ili neke druge supstancije; i proklinje one koji nesuvislo pričaju da je Gospodin prije sjedinjenja imao dvije naravi, a smisljaju jednu narav nakon sjedinjenja.

Slijedeći, stoga, svete oce, ispovjedajući jednog te istog Sina, Gospodina našega Isusa Krista, svi jednoglasno naučavamo da je isti savršen u božanstvu, isti savršen u čovještvu, uistinu Bog, uistinu čovjek, isti iz razumne duše i tijela, istobitan s Ocem prema božanstvu, a istobitan s nama prema čovještvu, nama sličan po svemu osim po grijehu, a prije vjekova rođen od Oca prema božanstvu, i radi našega spasenja rođen od Marije Djevice Bogorodice prema čovještvu;

unum eundemque Christum verum Filium Dominum unigenitum in duabus naturis, inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum, nusquam sublata differentia naturarum propter unionem, magisque salva proprietate utriusque naturae, et in unam personam, atque subsistentiam concurrente, non in duas personas partitum sive divisum, sed unum et eundem Filium unigenitum Deum verum, Dominum Jesum Christum, sicut ante profete de eo, et ipse nos Jesus Christus eruditivit, et sanctorum patrum nobis tradidit symbolum.

Tertio diffinitionem de duabus voluntatibus, duabusque Christi operationibus in predicto sexto Concilio promulgatam, cuius tenor talis est:

njega treba spoznati kao jednog te istog Krista, pravog Sina, jedinorođenog Gospodina u dvije naravi, nepomiješano, nepromjenjivo, nerazdjeljivo, nedvojivo, ali da se nikada ne oduzme razlika naravi zbog sjedinjenja, nego očuva vlastitost obje naravi, i koje se združuju u jednoj osobi i supsistenciji⁴, a ne podijeljeno ili odvojeno u dvije osobe, nego jednog te istog Jednorodjenog Sina, pravoga Boga, Gospodina Isusa Krista, kao što su prethodno o njemu naučavali proroci i kao što nas je poučio sam Isus Krist, i kao što nam je predalo Vjerovanje svetih otaca.

Treće, definiciju o dvije Kristove volje i dva djelovanja, koja je proglašena na spomenutom šestom Koncilu, a čiji je sadržaj ovakav:

---

⁴ Treba paziti da se zbog sličnosti riječi ne miješaju pojmovi „supstancija“ i „supsistencija“. U crkvenom nauku o Presvetom Trojstvu, jedinstvo u Bogu izražavaju terimi: bit (*essentia*), supstancija (*substantia*) i narav (*natura*); dok se za božanske osobe koriste termini: hipostaza, subsistencija i osoba. O značenju ovih riječi pogledaj knjigu prof. Stjepana Bakšića *Presveto Trojstvo* (Zagreb, 1941., str. 18. - 24.)

Sufficerent quidem et reliqua, quae in ipsa definitione concilii calcedonensis, superius enarrata, sequuntur usque ad finem, post quae sequitur in hunc modum:

Et duas naturales voluntates in eo, et duas naturales operationes, indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse secundum Sanctorum Patrum doctrinam, adaeque praedicamus;

et duas naturales voluntates non contrarias, absit juxta quod impii asseruerunt haeretici, sed sequentem humanam ejus voluntatem, et non resistentem, vel reluctantem, sed potius et subjectam divinae ejus atque omnipotenti voluntati, oportebat enim carnis voluntatem moveri, subjici vero voluntati divinae juxta sapientissimum Athanasium, sicut enim ejus caro, Dei Verbi dicitur et est, ita et naturalis carnis ejus voluntas propria Dei Verbi dicitur et est, sicut ipse ait: quia descendisti de celo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus, qui misit me, Patris, suam propriam dicens, quae erat carnis ejus, nam et caro propria ipsius facta est:

Bit će pak dovoljno i ostalo što u samoj definiciji Kalcedonskog koncila, koja je gore izložena, slijedi sve do kraja, nakon čega slijedi na ovaj način:

I dvije naravne volje u njemu, i dva naravna djelovanja neodvojivo, nepromjenjivo, nerastavljivo, nepomiješano, prema nauku svetih otaca, jednako tako propovijedamo;

i dvije naravne volje, koje nisu suprotstavljene, daleko od onoga što su tvrdili bezbožni krivovjerci, već njegovu ljudsku volju koja slijedi, a ne koja se protivi ili odupire, nego koja je podložna njegovoj božanskoj i svemogüćoj volji; naime, trebalo je da se volja tijela pokreće, ali da se podlaže božanskoj volji, prema premudrom Atanaziju, jer kao što se za njegovo tijelo kaže da pripada Božjoj Riječi i doista pripada, tako i naravna njegova tjelesna volja naziva se i jest vlastita Božjoj Riječi, kao što je sam rekao: *jer siđoh s neba ne da vršim svoju volju, nego volju onoga koji me posla, Oca* (Iv 6, 38), nazivajući svojom vlastitom voljom onu koja je bila njegova tijela, jer je i tijelo postalo njegovim vlastitim:

quemadmodum enim sanctissima, et immaculata animata ejus caro deificata est, et non est perempta, sed in proprio sui statu, et ratione permansit, ita et humana ejus voluntas deificata est, et non est perempta; salvata est autem magis, secundum Deiloquum Gregorium dicentem: Nam velle illius, qui in salvatore intelligitur, non est contrarium Deo, deificatum est totum, duas vero naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inconfuse, inseparabiliter in eodem Domino Jesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est divinam operationem, et humanam operationem, secundum divinorum Praedicatorem Leonem aperi-
tissime asserentem:

Agit enim utraque forma cum alterius communione quod proprium est, Verbo scilicet operante, quod Verbi est, et carne exequente quod carnis. Nec enim in quoquam unam dabimus naturalem operationem Dei, et creaturae, ut neque quod creatum est, in divinam ducamus essentiam, neque quod eximum est divinae naturae ad competentem creaturis locum dejiciamus.

naime, kao što je pobožanstveno njegovo presveto i bezgrješno oduhovljeno tijelo, a nije nestalo, nego je ostalo u svojem vlastitom stanju i obziru, tako je i njegova ljudska volja pobožanstvena, a nije nestala; tim je više očuvana, prema Grguru Bogoslovu koji kaže: Naime, njegovo htijenje, koje se razumije u Spasitelju, nije protivno Bogu, čitav je pobožanstveno; dva pak naravna djelovanja neodvojivo, nepromjenjivo, nepomiješano, nerastavlјivo slavimo u istom Gospodinu Isusu Kristu, pravom Bogu našemu, to jest božansko djelovanje i ljudsko djelovanje, prema propovjedniku božanskih istina Leonu, koji najotvorenije tvrdi:

Naime, oba obličja djeluju u zajedništvu s drugim ono što im je vlastito: to jest, Riječ djeluje ono što pripada Riječi, a tijelo izvršava ono što pripada tijelu. Nećemo, naime, ni u čemu tvrditi da je jedno naravno djelovanje Boga i stvorenja, tako da niti ono što je stvoreno ne smatrano božanskom biti, niti ono što je izvrsnost božanske naravi srozavamo na mjesto koje odgovara stvorenju.

Unius enim et ejusdem tam miracula, quamque passiones, cognoscimus secundum aliud, et aliud eorum, ex quibus est naturis, et in quibus habet esse, sicut admirabilis inquit Cyrillus.

Undique igitur inconfusum, atque indivisum conservantes unum Sanctae Trinitatis, brevi voce cuncta proferimus, et post incarnationem, Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum esse credentes, asserimus duas ejus esse naturas, in una ejus radiante subsistentia, in qua tam miracula quamque passiones per omnem sui dispensationem conversatus, non per fantasiam, sed veraciter haec demonstravit ob naturalem differentiam in eadem una subsistentia cognoscendam, dum utraque natura, cum alterius communione indivise, et inconfuse propria vellet, atque operaretur, juxta quam rationem, et duas naturales voluntates, et operationes confitemur ad salutem humani generis convenienter in eo concurrentes.

Priznajemo pak da i čudesa i muke pripadaju jednom te istom, prema jednoj i drugoj naravi od kojih jest i u kojima ima bitak, kao što kaže divni Ćiril.

Posvuda, stoga, čuvajući nepomiješano i nepodijeljeno jedinstvo Svetog Trojstva, kratkim govorom sve iznosimo i vjerujući da je i nakon Utjelovljenja Gospodin naš Isus Krist pravi Bog, tvrdimo da su dvije njegove naravi u jednoj njegovoј sjajnoj supsistenciji, u kojoj je i činio čuda i podnio trpljenja, ali ne prividno, nego je to uistinu pokazao zbog naravne razlike koju treba spoznati u jednoj te istoj supsistenciji, dok obje naravi nepodijeljeno i nepomiješano s drugom hoće i djeluju ono što im je vlastito; zbog tog razloga ispovjedamo i dvije naravne volje i djelovanja za spasenje ljudskog roda, koje se prikladno u njemu združuju.

Quarto quoniam hactenus ipsi Armeni, praeter has tres Nicae-nam, Constantinopolitanam, et Ephesinam primam synodos, nullas alias universales postea celebratas, nec ipsum beatissimum hujus sanctae sedis antistitem Leonem, cuius auctoritate ipsa chalcedonensis synodus extitit congregata, suscepérunt, asserentes eisdem fuisse sugge-stum, tam synodum ipsam Chalcedonensem quam memora-tum Leonem, secundum dam-na-tam Nestorii haeresim diffinitio-nem fecisse.

Instruximus eos, et declaravimus, huiusmodi falsam fuisse suggesti-onem, ipsamque synodum chalce-donensem et beatissimum Leo-nem sancte, et recte veritatem de-duabus in una persona Christi naturis superius descriptam diffini-visse contra impia Nestorii, et Eutychis dogmata, injunximus-que, ut ipsum beatissimum Leo-nem, qui vere fidei columna fuit, et omni sanctitate et doctrina refertus, tamquam sanctum, et in catalogo Sanctorum merito de-scriptum, decaetero reputent, et venerentur: atque non solum dictas tres synodos, sed omnes alias universales auctoritate romani pontificis legitime celebratas, si-cut et caeteri fideles, reverenter suscipiant.

Četvrto, kako dosad isti Arme-ni, osim ova tri prva sabora - nicejskog, carigradskog i efeš-kog, nisu prihvaćali nijedan dru-gi sveopći sabor koji je kasnije održan, niti samog preblaženog Leona, nadstojnika ove Svetе Stolice, po čijoj je vlasti okup-ljen sam Kalcedonski sabor, tvrdeći da im je bilo rečeno da su i sam Kalcedonski sabor i spo-menuti Leon načinili definiciju prema osuđenom Nestorijevom krivovjerju.

Poučili smo ih i razjasnili da je to bila lažna tvrdnja, a da su sam Kalcedonski sabor i preblaženi Leon sveto i ispravno definirali istinu o dvije naravi u jednoj Kristovoj osobi, koja je gore opisana, protiv bezbožnih nauka Nestorija i Eutiha, i naložili smo da istog preblaženog Leona, koji je uistinu bio stup vjere i pun sva-ke svetosti i nauka, ubuduće drže i štuju kao sveca i zasluženo upi-sanog u popis svetih: te da poput ostalih vjernika s poštovanjem prihvate ne samo spomenuta tri sabora, nego i sve ostale sveopće sabore koji su zakonito održani pod vlašću rimskog prvosveće-nika.

Quinto ecclesiasticorum sacramentorum veritatem pro ipsorum Armenorum tam praesentium, quam futurorum facilior doctrina, sub hac brevissima redigimus formula.

Novae legis septem sunt sacramenta, videlicet baptismus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, extrema unctionis, ordo et matrimonium, quae multum a sacramentis differunt antiquae legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: haec vero nostra et continent gratiam, et ipsam digne suscipientibus conferunt.

Horum quinque prima ad spiritualem uniuscujusque hominis in ipso perfectionem, duo ultima ad totius ecclesiae regimen, multiplicationemque ordinata sunt.

Per baptismum enim spiritualiter renascimur: per confirmationem augemur in gratia, et roboramur in fide: renati autem, et roborati nutrimur divina eucharistiae alimonia: quod si per peccatum

Peto, radi lakše pouke istih Armenaca, kako sadašnjih, tako i budućih, istinu o crkvenim sakramentima donosimo u ovom vrlo kratkom obliku.

Sedam je sakramenata Novoga zakona, to jest: krštenje, potvrda, euharistija, pokora, posljednje pomazanje, sveti red i ženidba, koji se uvelike razlikuju od sakramenata Starog zakona. Naime, oni nisu uzrokovali milost, nego su samo bili slika da će milost biti dana po muci Kristovoj: a ovi naši [sakramenti] i sadrže milost i podaju je onima koji ih dostoјno primaju.

Od njih je prvih pet usmjereni na duhovno usavršavanje svakog pojedinog čovjeka, a ostala dva usmjereni su na upravljanje i umnažanje čitave Crkve.

Naime, krštenjem se duhovno preporođamo; potvrdom rastemo u milosti i učvršćujemo se u vjeri; a preporođeni i učvršćeni hranimo se božanskom hranom Euharistije. Ako pak grijehom

aegritudinem incurrimus animae, per poenitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam et corporaliter, prout animae expedit, per Extremam unctionem: per ordinem vero Ecclesia gubernatur et multiplicatur spiritualiter: per matrimonium corporaliter augetur.

Haec omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, et persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.

Inter haec sacramenta tria sunt, baptismus, confirmatio, et ordo, quae characterem, idest spirituale quoddam signum a caeteris distinctivum imprimunt in anima indelebile, unde in eadem persona non reiterantur: reliqua vero quatuor characterem non imprimunt et reiterationem admittunt.

Primum omnium sacramentorum locum tenet sanctum baptisma, quod vitae spiritualis janua est per ipsum membra Christi, ac de corpore efficimur ecclesiae.

zadobijemo bolest duše, pokorom duhovno ozdravljamo; a također duhovno i tjelesno, ukoliko je to korisno duši, po posljednjem pomazanju. A svetim redom Crkva se upravlja i duhovno umnožava: po ženidbi se tjelesno povećava.

Svi ovi sakramenti tvore se po tri elementa: stvarima kao materiji, riječima kao formi i osobom poslužitelja koji dijeli sakrament s nakanom da učini ono što čini Crkva: ako nedostaje jedan od tih elemenata, ne tvori se sakrament.

Među ovim sakramentima, ima ih troje – krštenje, potvrda i red – koji u dušu utiskuju neizbrisivi biljeg, to jest, određeni duhovni znak koji ga razlikuje od ostalih: zato se ne ponavljaju na istoj osobi. Ostalih pak četiri ne utiskuju biljeg i dopušteno ih je ponavljati.

Prvo mjesto među svim sakramentima drži sveto krštenje, koje je vrata duhovnog života: po njemu postajemo udovi Kristovi i tijela Crkve.

Et cum per primum hominem mors introierit in universos, nisi ex aqua, et Spiritu renascamur non possumus, ut inquit Veritas, in regnum coelorum introire.

Materia hujus sacramenti est aqua vera et naturalis; nec refert frigida sit, an calida. Forma autem est „Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.“

Non tamen negamus, quin et per illa verba, Baptizetur talis servus Christi in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, vel Baptizatur manibus meis talis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, verum perficiatur baptismus; quoniam cum principalis causa, ex qua baptismus virtutem habet, sit Sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum Sanctae Trinitatis invocatione, perficitur sacramentum.

Minister hujus sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare; in casu autem necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laicus, vel

I kako je po prvom čovjeku smrt ušla u svijet, ako se ne preporodimo iz vode i Duha, ne možemo, kako kaže Istina, ući u kraljevstvo nebеско.

Materija ovog sakramenta je prava i prirodna voda; nije važno je li hladna ili vruća. A forma jest: „Ja te krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.“

Ipak, ne niječemo da se i po onim riječima: *Krsti se ovaj sluga Kristov u ime Oca i Sina i Duha Svetoga*, ili *Krštava se mojim rukama ovaj u ime Oca i Sina i Duha Svetoga*, dijeli pravo krštenje. Naime, kako je Sвето Trojstvo prvotni uzrok iz kojeg krštenje ima snagu, a djelitelj je instrumentalni uzrok, koji izvana predaje sakrament, ako se izrazi čin koji se izvršava po samom djelitelju s prizivanjem Svetog Trojstva, tvori se sakrament.

Djelitelj ovoga sakramenta jest svećenik, komu po službi pripada krstiti. No, u slučaju nužde, krstiti može ne samo svećenik ili đakon, nego i laik ili

mulier, imo paganus et haereticus baptizare potest, dummodo formam servet ecclesiae, et facere intendat, quod facit ecclesia.

Hujus sacramenti effectus est remissio omnis culpe originalis, et actualis; omnis quoque poenae, quae pro ipsa culpa debetur: propterea baptizatis nulla pro peccatis praeteritis injungenda est satisfactio, sed morientes antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum coelorum et Dei visionem perveniunt.

Secundum sacramentum est Confirmatio, cuius materia est crisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiae, et balsamo, quod odorem significat bonae famae, per Episcopum benedicto: forma autem est: Signo te signo crucis, et confirmo te crismate salutis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.

Ordinarius minister est Episcopus; et cum caeteras unctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi episcopus debet conferre, quia de solis

žena, štoviše, i paganin i heretik može krstiti, dok god obdržava formu Crkve i ima nakanu činiti ono što čini Crkva.

Učinak ovog sakramenta jest otpuštenje istočnog i aktualnog [osobnog] grijeha, a također čitave kazne koja se duguje za samu krivnju: zbog toga krštenima ne treba nametati nikavu zadowoljštinu za prošle grijehu, nego oni koji umru prije nego što počine neki grijeh [krivicu], odmah dolaze do kraljevstva nebeskog i gledanja Boga.

Drugi je sakrament potvrda, čija je materija krizma načinjena od ulja, koje označava sjaj savjesti, i balzama, koji označava miris dobroga glasa, blagoslovljeni po biskupu. A forma ovoga sakramenta je ovakva: *Znamenujem te znakom križa i potvrđujem te krizmom spasenja u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.*

Redoviti djelitelj ovog sakramenta je samo biskup; i kako ostala pomazanja može pružati običan svećenik, ovo ne može dijeliti nitko osim biskupa, jer se

Apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quod per manus impositionem Spiritum Sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat.

Cum enim audissent, inquit, Apostoli, qui erant Jerosolimis, quia receperisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro eis, ut acciperent Spiritum Sanctum, nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu, tunc imponebant manum super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum. Loco autem illius manus impositionis datur in Ecclesia confirmatio.

Legitur tamen aliquando per Apostolicae Sedis dispensationem ex rationabili, et urgenti admodum causa, simplicem sacerdotem crismate per episcopum confecto, hoc administrasse confirmationis sacramentum.

Effectus autem hujusmodi sacramenti est, quia in eo datur Spiritus Sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis die pentecostes, ut videlicet christianus audacter Christi confiteatur nomen;

čita samo o apostolima, čije mjesto drže biskupi, da su polaganjem ruku davali Duha Svetoga, kao što pokazuje čitanje Djela apostolskih.

Kad su apostoli, kaže, u Jeruzalemu čuli da je Samaria prigrila riječ Božju, poslaše k njima Petra i Ivana. Oni siđoše i pomoliše se za njih da bi primili Duha Svetoga, jer još ni na koga od njih ne bijaše sišao; nego bijahu samo kršteni u ime Gospodina Isusa. Tada polagahu ruke na njih i oni primahu Duha Svetoga [Dj 8, 14-17].

Namjesto pak ovog polaganja ruku, u Crkvi se daje potvrda.

Ipak, čita se da je ponekad po dispenzaciji Apostolske Stolice iz razumnog i barem hitnog razloga, običan svećenik dijelio ovaj sakrament potvrde krizmom koju je posvetio biskup.

Učinak je, naime, ovoga sakramenta da se u njemu daje Duh Sveti za osnaženje, kao što je dan apostolima na dan Pedesetnice, kako bi pak kršćanin hrabro ispovijedao ime Kristovo.

ideoque in fronte, ubi verecundiae sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, et praecipue crucem ejus, quae judeis est scandalum, gentibus autem stultitia secundum apostolum, propter quod signo crucis signatur.

Tertium est Eucharistiae sacramentum, cuius materia est panis triticeus et vinum de vite, cui ante consacrationem aqua modicissima admisceri debet; aqua autem ideo admiscetur, quoniam juxta testimonia sanctorum patrum ac doctorum ecclesiae, pridem in disputatione exhibita, creditur, ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse sacramentum:

deinde, quia hoc convenit Dominicæ passionis representationi, inquit enim beatus Alexander, Papa V a beato Petro, in sacramentorum oblationibus, quae intra missarum solemnia Domino offeruntur, panis tantum, et vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur:

Izato se potvrđenika maže uljem po čelu, u kojem je sjedište sramožljivosti, da se, naime, ne stidi ispovijedati ime Kristovo, i posebno njegov križ, koji je Židovima sablazan, a pogonima ludost [1 Kor 1, 23]: i zbog toga se također znamenuju znakom križa.

Treći je sakrament Euharistije, čija je materija pšenični kruh i vino od loze, kojem prije posvećenja treba primiješati malo vode. Voda se, naime, zato dodaje jer se prema svjedočanstvima svetih otaca i crkvenih naučitelja, koja su prvo iznesena u raspravi, vjeruje da je sam Gospodin ustanovio ovaj sakrament u vinu pomiješanom s vodom.

Zatim, jer ovo pristaje predstavljanju Gospodnje Muke; naime, blaženi Aleksandar, V. papa od blaženog Petra, kaže da se u prinosima sakramenata, koji se Gospodinu prikazuju unutar misnih svečanosti, u žrtvi Gospodinu prikazuje samo kruh i vino pomiješano s vodom.

non enim debet in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum, quia utrumque, id est sanguis et aqua ex latere Christi profluxisse legitur; tum etiam quod convenit ad significandum hujus Sacramenti effectum, qui est unio populi Christiani ad Christum; aqua enim populum significat, secundum illud apocalipsis: Aquae multae populi multi.

Et Julius Papa II post beatum Silvestrum ait: Calix dominicus, juxta canonum praeceptum vino et aqua permixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi; ergo cum in calice vinum et aqua miscentur, Christo populus adunatur, et fidelium plebs in quem credit, copulatur et jungitur.

Cum ergo tam sancta romana ecclesia a beatissimis Apostolis Petro et Paulo edocta, quam reliquae omnes latinorum graecorumque ecclesiae, in quibus omnis sanctitatis et doctrinae lumina claruerunt, ab initio nascientis ecclesiae sic servaverint, et modo servent, inconveniens admodum videtur, ut alia quaevis regio ab hac universalis, et rationabili discrepet observantia.

Naime, ne smije se u kaležu Gospodinovom prikazati bilo samo vino bilo samo vodu, nego oboje pomiješano, jer se čita da je oboje, to jest krv i voda, poteklo iz Kristova boka; a također zbog toga da naznači učinak ovog sakramenta, to jest jedinstvo kršćanskog puka s Kristom; jer voda označava puk, prema onoj Otkrivenja: Mnoge su vode mnogi narodi.

I Julije, II. papa nakon blaženog Silvestra, kaže: Kalež Gospodnji treba se prema zapovijedi kanona prikazivati u vinu pomiješanom s vodom, jer vidimo da se u vodi podrazumijeva puk, a u vinu se pokazuje Krv Kristova. Dakle, kad se u kaležu miješaju vino i voda, Krist se sjedinjuje s pukom, a vjerni puk se združuje i spaja s onim u koga vjeruje.

Dakle, kako su Sveta Rimska Crkva, koja je poučena od preblaženih apostola Petra i Pavla, a tako i sve ostale latinske i grčke Crkve, u kojima su svijetlige svjetiljke svake svetosti i nauka, od početaka Crkve tako obdržavale i sada obdržavaju, čini se sasvim neprikladnim da se bilo koja druga pokrajina raskida od ovog sveopćeg i razumnog obdržavanja.

Decernimus igitur ut etiam ipsi Armeni se cum universo orbe Christiano conforment, eorumque sacerdotes in calicis oblatione paululum aquae, prout dictum est, vino admisceant.

Forma hujus sacramenti sunt verba salvatoris, quibus hoc confecit sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum; nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, et substantia vini in sanguinem convertuntur: ita tamen quod totus Christus continetur sub specie panis, et totus sub specie vini, sub qualibet quoque parte hostiae consecratae et vini consacrati, separatione facta, totus est Christus.

Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, et membris ejus unitur, consequens est, quod per hoc sacramentum in digne sumentibus gratia augeatur; omnemque effectum quem materialis cibus et potus,

Određujemo, stoga, da se i sami Armenci usklade sa čitavim kršćanskim svijetom i da njihovi svećenici u prikazanju kaleža pomiješaju malo vode s vinom, kao što je rečeno.

Forma ovog sakramento jesu Spasiteljeve riječi kojima je posvetio sakrament. Naime, svećenik govoreći u Kristovoj osobi posvećuje ovaj sakrament; jer se snagom samih Kristovih riječi supstancija kruha pretvara u Tijelo Kristovo, a supstancija vina u Krv: ali tako da je cijeli Krist sadržan pod prilikama kruha i cijeli je Krist sadržan pod prilikama vina; i pod svakim dijelom posvećene hostije i posvećenog vina, a kad se razdvajaju, Krist je čitav.

Učinak ovog sakramento, koji djeluje u duši onoga tko ga dostoјno prima, čovjekovo je sjedinjenje s Kristom. I zato što se čovjek po milosti pritjelovljuje Kristu i ujedinjuje s njegovim udovima, prikladno je da se ovim sakramentom povećava milost u onima koji ga dostoјno primaju. I sav učinak koji mate-

quoad vitam agunt corporalem, sustendando, augendo, reparando, et delectando, sacramentum hoc, quoad vitam operatur spiritualem, in quo, ut inquit Urbanus Papa, gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, et ad virtutum et gratiarum proficimus incrementum.

Quartum Sacmentum est poenitentia, cuius quasi materia sunt actus poenitentis, qui in tres distinguuntur partes, quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.

Secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter.

Tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis, quae quidem praecipue fit per orationem, jejunium et eleemosynam.

Forma hujus sacramenti sunt verba absolutionis, quae sacerdos profert cum dicit: *Ego te absolvo*, etc.

rijalna hrana i piće imaju glede tjelesnog života, održavanjem, rastom, obnavljanjem i uživanjem: tako djeluje ovaj sakrament glede duhovnog života, u kojem, kako kaže papa Urban, promišljamo spomen, odvraćamo se od zla, učvršćujemo se u dobru, i napredujemo u rastu kreposti i milosti.

Četvrti sakrament jest pokora, čija su kvazimaterija čini pokornika, koji se razvrstavaju na tri dijela od kojih je prvi pokajanje srca, na koje spada da čovjek žali zbog počinjenog grijeha uz odluku da ubuduće više ne grieši.

Drugi dio jest ispovijed usta, na koju spada da grešnik sve grijehe, kojih se sjeća, cjelovito ispovjedi svojem svećeniku.

Treći dio jest zadovoljština za grijehe prema odluci svećenika, a ovo se osobito obavlja molitvom, postom i milostinjom.

Forma ovog sakramento jesu riječi odrješanja, koje svećenik izgovara kada kaže: *Ja te odrješujem*, itd.

Minister hujus sacramenti est sacerdos habens auctoritatem absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione superioris.

Effectus hujus Sacramenti est absolutio a peccatis.

Quintum Sacramentum est extrema unctionis, cujus materia est oleum olivae per episcopum benedictum, hoc sacramentum, nisi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debet; qui in his locis ungendus est: in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel loquutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delicationem ibidem vigentem.

Forma hujus sacramenti est haec: Per istam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, et similiter in aliis membris.

Minister hujus Sacramenti est sacerdos.

Djelitelj je ovog sakramento svećenik koji ima vlast odrješivanja, bilo redovitu bilo povjerenu od nadređenoga.

Učinak ovog sakramento je odrješenje od grijeha.

Peti je sakrament posljednjeg pomazanja, čija je materija maslinovo ulje blagoslovljeno od biskupa. Ovaj sakrament ne treba dati drugima doli bolesnicima kada postoji strah od smrtne opasnosti; a treba ga pomazati na ovim mjestima: na očima zbog gledanja, na ušima zbog slušanja, na nosnicama zbog mirisanja, na ustima zbog kušanja ili govora, na rukama zbog dodira, na nogama zbog kretanja, na bokovima zbog pohote koja ondje vlada.

Forma je ovog sakramento ova:
Po ovom pomazanju i svojem preblagom milosrđu, oprostio ti Gospodin što god si sagriješio gledanjem; i slično na drugim udovima.

Djelitelj ovog sakramento jest svećenik.

Effectus vero ejus est mentis sanatio, et, in quantum animae expedit, ipsius etiam corporis.

De hoc sacramento inquit beatus Jacobus apostolus: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, dimittentur ei.*

Sextum est Sacramentum Ordinis, cujus materia est illud, per cuius traditionem confertur Ordo, sicut presbyteratus traditur per Calicis cum vino, et patenae cum pane porrectionem: Diaconatus vero per libri evangeliorum dationem: Subdiaconatus vero per Calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem; et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem.

Učinak je pak ovog sakramento ozdravljenje duše, a također, ukoliko je to korisno duši, samog tijela.

O ovom sakramenu kaže blaženi Jakov Apostol: *Boluje li tko među vama? Neka dozove prezbitere Crkve, i neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje, i molitva vjere spasit će nemoćnika; i Gospodin će ga podići, i ako je u grijesima, otpustiti će mu se [Jak 5, 14-15].*

Šesti je sakrament reda, čija je materija ona stvar čijom se predajom podjeljuje red: kao što se prezbiterat predaje pružanjem kaleža s vinom i patene s kruhom; a đakonat davanjem knjige evanđelja; podđakonat pak predajom praznog kaleža nad kojim je postavljena prazna patena, i slično tome je kod drugih, prijenosom one stvari koja poglavito spada na službu tog reda.⁴

---

⁴ Glede pitanja materije i forme sakramenta svetog reda upućujemo čitatelja na apostolsku konstituciju pape Pija XII. *Sacramentum Ordinis* od 30. studenoga 1947., koju donosimo u dodatku na str. 108.

Forma Sacerdotii est talis: *Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis et mortuis, in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti*, et sic de aliorum Ordinum formis, prout in pontificali romano late continetur.

Ordinarius Minister hujus Sacra-menti est episcopus; effectus est augmentum gratiae, ut quis sit idoneus Christi minister.

Septimum est sacramentum matrimonii, quod est signum con-junctionis Christi et ecclesiae, secundum apostolum dicentem: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.*

Causa efficiens matrimonii regu-lariter est mutuus consensus per verba de praesenti expressus.

Assignatur autem triplex bonum matrimonii; primum est proles suscipienda, et educanda ad cultum Dei; secundum est fides, quam unus conjugum alteri ser-vare debet; tertium est indivisi-bilitas matrimonii propter hoc quod significat indivisibilem conjunctionem Christi et eccl-eiae: quamvis autem ex causa

Forma je svećeničkog reda: *Pri-mi vlast prinošenja žrtve u Crkvi za žive i mrtve, u ime Oca i Sina i Duha Svetoga*, a tako treba reći i o formi ostalih redova, kao što je opširno sadržano u Rimskom pontifikalu.

Redoviti djelitelj ovog sakra-menta jest biskup; a učinak je povećanje milosti kako bi netko bio prikladan Kristov službenik.

Sedmi je sakrament ženidbe, koji je znak sveze Krista i Crkve, pre-ma apostolu koji kaže:

Otajstvo [sacramentum] je ovo veliko, ja pak kažem u Kristu i u Crkvi [Ef 5, 32].

Tvorni uzrok [causa efficiens] ženidbe redovito je uzajamna privola po riječima izraženima u sadašnjosti.

Navodi se pak trostruko dobro ženidbe: prvo je prihvatanje i odgajanje djece za štovanje Boga; drugo je vjernost koju je jedan od supružnika dužan ču-vati prema drugome; treće je nerazrješivost ženidbe, zbog toga što označava nerazrješivu svezu Krista i Crkve.

fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii vinculum legitimate contracti perpetuum sit.

Sexto, compendiosam illam fideli regulam per beatissimum Athanasium editam ipsis praebemus oratoribus, cuius tenor talis est:

Quicunque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem, quam nisi quisque integrum inviolatamque servaverit, absque dubio in aeternum peribit.

Fides autem catholica haec est, ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur, neque confundentes personas, neque substantiam separantes.

Alia est enim persona Patris, alia Filii, alia Spiritus Sancti, [sed Patris et Filii et Spiritus Sancti] una est divinitas, aequalis gloria, coaeterna majestas.

Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus Sanctus.

Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus Sanctus.

Premda je pak zbog razloga bludništva dopušteno učiniti rastavu od postelje, nije dopušteno sklopiti drugu ženidbu, jer je zakonito sklopljeni ženidbeni vez trajan.

Šesto, ono skraćeno pravilo vjere, koje je uredio preblaženi Atanazije, pružamo istim poslanicima, a čiji je sadržaj ovakav:

Tko god želi biti spašen, prije svega potrebno je da drži katoličku vjeru, koju ako netko ne očuva cjelovitom i nepovrijeđenom, bez sumnje propast će zauvijek.

A ovo je katolička vjera: da štujemo jednoga Boga u Trojstvu, a Trojstvo u jedinstvu, ne miješajući osobe, niti razdvajajući supstanciju.

Naime, jedna je osoba Oca, druga Sina, a treća Duhu Svetoga, [ali Ocu i Sinu i Duhu Svetomu] jedno je božanstvo, jednaka slava, istovječno veličanstvo.

Kakav Otac, takav Sin, takav Duh Sveti.

Nestvoren Otac, nestvoren Sin, nestvoren Duh Sveti.

Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus Sanctus.

Aeternus Pater, aeternus Filius, aeternus Spiritus Sanctus: et tamen non tres aeterni, sed unus aeternus:

Sicut non tres increati, nec tres immensi, sed unus increatus et unus immensus.

Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus Sanctus: et tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens.

Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, et tamen non tres Dii, sed unus est Deus.

Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus Sanctus, et tamen non tres Domini, sed unus est Dominus:

Quia sicut singillatim unamquamque personam, Deum ac Dominum confiteri christiana veritate compellimur, ita tres Deos, aut Dominos dicere catholica religione prohibemur.

Pater a nullo est factus, nec creatus, nec genitus.

Filius a Patre solo est, non factus nec creatus, sed genitus.

Spiritus Sanctus a Patre, et Filio non factus non creatus nec genitus, sed procedens.

Neizmjeran Otac, neizmjeran Sin, neizmjeran Duh Sveti.

Vječan Otac, vječan Sin, vječan Duh Sveti: a ipak nisu tri vječna, nego jedan vječni:

Kao što nisu tri nestvorena, ni tri neizmjerna, nego jedan nestvoren i jedan neizmjerni.

Isto tako, svemoguć je Otac, svemoguć Sin, svemoguć Duh Sveti: a ipak nisu tri svemoguća, nego jedan svemogući.

Tako je Bog Otac, Bog Sin, Bog Duh Sveti, a ipak nisu tri boga, nego jedan je Bog.

Tako je Gospodin Otac, Gospodin Sin, Gospodin Duh Sveti, a ipak nisu tri Gospodina, nego jedan je Gospodin.

Jer kao što nam kršćanska istina nalaže da svaku osobu pojedinačno isповijedamo Bogom i Gospodinom, tako nam katolička vjera zabranjuje da kažemo da ima tri Boga ili Gospodina.

Otac nije ni od koga postao, ni stvoren, ni rođen.

Sin je samo od Oca: ne postao, ni stvoren, nego rođen.

Duh Sveti od Oca i Sina: nije postao, ni stvoren, ni rođen, nego izlazi.

*Unus ergo Pater, non tres Patres,
unus Filius, non tres Filii, unus
Spiritus Sanctus non tres Spiritus
Sancti.*

*Et in hac Trinitate, nihil prius
aut posterius, nihil majus aut
minus, sed totae tres personae
coaeternae sibi sunt, et coae-
quales:*

*Ita ut per omnia, sicut jam supra
dictum est, et unitas in Trinitate,
et Trinitas in unitate veneranda
sit.*

*Qui vult ergo salvus esse, ita de
Trinitate sentiat.*

*Sed necessarium est ad aeter-
nam salutem, ut incarnationem
quoque Domini nostri Jesu
Christi fideliter credat.*

*Est ergo fides recta, ut creda-
mus, et confiteamur, quia Domi-
nus noster Jesus Christus Dei
Filius Deus et homo est: Deus est
ex substantia Patris ante saecula
genitus, et homo est ex substan-
tia matris in saeculo natus:*

*Perfectus Deus, perfectus homo,
ex anima rationali, et humana
carne subsistens.*

*Aequalis Patri secundum Divini-
tatem, minor Patre secundum
humanitatem:*

*Qui licet Deus sit, et homo, non
duo tamen, sed unus est Christus:*

*Dakle, jedan Otac, a ne tri Oca;
jedan Sin, a ne tri Sina; jedan
Duh Sveti, a ne tri Duha Sveta.*

*I u ovom Trojstvu ništa nije prije
ili kasnije, ništa nije veće ili
manje, nego su sve tri osobe
istovječne i potpuno jednake.*

*Tako da u svemu, kao što je već
rečeno, treba štovati i jedinstvo
u Trojstvu, i Trojstvo u jedinstvu.*

*Tko, dakle, želi biti spašen, neka
tako vjeruje o Trojstvu.*

*No, nužno je za vječno spasenje
da pouzdano vjeruje također u
utjelovljenje Gospodina našega
Isusa Krista.*

*Dakle, ispravna je vjera da vje-
rujemo i ispovijedamo da je
Gospodin naš Isus Krist, Sin
Božji: Bog i čovjek. Bog je iz biti
Oca rođen prije vjekova, a čo-
vjek je od biti majke rođen u vre-
menu.*

*Savršeni Bog, savršeni čovjek,
koji bivstvuje [subsistens] iz
razumne duše i ljudskog tijela.*

*Jednak Ocu prema božanstvu,
manji od Oca prema čovještву:*

*Koji iako je Bog i čovjek, ipak
nisu dvojica, nego jedan Krist:*

Unus autem non conversione divinitatis in carne, sed assumptione humanitatis in Deum.

Unus omnino, non confusione substantiae, sed unitate personae; nam sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus:

Qui passus est pro salute nostra, descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis:

Ascendit ad coelos, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis inde venturus est judicare vivos et mortuos:

Ad cuius adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, et reddituri sunt de factis propriis rationem:

Et qui bona egerunt ibunt in vitam aeternam, qui vero mala in ignem aeternum:

Haec est fides catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.

Septimo, Decretum unionis cum Graecis consummatae, pridem in hoc sacro oecumenico concilio florentino promulgatum, cuius tenor talis est.

Jedan pak ne pretvaranjem božanstva u tijelo, nego tako što je Bog uzeo čovještvo.

Posve jedan, ne miješanjem supstancije, nego jedinstvom osobe; naime, kao što su razumna duša i tijelo jedan čovjek, tako su Bog i čovjek jedan Krist:

Koji je trpio za naše spasenje, sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih:

Uzašao na nebesa, sjedi o desnu Boga Oca svemogućega, odonud će doći suditi žive i mrtve:

Na njegovu dolasku svi ljudi imaju uskrsnuti sa svojim tijelima i dati račun o vlastitim djelima:

I oni koji su činili dobro, poći će u vječni život, a oni koji su činili zlo u vječni oganj.

Ovo je katolička vjera, koju ako netko vjerno i čvrsto ne vjeruje, ne može biti spašen.

Sedmo, Dekret unije sklopljene s Grcima, koja je prethodno proglašena na ovom svetom firentinskom ekumenskom koncilu, čiji je sadržaj ovakav:

[Slijedi bula *Laetentur caeli* od 6. srpnja 1439.]

Eugenius Episcopus
servus servorum Dei
ad perpetuam rei memoriam.

Consentiente ad infrascripta carissimo filio nostro Joanne Palaeologo Romanorum Imperatore Illustri, et locatenentibus venerabilium fratrum nostrorum Patriarcharum, et ceteris Orientalem ecclesiam repraesentantibus.

Laetentur caeli, et exultet terra: sublatus est enim de medio partes, qui occidentalem, orientalemque dividebat ecclesiam, et pax atque concordia redit: illo angulari lapide Christo, qui fecit utraque unum vinculo fortissimo charitatis et pacis utrumque jungente parietem, et perpetuae unitatis foedere copulante ac continente, postque longam moeroris nebulam, et dissidii diuturni atram ingratamque caliginem, serenum omnibus unionis optatae jubar illuxit.

Gaudet et mater ecclesia, quae filios suos hactenus invicem dissidentes, jam videt in unitatem, pacemque rediisse, et quae antea in eorum separatione amarissime flebat, ex ipsorum modo mira concordia cum ineffabili gaudio omnipotenti Deo gratias referat.

Eugen biskup,
sluga slugu Božjih,
na vječni spomen.

Po pristanku na dolje napisano našeg preljubljenog sina Ivana Paleologa, slavnog rimskog cara, i zamjenika naše časne braće patrijarha, i ostalih predstavnika Istočne Crkve.

Neka se raduju nebesa i neka kliče zemlja: jer je uklonjen zid koji je dijelio zapadnu i istočnu Crkvu, i vratio se mir i sloga: po onom zaglavnom kamenu Kristu, koji je od dvoga učinio jedno najčvršćim vezom ljubavi i mira združujući oba zida, i sjedinjujući i držeći ih zajedno savezom vječnog jedinstva, i nakon duge magle žalosti i tame mračnog i neugodnog razdora, zasjala je vedrina svjetlosti svima priželjkivane unije.

Neka se raduje i Majka Crkva, koja svoje sinove, koji su dosada bili međusobno razdijeljeni, već gleda kako su se vratili u jedinstvo i mir, i ona koja je prije vrlo gorko plakala zbog njihove odvojenosti, sada zbog njihove čudesne sloge s neizrecivom radošću zahvaljuje svemogućem Bogu.

Cuncti gratulentur fideles ubique per orbem, et qui Christiano censentur nomine, Matri Catholicae Ecclesiae collaetentur.

Ecce enim Occidentales Orientalesque Patres post longissimum dissensionis, atque discordiae tempus, se maris ac terrae periculis exponentes, omnibusque superatis laboribus, ad hoc sacram oecumenicum Concilium, desiderio sacratissimae unionis, et antiquae charitatis redintegrandae gratia, laeti alacresque convenerunt, et intentione sua nequaquam frustrati sunt.

Post longam enim, laboriosamque indaginem, tandem Spiritus Sancti clementia ipsam optatissimam sanctissimamque unionem consecuti sunt.

Quis igitur dignas omnipotentis Dei beneficiis gratias referre sufficiat? Quis tantae divinae miserationis divitias non obstupescat? Cujus vel ferreum pectus tanta supernae pietatis magnitudo non molliat? Sunt ista prorsus divina opera, non humanae fragilitatis inventa, atque ideo eximia cum veneratione suscipienda, et divinis laudibus prosequenda.

Neka se zahvalno raduju vjernici po čitavom svijetu; i oni koji se određuju kršćanskim imenom, neka se zajedno raduju s Majkom Katoličkom Crkvom.

Jer, evo, zapadni i istočni oci nakon predugog vremena razdora i nesloge, izloživši se opasnostima na moru i kopnu, svladavši sve napore, okupili su se radosni i sretni na ovom svetom ekumenskom Konciliu sa željom za presvetom unijom i milošću obnove stare ljubavi, i nipošto im se nije izjalovila nakana.

Naime, nakon dugog i napornog traženja, ipak su blagošću Duha Svetoga postigli istu toliko željenu i presvetu uniju.

Tko bi, dakle, mogao dati do stojne zahvale dobročinstvima svemogućega Boga? Kojem čovjeku ne bi, makar i željezno srce, rastopila tolika veličina višnje blagosti? Ovo su posve božanska djela, a ne iznašaća ljudske slabosti, te ih zato treba prihvatići s izuzetnim štovanjem i slaviti božanskim hvalama.

Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, Christe, fons misericordiarum, qui tantum boni Spensae tuae Catholicae Ecclesiae contulisti, atque in generatione nostra tuae pietatis miracula demonstrasti, ut enarrent omnes mirabilia tua. Magnum siquidem, divinumque munus nobis Deus largitus est; oculisque videntes, quod ante nos multi, cum valde cupierint, aspicere nequiverunt.

Convenientes enim latini ac graeci in hac sacrosancta synodo oecumenica, magno studio invicem usi sunt, ut inter alia, etiam articulus ille, de divina Spiritus Sancti processione, summa cum diligentia, et assidua inquisitione discuteretur.

Prolatis vero testimoniis ex divinis scripturis, plurimisque auctoritatibus sanctorum Doctorum orientalium, et occidentalium, aliquibus quidem ex Patre et Filio, quibusdam vero ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum Sanctum, et ad eamdem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diversis vocabulis, graeci quidem asseruerunt, quod id, quod dicunt, Spiritum Sanctum ex

Tebi hvala, tebi slava, tebi zahvala, Kriste, izvore milosrđa, koji si toliko dobra udijelio svojoj Zaručnici Katoličkoj Crkvi, i u našem naraštaju pokazao čudesa svoje blagosti, kako bi svi naviještali tvoja čudesna djela. Zaista, Bog nam je darovao velik i božanstveni dar; i očima gledamo ono što su prije nas mnogi žarko željeli vidjeti, ali nisu mogli ugledati.

Naime, Latini i Grci sastavši se na ovom presvetom ekumenskom saboru, uložili su velik napor na obje strane, kako bi se, između ostalog, uz najveću pažljivost i postojano istraživanje, raspravio onaj članak o božanskom izlaženju Duha Svetoga.

Iznijevši zbilja svjedočanstva iz božanskih Pisama i brojnih autoriteta istočnih i zapadnih svetih naučitelja, od kojih pak neki govore da Duh Sveti izlazi od Oca i Sina, a neki da izlazi od Oca po Sinu, i da svi gledaju na isto shvaćanje pod različitim nazivima; naime, Grci su tvrdili da time što govore da Duh Sveti izlazi od Oca, ne govore s takvom namjerom da bi isključili Sina, nego za-

Patre procedere, non hac mente proferunt, ut excludant Filium, sed quia eis videbatur (ut ajunt) Latinos asserere Spiritum Sanctum ex Patre et Filio procedere tanquam ex duobus principiis, et duabus spirationibus, ideo abstinuerunt a dicendo, quod Spiritus Sanctus ex Patre procedat et Filio.

Latini vero asserunt, non se hac mente dicere, Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin sit fons, et principium totius deitatis Filii scilicet, et Spiritus Sancti, aut quod id, quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, Filius a Patre non habeat, sive quod duo ponant esse principia, seu duas spirationes; sed unum tantum asserant esse principium, unicamque spirationem Spiritus Sancti, prout hactenus asseruerunt.

Et cum ex his omnibus unus et idem eliciatur veritatis sensus, tandem in infrascriptam sanctam, et Deo amabilem eodem sensu eademque mente unionem unanimiter concordarunt, et consenserunt.

to što im se činilo (kako kažu) da Latini tvrde da Duh Sveti izlazi od Oca i Sina kao iz dva počela i dvama nadisanjima, te da su se zato uzdržavali od govora da Duh Sveti izlazi od Oca i Sina.

Latini pak tvrde da ne govore da Duh Sveti izlazi od Oca i Sina s tom namjerom kako bi isključili da je Otac izvor i počelo svega božanstva Sina i Duha Svetoga ili da Sin ne bi imao od Oca ono što Duh Sveti izlazi od Sina, ili da bi postavili dva počela ili dva nadisanja; nego tvrde da je samo jedno počelo i jedno nadisanje Duha Svetoga, kao što su i dosad tvrdili.

I kao što se iz svega ovoga izvodi jedan te isti smisao istine, napokon su se jednoglasno složili i zajednički pristali na isto dolje napisano sveto i Bogu ljubljeno jedinstveno stajalište.

In nomine igitur sanctae Trinitatis, Patris et Filii, et Spiritus Sancti, hoc sacro universali approbante Florentino Concilio, diffinimus, ut haec fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, et suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quod Spiritus Sanctus ex Patre et Filio aeternaliter est, et essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul et Filio, et ex utroque aeternaliter tamquam ab uno principio, et unica spiratione procedit.

Declarantes, quod id quod Sancti Doctores et Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium quoque esse secundum Graecos quidem causam, secundum Latinos vero principium subsistentiae Spiritus Sancti, sicut et Patrem.

Et quoniam omnia, quae Patris sunt Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit praeter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius a Patre aeternaliter habet, a quo aeternaliter etiam genitus est.

Uime, dakle, Svetog Trojstva, Oca i Sina i Duha Svetoga, po odobrenju ovog svetog sveopćeg Firentinskog koncila, definiramo da svi kršćani trebaju vjerovati i prihvati ovu istinu vjere, i da svi tako ispovijedaju: da Duh Sveti jest od Oca i Sina odvijeka, te svoju bit i svoj bitak o sebi [*suum esse subsistens*] ima od Oca i zajedno od Sina te od obojice odvijeka izlazi kao od jednog počela i jednim nadisnjem [*tanquam ab uno principio et unica spiratione*].

Izjavljujući da ono što sveti naučitelji i oci govore da Duh Sveti izlazi od Oca po Sinu, teži prema tom shvaćanju da se time naznačuje da je i Sin prema Grcima uzrok, a prema Latinima počelo subsistencije Duha Svetoga, kao i Otac.

I jer sve ono što je Očevo, isti je Otac rađanjem dao Sinu svojemu, osim toga da bude Otac, ovo isto što Duh Sveti izlazi od Sina, isti Sin odvijeka ima od Oca, od kojega je i odvijeka rođen.

Diffinimus insuper explicacionem verborum illorum Filioque, veritatis declarandae gratia, et imminente tunc necessitate licite ac rationabiliter symbolo fuisse appositam.

Item, in azymo, sive fermentato pane triticeo, Corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in alterutro ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet, juxta suae Ecclesiae sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem.

Item si vere poenitentes in Dei charitate. decesserint, antequam dignis poenitentiae fructibus de commissis satisfecerint et omissis eorum animas poenis purgatoriis post mortem purgari et ut a poenis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia Missarum scilicet sacrificia, orationes et eleemosynas, ac alia pietatis officia, quae a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesiae instituta.

Illorumque animas qui, post baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quae post contractam peccati maculam, vel in suis cor-

Definiramo, povrh toga, da je tumačenje onih riječi *Filioque* radi objašnjenja istine i zbog nužde, koja je tada prijetila, dopušteno i razumno dodano Vjerovanju.

Isto tako, da se Tijelo Kristovo zaista tvori bilo u beskvasnom bilo kvasnom kruhu, te da svećenici trebaju u jednom od njih tvoriti Gospodinovo Tijelo, dakako, svatko prema običaju svoje Crkve, bilo Zapadne bilo Istočne.

Isto tako, ako zaista raskajani ljudi umru u Božjoj ljubavi, njihove duše čiste se čistilišnim kaznama prije nego što zadovolje dostoјnjim plodovima pokore, a kako bi im se olakšale ove kazne, koriste im zagovori živih vjernika, to jest, misne žrtve, molitve i milostinje, kao i druge pobožne službe, koje vjernici običavaju davati za druge vjernike, prema uredbama Crkve.

Duše onih koji nakon primanja krštenja, nisu pali ni u jedan grijeh; kao i duše koje su se očistile nakon okaljanja ljagom grijeha, bilo u svojem tijelu,

poribus, vel eisdem exutae corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatae in coelum mox recipi, et intueri clare ipsum Deum trinum, et unum, sicuti est, pro meritorum tamen diversitate, aliud alio perfectius.

Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali deceidunt, mox in infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendas.

Item diffinimus sanctam apostolicam Sedem et Romanum Pontificem, in universum Orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium totiusque ecclesiae caput, et omnium christianorum patrem et doctorem existere; et ipsi in beato Petro, pascendi, regendi, ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum, et in sacris canonibus continetur.

bilo lišene tijela, kao što je gore rečeno, ubrzo se primaju na nebo i gledaju samog trojedinog Boga kakav jest, ali jedna savršenije od druge prema različitosti zasluga.

Duše pak onih koji umiru u aktualnom smrtnom grijehu ili samo u istočnom grijehu, ubrzo silaze u pakao, ali kako bi bile kažnjene nejednakim kaznama.

Isto tako, definiramo da sveta Apostolska Stolica i rimski prvosvećenik drži prvenstvo nad čitavim svijetom, i da je sam rimski prvosvećenik nasljednik blaženoga Petra, prvaka apostola, i pravi Kristov namjesnik i glava čitave Crkve, i da je otac i učitelj svih kršćana, te da mu je od Gospodina našega Isusa Krista u blaženom Petru predana puna vlast da pase, vlada i upravlja sveopćom Crkvom; kao što je i sadržano u djelima ekumenskih koncila i svetim kanonima.

Renovantes insuper ordinem traditum in Canonibus ceterorum venerabilium Patriarcharum; ut patriarcha constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum romanum pontificem, tertius vero Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, et quintus Jerosolymitanus, salvis videlicet privilegiis omnibus, et juribus eorum.

Datum Florentiae in sessione publica synodali solemniter in ecclesia majori celebrata, anno incarnationis Dominicae millesimo quadragesimo trigesimo nono, pridie nonas Julii, pontificatus nostri anno nono.

Octavo, cum inter alia sit etiam cum ipsis Armenis disputatum, quibus diebus festivitates Annuntiationis beatae Mariae Virginis, Nativitatis beati Joannis baptistae, et consequenter Nativitatis, et Circumcisionis Domini nostri Jesu Christi, ac Praesentationis ejusdem in templo, seu Purificationis beatae Virginis Mariae celebrari debeant, satisque dilucide veritas patefacta fuerit, tam Sanctorum Patrum testimoniis, quam consuetudine Romanae Ecclesiae et omnium aliarum, universaliter apud Latinos et Graecos.

Obnavljujući, povrh toga, u kanonima predani red ostalih časnih patrijarha: da carigradski patrijarh bude drugi nakon presvetog rimskog prvosvećenika, treći pak aleksandrijski, a četvrti antiohijski, i peti jeruzalemski, dakako, očuvavši sve njihove povlastice i prava.

Dano u Firenci u javnoj sjednici sabora, koja je svečano održana u velikoj crkvi, godine Gospodnjeg Utjelovljenja tisuću četristo trideset devete, 6. srpnja, devete godine našeg pontifikata.

Osmo, kako je između ostaloga s istim Armencima raspravlјano o tome na koje se dane trebaju slaviti blagdani Navještenja Blažene Djevice Marije, Rođenja blaženoga Ivana Krstitelja, i posljedično Rođenja i Obrezanja Gospodina našega Isusa Krista, te njegova Prikazanja u hramu ili Očišćenja Blažene Djevice Marije, istina je dosta jasno očitovana kako svjedočanstvima svetih otaca, tako i običajem Rimske Crkve i općenito svih Crkava Latina i Grka.

Ne igitur in tantis celebritatibus dispar sit Christianorum ritus, unde perturbandae charitatis occasio posset oriri, decernimus tamquam veritati et rationi consentaneum, ut juxta totius reliqui orbis observantiam, ipsi etiam Armeni festum Annuntiationis beatae Mariae die Vigesima-quinta Martii, Nativitatis beati Joannis Baptiste Vigesima-quarta Junii, Nativitatis vero secundum carnem Salvatoris nostri Vigesimaquinta Decembris, Circumcisionis ejusdem Prima Januarii, Epiphaniae Sexta ejusdem Januarii, Praesentationis Domini in templo, seu Purificationis Dei Genitricis Secunda Februarii, debeant solemniter celebrare.

His omnibus explicatis praedicti Armenorum oratores, nomine suo, et sui patriarchae, ac omnium Armenorum, hoc saluberrimum synodale decretum, cum omnibus suis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, praeceptis, et statutis, omnemque doctrinam in ipso descriptam, nec non quidquid tenet, et docet Sancta Sedes Apostolica, et romana ecclesia cum omni devotione, et obedientia acceptant, suscipiunt, et amplectuntur.

Stoga, da ne bi u tolikim slavlji-ma bio nejednak obred kršćana, iz čega bi mogla nastati prigoda da se povrijedi ljubav, određujemo, kao sukladno istini i razumu, da i sami Armenci trebaju svečano slaviti blagdan Navještenja Blažene Djevice Marije dana dvadesetpetog ožujka, Rođenja blaženoga Ivana Krstitelja dvadesetčetvrtog lipnja, a tjelesnog Rođenja našega Spasitelja dvadesetpetog prosinca, njegova Obrezanja prvog siječnja, Bogojavljenja šestoga dana istog siječnja, Prikazanja Gospodinova u hramu ili Očišćenja Bogorodice drugoga veljače.

Nakon što je sve ovo objašnjeno, spomenuti armenski poslanici u svoje ime i svojeg patrijarha i svih Armenaca, sa svom pobožnošću i poslušnošću primaju, prihvaćaju i prigrljuju ovaj spasonosni sabor-ski dekret sa svim njegovim poglavljima, izjavama, definicijama, predajama, zapovijedima i uredbama, te čitav nauk koji je u njemu opisan, kao i sve ono što drži i naučava Sveta Apostolska Stolica i Rimska Crkva.

Illos quoque Doctores, et Sanctos patres, quos ecclesia romana approbat, ipsi reverenter suscipiunt.

Quascumque vero personas, et quidquid ipsa romana ecclesia reprobat et damnat ipsi pro reprobatis et damnatis habent. Profitentes tamquam veri obedientiae filii, nomine quo supra, ipsius Sedis apostolicae ordinacionibus et jussionibus fideliter obtemperare.

Lecto autem solemniter in nostra et hujus sanctae synodi praesentia memorato decreto, mox dilectus filius Narses Armenus nomine ipsorum Oratorum in idiomate Armenico, publice haec quae sequuntur legit, quae in continenti dilectus filius Basilius Ordinis Minorum, noster et ipsum Armentorum communis interpres, publice sermone latino in hunc modum exscripto legit:

Beatissime Pater, et sanctissima synode, totum hoc sanctum Decretum, quod nunc latine coram vestra publice lectum est praesentia fuit nobis pridie de verbo ad verbum in nostro idiomate clare expositum, et interpreta-

Također, one naučitelje i svete oce, koje odobrava Rimska Crkva, i oni s poštovanjem prihvaćaju.

Koje god pak osobe i sve ono što ista Rimska Crkva odbacuje i osuđuje, i oni drže odbačenima i osuđenima. Ispovijedajući kao pravi sinovi poslušnosti, u gore navedeno ime, da će se vjerno pokoravati odredbama i zapovijedima iste Apostolske Stolice.

Nakon svečanog pak čitanja spomenutog dekreta u našoj prisutnosti i ovog svetog sabora, ubrzo je naš ljubljeni sin Narzes Armenac u ime istih poslanika javno pročitao na armenskom jeziku ovo što slijedi, a što je ljubljeni sin Bazilije, reda manje braće, zajednički prevoditelj za nas i iste Armence, javno pročitao na latinskom jeziku, na ovaj način napisano:

Preblaženi Oče i presveti sabore, cijeli ovaj sveti dekret, koji je sada u vašoj prisutnosti pročitan latinski, prethodno nam je bio na našem jeziku jasno od riječi do riječi izložen i protumačen, a koji nam je izvrsno ugodio i uga-

tum, quod quidem optime nobis placuit et placet: Ad majorem autem nostrae mentis expressionem ejus effectum summatim repetimus.

In ipso continetur primo, qualiter populo nostro Armenorum traditis sanctum symbolum Constantinopolitanum, cum illa additione Filioque, ut in Ecclesiis nostris, diebus saltem Dominicis, majoribusque festivitatibus intramissarum solemnia decantari seu legi debeat.

Secundo diffinitionem quarti universalis Concilii chalcedonensis, de duabus naturis in divina Christi persona.

Tertio diffinitionem de duabus Christi voluntatibus et operationibus in sexto universalni concilio promulgatam.

Quarto declaratis, quod ipsa chalcedonensis synodus, et beatissimus Leo Papa recte de duabus in una persona Christi naturis, veritatem diffinierint contra impia Nestorii, et Eutychis dogmata, jubetisque ut ipsum beatissimum Leonem, tamquam Sanctum, et fidei columnam veneremur.

đa: No, kako bismo još više izrazili naše stajalište, ukratko ponavljamo njegov učinak.

U njemu je prvo sadržano kako našem armenskom narodu predajete sveto carigradsko Vjerovanje s onim dodatkom *Filioque*, koje se u našim crkvama treba pjevati ili čitati na misnim slavljima barem na nedjelje i velike blagdane.

Drugo, definiciju četvrtoog sveopćeg Kalcedonskog koncila o dvije naravi u jednoj božanskoj Kristovoj osobi.

Treće, definiciju o dvije Kristove volje i dva djelovanja, koja je proglašena na šestom sveopćem koncilu.

Četvrto, izjavljujete da su isti Kalcedonski sabor i preblaženi papa Leon ispravno definirali istinu o dvije naravi u jednoj Kristovoj osobi protiv bezbožnih nauka Nestorija i Eutiha, te nalažete da istog preblaženog Leona štujemo kao sveca i stup vjere.

Atque non solum has tres synodos, nicaenam, constantinopolitanam, et ephesinam primam, sed et omnes alias universales auctoritate romani pontificis legitime celebratas suscipiamus.

Quinto brevem formulam septem Sacramentorum Ecclesiae videlicet baptismi, confirmationis, eucharistiae, poenitentiae, extremae unctionis, ordinis, et matrimonii, declarando quae sit cuiuslibet sacramenti materia, forma et Minister. Quodque in sacrificio altaris dum calix offeratur, vino paululum aquae admisseri debet.

Sexto quamdam compendiosam beatissimi Athanasii fidei regulam, quae incipit: *Quicunque vult salvus esse, etc.*

Septimo, Decretum unionis conclusae cum Graecis in hoc sacro concilio pridem promulgatum, continens, qualiter Spiritus Sanctus ex Patre et Filio aeternaliter procedit, et quod illa additione: *Filioque, licite et rationabiliter, ipsi symbolo constantinopolitano fuit apposita.*

I ne samo ova tri sabora, nicejski, carigradski i prvi efeški, nego prihvaćamo i sve druge opće sabore koji su zakonito održani pod vlašću rimskog prvosvećenika.

Peto, kratku formulu sedam sakramenata Crkve, to jest krštenja, potvrde, euharistije, pokore, posljednjeg pomazanja, reda i ženidbe, izjavljujući što je materija, forma i djelitelj svakog sakramenta. I da se u žrtvi oltara, dok se prikazuje kalež, vinu treba primješati malo vode.

Šesto, određeno skraćeno pravilo vjere preblaženoga Atanazija, koje počinje: *Tko god želi biti spašen, itd.*

Sedmo, Dekret o uniji zaključenoj s Grcima, koji je prethodno proglašen na ovom svetom koncilu, koji sadrži kako Duh Sveti odvijeka izlazi od Oca i Sina, te da je onaj dodatak *Filioque* dopušteno i razumno pridodan samom Carigradskom vjerovanju.

Quodque in pane triticeo azymo vel fermentato, corpus Domini conficitur.

Quid etiam credendum sit de poenis purgatorii et inferni, ac vita beata, et de suffragiis, quae pro defunctis fiunt.

Item de plenitudine potestatis Sedis Apostolicae tradita a Christo beato Petro, et suis Successoribus, atque de ordine patriarchalium sedium.

Octavo decernitis, ut de cetero Armeni has festivitates infra scriptis diebus, more universalis ecclesiae, celebrare debeant, videlicet Annuntiationis beatae Mariae Virginis Vigesimaquinta Martii, Nativitatis beati Joannis Baptistae Vigesimaquarta Junii, Nativitatis Salvatoris nostri secundum carnem Vigesimaquinta Decembris, Circumcisionis ejusdem Prima Januarii, Epiphaniae Sexta ejusdem Januarii, Praesentationis Domini in templo, sive Purificationis beatae Mariae secunda Februarii.

Da se u beskvasnom ili kvasnom kruhu tvori Gospodinovo Tijelo.

Također, ono što treba vjerovati o kaznama čistilišta i pakla, i o blaženom životu, te o zagovorima koji se čine za pokojne.

Isto tako, o punini vlasti Apostolske Stolice koja je od Krista predana blaženom Petru i njegovim nasljednicima, kao i o redu patrijarhalnih stolica.

Osmo, određujete da ubuduće i sami Armenci trebaju slaviti ove blagdane na dolje napisane dane, prema običaju sveopće Crkve, to jest Navještenja Blažene Djevice Marije dvadesetpetog ožujka, Rođenja blaženoga Ivana Krstitelja dvadesetčetvrtog lipnja, tjesnog Rođenja našega Spasitelja dvadesetpetog prosinca, njegova Obrezanja prvog siječnja, Bogojavljenja šestoga dana istog siječnja, Prikazanja Gospodinova u hramu ili Očišćenja Bogorodice drugoga veljače.

Nos igitur oratores, nomine nostro, nostrique reverendi patriarchae et omnium Armenorum, sicut et Vestra Sanctitas in ipso decreto attestatur, hoc saluberimum synodale Decretum cum omnibus suis capitulis, declaracionibus, diffinitionibus, traditionibus, paeceptis, et statutis, omnemque doctrinam in ipso descriptam, necnon quidquid tenet, et docet sancta sedes Apostolica, et Romana Ecclesia cum omni devotione et obedientia acceptamus, suscipimus, et amplectimur.

Illos quoque doctores et sanctos patres, quos ecclesia romana approbat, reverenter suscipimus; quascunque personas, et quidquid ipsa ecclesia Romana reprobat et damnat, nos pro reprobatis et damnatis habemus; profitentes tanquam veri obedientiae filii, nomine quo supra, ipsius Sedis Apostolicae ordinationibus et jussionibus fideliter obtemperare.

Datum Florentiae in publica Sessione synodali solemniter in ecclesia majori celebrata Anno Incarnationis dominicae Millesimo quadragesimo trigesimo nono decimo Kalen. Decemb. Pontificatus nostri Anno Nono.

Mi poslanici, dakle, u naše ime i našeg časnog patrijarha i svih Armenaca, kao što i Vaša Svetost svjedoči u samom dekretu, ovaj spasonosni saborski dekret sa svim njegovim poglavljima, izjavama, definicijama, predajama, zapovijedima i uredbama, i sa čitavim naukom koji je u njemu opisan, kao i sve ono što drži i naučava sveta Apostolska Stolica i Rimska Crkva primarno, prihvaćamo i prigrljujemo.

One također naučitelje i svete oce, koje odobrava Rimska Crkva, prihvaćamo s poštovanjem; a koje god osobe ista Rimska Crkva odbacuje i osuđuje, i mi ih držimo za odbačene i osuđene; ispovijedajući kao pravi sinovi poslušnosti, u gore spomenuto ime, da ćemo se vjerno pokoravati odredbama i zapovijedima iste Apostolske Stolice.

Dano u Firenci na javnoj saborškoj sjednici, koja je svečano održana u velikoj crkvi godine Gospodnjeg Utjelovljenja tisuću četiristo trideset devete, 22. studenoga, devete godine našeg pontifikata.

Ego Eugenius catholicae ecclesiae episcopus ita decernens subscripsi.

Ja Eugen, biskup Katoličke Crkve, tako određujući potpisah.

[Slijede potpisi biskupa]

Ne vero praedictum Decretum mutilum referatur, opportunum putamus eam quoque partem eidem attexere, quae pro Jacobitis quidem lata est, sed Armenorum quoque res aliquatenus attingit.

Quoniam nonnullos asseritur quartas nuptias tanquam condemnatas respuere, ne peccatum ubi non est, esse putetur, cum secundum apostolum mortuo viro mulier sit ab ejus lege soluta, et nubendi cui vult in Domino habeat facultatem, nec distinguat mortuo primo, vel secundo, vel tertio: Declaramus non solum secundas, sed et tertias et quartas, atque ulteriores, si aliquod canonicum impedimentum non obstet, licite contrahi posse.

Commendatores tamen dicimus, si ulterius a conjugio abstinentes in castitate permanserint, quia sicut viduitati virginitatem, ita nuptiis viduitatem laude, ac merito praferendam esse censemus.

No, kako ne bi rečeni dekret izgledao okljaštreno, smatrali smo prikladnim dodati mu onaj dio koji je, doduše, doneSEN za jakobite, ali se također odnosi na stvari koje se ponešto dotiču Armenaca.

Budući da se navodi da neki odbacuju četvrtu ženidbu kao osuđenu, kako se ne bi mislilo da je grijeh tamo gdje nema grijeha, jer je prema apostolu, nakon smrti muža, žena slobodna od njegova zakona, i ima ovlaštenje da se uda u Gospodinu za koga želi, a ne pravi razliku je li umro prvi, ili drugi, ili treći. Izjavljujemo da se može dopušteno sklopiti ne samo druga, nego i treća i četvrta, kao i daljnje ženidbe, ako nema neke kanonske smetnje.

Ipak, kažemo da je preporučljivije ako ostanu u čistoći, uzdržavajući se od daljnje udaje, jer kao što smatramo da je djevičanstvo ispred udovištva, tako smatramo da je udovištvo po hvali i zasluzi ispred ženidbe.

Dodatak. Apostolska konstitucija pape Pija XII. *Sacramentum Ordinis*

Acta Apostolicae Sedis, 40 (1948), p. 5-7.

CONSTITUTIO APOSTOLICA

DE SACRIS ORDINIBUS DIACONATUS, PRESBYTERATUS ET EPISCOPATUS

PIUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI

AD PERPETUAM REI
MEMORIAM

1. Sacramentum Ordinis a Christo Domino institutum, quo traditur spiritualis potestas et confertur gratia ad rite obeunda munia ecclesiastica, unum esse idem-que pro universa Ecclesia catho-lica fides profitetur; nam sicut Dominus Noster Iesu Christus Ecclesiae non dedit nisi unum idemque sub Principe Apostolorum regimen, unam eandemque fidem, unum idemque sacrificium, ita non dedit nisi unum eundemque thesaurum signorum efficacium gratiae, id est Sacmentorum.

APOSTOLSKA KONSTITUCIJA

O SVETIM REDOVIMA ĐAKONATA, PREZBITERATA I EPISKOPATA

PIO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH

NA VJEĆNI SPOMEN

1. Katolička vjera ispovijeda da je sakrament svetog reda, ustanovljen od Isusa Krista, kojim se predaje duhovna vlast i podaje milost za pravilno obavljanje crkvenih službi, jedan te isti za čitavu Crkvu. Naime, kao što je Gospodin Isus Krist dao samu jednu te istu vlast Crkvi pod apostolskim prvakom, jednu te istu vjeru, jednu te istu žrtvu, tako je dao samo jednu te istu riznicu djelotvornih znakova milosti, to jest, sakramenata.

Neque his a Christo Domino institutis Sacramentis Ecclesia saeculorum cursu alia Sacra-menta substituit vel substituere potuit, cum, ut Concilium Tridentinum docet, (Conc. Trid., Sess. VII, can. 1, *De Sacram. in genere*) septem Novae Legis Sacra-menta sint omnia a Iesu Christo Domino Nostro instituta et Ecclesiae nulla competit potestas in «substantiam Sacra-mentorum», id est in ea quae, testibus divinae revelationis fontibus, ipse Christus Dominus in signo sacramentali servanda statuit.

2. Quod autem ad Sacramentum Ordinis de quo agimus spectat, factum est ut, non obstante eius unitate et identitate, quam nemo unquam e catholicis in dubium revocare potuit, tamen, aetatis progressu, pro temporum et locorum diversitate, illi conficiendo ritus varii adiicerentur; quod profecto ratio fuit cur theologi inquirere coeperint, quinam ex illis in ipsius Sacramenti Ordinis collatione pertineant ad essentiam, quinam non pertineant: itemque causam praebuit dubiis et anxietatebus in casibus particularibus, ac propterea iterum iterumque ab Apostolica Sede humiliter expostulatum fuit, ut tandem quid in Sacrorum

I Crkva tijekom stoljeća nije ove sakramente, ustanovljene od Krista Gospodina, zamijenila drugim sakramentima, niti ih je mogla zamijeniti, jer kao što naučava Tridentski koncil (Trid. konc., sjed. VII., kan. 1., *De Sacramentis in genere*) svih sedam sakra-mentata Novoga zakona ustanovljeno je od Isusa Krista Gospodina na-šega i Crkvi ne pripada nikakva vlast nad »biti sakramenata«, to jest, nad onime što je po svjedo-čanstvu izvora božanske objave sam Krist Gospodin odredio da se treba čuvati u sakramentalnom znaku.

2. Što se pak tiče sakramenta reda o kojem raspravljamo, do-godilo se to da su, bez obzira na njegovo jedinstvo i istovjetnost, koje nitko od katolika nikada nije mogao dovesti u sumnju, protekom vjekova prema razno-likosti vremena i mjesta, njego-voj podjeli dodavani razni obredi; što je svakako bio razlog zašto su teolozi počeli istraživati koji od njih u podjeli sakramenta reda pripada biti sakramenta, a koji ne pripada. Isto tako, to je podalo uzrok dvojbama i tjesko-bama u pojedinačnim slučaje-vima, i zato su opet i opet ponizno molili Apostolsku Sto-licu da napokon vrhovnom vlašću Crkve odredi što je potre-

Ordinum collatione ad validitatem requiratur, suprema Ecclesiae auctoritate decerneretur.

3. Constat autem inter omnes Sacraenta Novae Legis, utpote signa sensibilia atque gratiae invisibilis efficientia, debere gratiam et significare quam efficiunt et efficere quam significant.

Iamvero effectus, qui Sacra Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus Ordinatione produci ideoque significari debent, potestas scilicet et gratia, in omnibus Ecclesiae universalis diversorum temporum et regionum ritibus sufficienter significati inveniuntur manuum impositione et verbis eam determinantibus.

Insuper nemo est qui ignoret Ecclesiam Romanam semper validas habuisse Ordinationes graeco ritu collatas absque instrumentorum traditione, ita ut in ipso Concilio Florentino, in quo Graecorum cum Ecclesia Romana unio peracta est, minime Graecis impositum sit, ut ritum Ordinationis mutarent vel illi instrumentorum traditionem insererent: immo voluit Ecclesia ut in ipsa Urbe Graeci secundum proprium ritum ordinarentur.

bno za valjanost u podjeli svetih redova.

3. Svi se pak slažu da sakramenti Novoga zakona, kao vidljivi znakovi i koji uzrokuju nevidljivu milost, trebaju i označavati milost koju uzrokuju i uzrokovati milost koju označavaju.

Zaista, učinci koji se trebaju uzrokovati svetim ređenjem za đakonat, prezbiterat i episkopat, te koji zato trebaju biti naznačeni, to jest, vlast i milost, pronalaze se u svim obredima sveopće Crkve raznih vremena i mjesta: dovoljno naznačeni u polaganju ruku i riječima koje ga određuju.

Osim toga, nema nikoga tko ne bi znao da je Rimska Crkva uvijek držala valjanima ređenja podijeljena grčkim obredom bez predaje instrumenata, tako da ni na samom Firentinskom koncilu, na kojem je sklopljena unija Grka s Rimskom Crkvom, Grcima nipošto nije nametnuto da promijene obred ređenja ili da umetnu predaju instrumenata. Štoviše, Crkva je htjela da se i u samom Gradu [Rimu] Grci zaredju prema vlastitom obredu.

Quibus colligitur, etiam secundum mentem ipsius Concilii Florentini, traditionem instrumentorum non ex ipsius Domini Nostri Iesu Christi voluntate ad substantiam et ad validitatem huius Sacramenti requiri.

Quod si ex Ecclesiae voluntate et praescripto eadem aliquando fuerit necessaria ad valorem quoque, omnes norunt Ecclesiam quod statuit etiam mutare et abrogare valere.

4. Quae cum ita sint, divino lumine invocato, suprema Nostra Apostolica Auctoritate et certa scientia declaramus et, quatenus opus sit, decernimus et disponimus: Sacrorum Ordinum Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus materiam eamque unam esse manuum impositionem; formam vero itemque unam esse verba applicationem huius materiae determinantia, quibus univoce significantur effectus sacramentales, – scilicet potestas Ordinis et gratia Spiritus Sancti, – quaeque ab Ecclesia qua talia accipiuntur et usurpantur.

Hinc consequitur ut declaremus, sicut revera ad omnem controversiam auferendam et ad conscientiarum anxietatibus viam praeclu-

Iz toga se zaključuje da ni prema nakani samog Firentinskog concila, predaja instrumenata, prema volji samog Gospodina našega Isusa Krista, nije potrebna za bit i za valjanost ovog sakramento.

Ako je prema volji i propisu Crkve, ista bila nekad potrebna i za valjanost, svi znaju da ono što odredi Crkva, može i promijeniti i ukinuti.

4. Budući da je tako, prizvavši božansku svjetlost, našom vrhovnom apostolskom vlašću i sigurnim znanjem izjavljujemo i, koliko je potrebno, odlučujemo i određujemo: da je polaganje ruku materija, i to jedina materija svetih redova đakonata, prezbiterata i episkopata; a isto tako, jedina forma jesu riječi koje određuju primjenu ove materije, kojima se jednoglasno označavaju sakramentalni učinci, – to jest, vlast Reda i milost Duha Svetoga, – i koje Crkva kao takve uzima i upotrebljava.

Iz ovoga slijedi da izjavimo, kao što stvarno, radi uklanjanja svakog prijepora i radi sprječavanja tjeskoba savjesti, našom apostol-

dendam, Apostolica Nostra Auctoritate declaramus, et, si unquam aliter legitime dispositum fuerit, statuimus instrumentorum traditionem saltem in posterum non esse necessariam ad Sacrorum Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus Ordinum validitatem.

5. De materia autem et forma in uniuscuiusque Ordinis collatione, eadem suprema Nostra Apostolica Auctoritate, quae sequuntur decernimus et constitui-mus:

In Ordinatione Diaconali materia est Episcopi manus impositio quae in ritu istius Ordinationis una occurrit. Forma autem constat verbis «Praefationis» quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: «Emitte in eum, quaesumus, Domine, Spiritum Sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exsequendi septiformis gratiae tuae munere roboretur».

In Ordinatione Presbyterali materia est Episcopi prima manuum impositio quae silentio fit, non autem eiusdem impositionis per manus dexteræ extensionem continuatio, nec ultima cui coniunguntur verba: «Accipe Spiritum Sanctum: quorum remiseris peccata, etc.».

skom vlašću izjavljujemo, a ako je ikada bilo zakonito određeno drugačije, određujemo da barem za ubuduće predaja instrumenata nije nužna za valjanost svetih redova đakonata, prezbiterata i episkopata.

5. O materiji pak i formi u podjeli svakog pojedinog Reda, istom našom vrhovnom apostolskom vlašću određujemo i ustanovljujemo što slijedi:

U đakonskom ređenju materija je polaganje ruku biskupa, koje je jedno u obredu ovog ređenja. Forma se pak sastoji od riječi »Predslovlja«, od kojih su ove bitne i potrebne za valjanost: »Pošalji na nj, molimo, Gospodine, Duha Svetoga, da po njemu darom tvoje sedmerostrukе milosti ojača za vjerno vršenje tvoje službe«.

U prezbiteriskom ređenju, materija je prvo polaganje ruku biskupa, koje se obavlja u tišini, ali ne i nastavak tog polaganja držanjem ispružene desnice, ni posljednje polaganje s kojim se združuju riječi: »Primi Duha Svetoga: kojima otpustiš grijehe, itd.«.

Forma autem constat verbis «Praefationis» quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: «Da, quaesumus, omnipotens Pater, in hunc famulum tuum Presbyterii dignitatem; innova in visceribus eius Spiritum sanctitatis, ut acceptum a Te, Deus, secundi meriti munus obtineat censuramque morum exemplo suae conversationis insinuet».

Denique in Ordinatione seu Consecratione Episcopali materia est manuum impositio quae ab Episcopo consecratore fit. Forma autem constat verbis «Praefationis», quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: «Comple in Sacerdote tuo ministerii tui summam, et ornamentis totius glorificationis instructum coelestis unguenti rore sanctifica».

Omnia autem haec fiant sicut per Apostolicam Nostram Constitutionem «Episcopalis Consecrationis» diei trigesimi novembbris anni MCMXLIV statutum est.

6. Ne vero dubitandi praebeatur occasio, praecipimus ut impositio manuum in quolibet Ordine conferendo caput Ordinandi physice tangendo fiat, quamvis etiam tactus moralis ad Sacramentum valide conficiendum sufficiat.

Forma se pak sastoji od riječi »Predslovlja«, od kojih su ove bitne i zato potrebne za valjanost: »Podaj, molimo, svemođući Oče, ovom svojem slugi svećeničko dostojanstvo; obnovi u njegovim grudima Duha svetosti da primljenu od tebe, Bože, službu drugoga reda zadobije i da primjerom svojega života bude mjerilo vladanja.«

Napokon, u biskupskom ređenju ili posvećenju, materija je polaganje ruku koje obavlja biskup posvetitelj. Forma se pak sastoji od riječi »Predslovlja«, od kojih su ove bitne i zato potrebne za valjanost: »Dopuni u svojem svećeniku puninu svoje službe, i poučenog uresima svake proslave, posveti rosom nebeskog pomazanja.«

No, sve se ovo treba izvršiti kao što je određeno našom apostolskom konstitucijom »Episcopalis Consecrationis« dana tridesetog studenoga godine 1944.

6. Ali, da se ne pruži prigoda sumnjama, zapovijedamo da se polaganje ruku u podjeli svakog Reda izvrši fizičkim dodirom glave ređenika, iako je i moralni dodir dovoljan za valjanu podjelu sakramenta.

Tandem quae supra de materia et forma declaravimus ac statuimus, nequaquam ita intelligere fas sit ut vel paulum negligere vel praetermittere liceat ceteros «Pontificalis Romani» ritus constitutos; quin immo iubemus ut omnia data praescripta ipsius «Pontificalis Romani» sancte serventur et perficiantur.

Huius Nostrae Constitutionis dispositiones vim retroactivam non habent; quod si dubium aliquod contingat, illud huic Apostolicae Sedi erit subiiciendum.

Haec edicimus, declaramus et decernimus, quibuslibet non obstantibus, etiam speciali mentione dignis, proindeque volumus et iubemus ut eadem in «Pontificali Romano» quadam ratione evidentia fiant.

Nulli igitur homini liceat hanc Constitutionem a Nobis latam infringere vel eidem temerario ausu contraire.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die trigesimo novembbris, in festo S. Andreae Apostoli, anno millesimo nongentesimo quadragesimo septimo, Pontificatus Nostri nono.

PIUS PP. XII

Napokon, ono što smo gore izjavili i odredili o materiji i formi: nipošto nije dopušteno tako shvatiti kao da bi bilo dopušteno, pa i najmanje, zanemariti ili izostaviti ostale ustanovljene obrede »Rimskog pontifikala«. Naprotiv, zapovijedamo da se svi propisi istog »Rimskog pontifikala« sveto čuvaju i obavljaju.

Odredbe ove naše konstitucije nemaju retroaktivno važenje; a ako se pojavi bilo kakva sumnja, treba je iznijeti pred ovu Apostolsku Stolicu.

Ovo proglašavamo, izjavljujemo i određujemo, bez obzira na sve što mu se protivilo, pa i vrijedno posebnog spomena, te zato želimo i zapovijedamo da se isto zabilježi u »Rimskom pontifikalu« radi očevidnosti.

Nijedom, stoga, čovjeku nije dopušteno ovu konstituciju, koju smo donijeli, prekršiti ili joj drskom lakomislenošću protjerićiti.

Dano u Rimu kod Svetog Petra, dana tridesetog studenoga, na blagdan sv. Andrije Apostola, godine tisuću devetsto četrdeset i sedme, u devetoj godini našeg pontifikata.

PIO PAPA XII.

III.

Molitve sv. Tomi Akvinskom

„Quia cum oratio pro aliis facta ex caritate proveniat, ut dictum est, quanto sancti qui sunt in patria sunt perfectioris caritatis, tanto magis orant pro viatoribus, qui orationibus iuvari possunt, et quanto sunt Deo coniunctiores, tanto eorum orationes sunt magis efficaces.“

„Budući da molitva učinjena za drugoga potječe iz ljubavi, kao što je rečeno, onoliko koliko su sveci, koji su u [nebeskoj] domovini, savršeniji u ljubavi, toliko više mole za putnike kojima se može pomoći molitvama; i koliko su više združeni s Bogom, toliko su njihove molitve učinkovitije.“

(*Summa theologiae*, II-II, q. 83., a. 11.)

Magnus quotidie hominum numerus ad sepulchrum eius Tholosam confluens, tum sanitatis consequenda gratia, tum vero voti exsoluendi: unde factum est ut Pontifex Clemens ex indulto sedis Apostolicæ, indulgentias largitus sit ijs qui in anniversario depositionis eius die, confessione expiati, et sacra Eucharistia refecti templum fratrum Dominicanorum visitauerint.

**Štovanje relikvija sv. Tome Akvinskoga u francuskom gradu Toulouseu
(prikaz iz 17. stoljeća)**

MOLITVA SV. TOMI AKVINSKOM

Zaštitniku katoličkih škola

Doctor angélice sancte Thoma, theologórum princeps et philosophórum norma, præclárum christiáni orbis decus et Ecclésiæ lumen, scholárum ómnium catholicárum cælestis patróne: qui sapiéntiam sine fictiōne didicisti et sine invídia commúnicas, ipsam Sapiéntiam Fílium Dei deprecáre pro nobis, ut, veniénte in nos Spíritu sapiéntiæ, ea quæ docuísti intelléctu conspiciámus, et quæ egísti imitatióne compleámus; doctrínæ et virtútis, quibus in terris solis instar semper eluxísti, partícipes efficiámur; ac tandem eárum suavíssimis fructibus perénniter tecum delectémur in cælis, divínam Sapiéntiam collaudántes per infinítam sǽcula sæculórum. Amen.

Andeoski učitelju, sveti Toma, prvače teologa i pravilo filozofa, presjajni uresu kršćanskog svijeta i svjetlo Crkve, nebeski zaštitniče svih katoličkih škola, ti si učio mudrost bez varke i priopćuješ je bez zavisti; moli za nas samu Mudrost Sina Božjega: da dolaskom Duha mudrosti na nas, razumom shvatimo ono što si naučavao, a da ono što si činio nasljedovanjem ispunimo; te postanemo dionicima nauka i krepsti, kojima si uvijek blistao poput sunca na zemlji, pa da se napokon s tobom vječno radujemo njezinim preslatkim plodovima na nebesima, zajednički hvaleći božansku Mudrost u beskrajne vijeke vjekova. Amen.

KRATKA MOLITVA SV. TOMI ZA KREPOSTI

O Sancte Thoma, scholárum patróne, fidem invíctam, caritátem férvidam, vitam castíssimam, sciéntiam veram a Deo nobis obtine, per Christum Dóminum nostrum. Amen.

O sveti Toma, zaštitniče škola, postigni nam od Boga nepobjedivu vjeru, žarku ljubav, najčišći život, pravo znanje, po Kristu Gospodinu našemu. Amen.

Molitva sv. Tome *Concede mihi*
(prije učenja ili čitanja)

Concéde mihi, misericors Deus,
 quæ tibi plácita sunt, ardénter
 concupíscere, prudénter investi-
 gáre, veráciter agnoscere, et per-
 fecte adimplére ad laudem et
 glóriam nóminis tui. Amen.

Udjeli mi, milosrdni Bože, da
 žarko želim ono što je tebi ugod-
 no, da to razborito istražujem,
 istinito spoznajem, i savršeno
 ispunjavam na hvalu i slavu
 tvojega imena. Amen.

Molitva sv. Tome *Creator ineffabilis*
KOJU JE ČESTO MOLIO PRIJE PISANJA ILI PROPOVIJEDANJA

Créator ineffabilis, qui de thesáu-
 ris sapiéntiæ tuæ tres Angelórum
 hierarchías designásti et eas super
 cælum empýreum miro órdine
 collocásti, atque univérsi partes
 elegantíssime disposuísti: Tu,
 inquam, qui verus fons lúminis et
 sapiéntiæ díceris, ac superémi-
 nens princípium: infúndere digné-
 ris super intelléctus mei ténebras
 tuæ rádium claritátis, dúplices, in
 quibus natus sum, a me rémovens
 ténebras, peccátum scílicet et
 ignorántiam. Tu, qui linguas
 infántium facis disértas, linguam
 meam erúdias atque in lábiis meis
 grátiam tuæ benedictiónis infún-
 das. Da mihi intelligéndi acúmen,
 retinéndi capacitátem, addiscéndi
 modum et facilitátem, interpretándi subtilitátem, loquéndi gráti-
 am copiósam. Ingréssum ínstruas,
 progréssum dírigas, egréssum
 cómpleas. Tu, qui es verus Deus
 et homo: Qui vivis et regnas in
 sácula sæculórum. Amen.

Neizrecivi Stvoritelju, koji si iz
 riznice svoje mudrosti osnovao tri
 andeoske hijerarhije i smjestio ih
 divnim redom iznad empirejskog
 neba i prekrasno rasporedio dije-
 love svemira: Ti, koji se nazivaš
 pravim izvorom svjetlosti i mu-
 drosti, i vrhovnim počelom, udo-
 stoj se uliti u tmine mojega
 razuma zraku svojeg sjaja; ukloni
 od mene dvostrukе tmine u
 kojima sam rođen, to jest, grijeh i
 neznanje. Ti koji jezike djece
 činiš rječitima, pouči moj jezik i
 ulij na moje usne milost svojeg
 blagoslova. Daj mi oštrinu razu-
 mijevanja, sposobnost pamćenja,
 mjeru i lakoću učenja, temeljitost
 u tumačenju, te obilnu milost
 izražavanja. Pouči moj ulazak,
 usmjeri napredak, dovrši izlazak.
 Ti koji si pravi Bog i čovjek: koji
 živiš i kraljuješ u vijeće vjekova.
 Amen.

Sadržaj

UVOD.....	1
I. De articulis fidei et Ecclesiae sacramentis.....	8
O člancima vjere.....	10
O Kristovu božanstvu.....	10
1. O jedinstvu božanske biti.....	10
2. O Trojstvu osoba u jednoj biti.....	12
3. O stvaranju.....	14
4. O učincima milosti.....	16
5. O uskrsnuću mrtvih.....	23
6. O nagrađivanju dobrih i kažnjavanju zlih.....	26
O Kristovu čovještvu.....	29
1. O Kristovu začeću i rođenju.....	29
2. O muci i smrti Kristovoj.....	34
3. O Kristovu uskrsnuću.....	35
4. O silasku nad pakao.....	36
5. O Kristovu uzašašću na nebo.....	36
6. O dolasku radi Suda.....	37
O sakramentima Crkve.....	38
Općenito o sakramentima.....	38
1. O krštenju.....	45
2. O potvrdi.....	47
3. O Euharistiji.....	48
4. O pokori.....	53
5. O posljednjem pomazanju.....	54
6. O redu.....	55
7. O ženidbi.....	56
O budućoj slavi.....	58
II. Dekret Firentinskog koncila <i>Exultate Deo</i>.....	60
1. Nicejsko-carigradsko vjerovanje.....	66

2. Definicija o dvije naravi u jednoj Kristovoj osobi.....	68
3. Definicija o dvije Kristove volje i dva djelovanja.....	72
4. Pouka o koncilima.....	76
5. Nauk o sakramentima.....	77
6. Atanazijevo vjerovanje.....	89
7. Dekret <i>Laetentur caeli</i>	93
8. Pouka o datumima pojedinih blagdana.....	100
Dodatak. Konstitucija pape Pija XII. <i>Sacramentum Ordinis</i>	108
III. Molitve sv. Tomi Akvinskom	115
Molitva <i>Doctor angelice</i>	117
Kratka molitva sv. Tomi za krepstvi.....	117
Molitva <i>Concede mihi</i>	118
Molitva <i>Creator ineffabilis</i>	118